

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜNEY-DOĞU BULGARİSTAN TÜRK AĞIZLARI

İhsan Sabri Çebi

Tez Yöneticisi
Doç.Dr.Ahmet B.Ercilâsun

ANKARA, 1986

J ü r i Ü y e l e r i

.....

.....

.....

.....

.....

Kabûl edilmiştir.

İ Ç İ N D E K İ L E R

SÖZBAŞI	XII
GİRİŞ	XVI
İŞARETLER	XXI

İN C E L E M E

SES BİLGİSİ	2
ÜNLÜLER	3
YAZI DİLİNDE BULUNMAYAN ÜNLÜLER	3
Güney-Doğu Bulgaristan Türk ağızlarındaki ünlüleri gösterir şema	6
UZUN ÜNLÜLER	7
A. SES HADİSELERİYLE İLGİLİ UZUN ÜNLÜLER	7
1.Ünsüz düşmesi ile	7
r düşmesiyle	7
ğ düşmesiyle	7
h düşmesiyle	7
k,k düşmesiyle	8
n,y düşmesiyle	8
l,v düşmesiyle	8
2.Düşmek üzere olan ünsüzün tesiriyle	8
3.Hece kaynaşmasından doğan uzun ünlüler	8
B.VURGU VE TONLAMAYA BAĞLI UZUN ÜNLÜLER	10
C.ASLİ UZUNLUKLAR	10
D.ALINMA KELİMELERDEKİ UZUN ÜNLÜLER	10
KISA ÜNLÜLER	11
1.Kısa geniş ünlüler	11
2.Kısa dar ünlüler	11
İKİZ ÜNLÜLER	11
1.Eşit ikiz ünlüler	12

a)Ünsüz düşmesiyle olan eşit ikiz ünlüler	12
b)Alınma kelimelerdeki ikiz ünlüler	13
2.Yükselen ikiz ünlüler	13
3.Alçalan ikiz ünlüler	13
ÜNLÜ UYUMU	14
1.KALINLIK-İNCELİK UYUMU	14
ALINMA KELİMELERDE KALINLIK-İNCELİK UYUMU	15
a)Gerileyici benzeşme sebebiyle	16
b)İlerleyici benzeşme sebebiyle	16
KALINLIK-İNCELİK UYUMUNUN YARIM KALMASI	16
KALINLIK-İNCELİK UYUMUNUN BOZULMASI	17
DÜZLÜK-YUVARLAKLIK UYUMU	18
DÜZLÜK-YUVARLAKLIK UYUMUNUN BOZULMASI	18
ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ	19
KALIN ÜNLÜLERİN İNCELMESİ	19
İNCE ÜNLÜLERİN KALINLAŞMASI	22
DÜZ ÜNLÜLERİN YUVARLAKLAŞMASI	24
YUVARLAK ÜNLÜLERİN DÜZLEŞMESİ	25
GENİŞ ÜNLÜLERİN DARALMASI	26
DAR ÜNLÜLERİN GENİŞLEMESİ	29
ÜNLÜ DÜŞMESİ	30
ÜNLÜ TÜREMESİ	31
1.Başta ünlü türemesi	31
2.Ortada ünlü türemesi	31
3.Sonda ünlü türemesi	32
ÜNLÜ BİRLEŞMESİ	32
ÜNSÜZLER	33
YAZI DİLİNDE BULUNMAYAN ÜNSÜZLER	33
Güney-Doğu Bulgaristan Türk ağızlarındaki ünsüzleri gösterir şema	34
ÜNLÜ-ÜNSÜZ UYUMUNUN BOZULMASI	35

UNSUZ-UNSUZ UYUMSUZLUĞU	36
UNSUZ DEĞİŞMELERİ	36
SEDALILAŞMA	36
k > K, ğ değişmesi	36
k > K, g değişmesi	37
ç > Ç, c değişmesi	37
t > T, d değişmesi	37
s > S, z değişmesi	38
f > F, v değişmesi	39
p > P, b değişmesi	39
ş > Ş, j değişmesi	39
SEDASIZLAŞMA	40
b > p değişmesi	40
z > s değişmesi	41
d > t değişmesi	41
v > f değişmesi	41
c > ç değişmesi	41
j > Ş, ç değişmesi	41
SÜREKLİLEŞME	41
SIZICILAŞMA	41
ç > ç, ş değişmesi	41
c > c, j değişmesi	42
ç > c, j değişmesi	42
b > b, v değişmesi	42
k > v değişmesi	42
ğ > ğ değişmesi	43
AKICILAŞMA	43
b > m değişmesi	43
SÜREKSİZLEŞME	43
j > ç, c değişmesi	43

j > ç değişmesi	43
h > k değişmesi	43
SÜREKSİZ ÜNSÜZLERİN KORUNMASI.....	43
SÜREKLİ ÜNSÜZLER ARASINDAKİ DEĞİŞMELER	43
ğ > y değişmesi	43
ñ ünsüzü ile ilgili değişmeler	44
m > n değişmesi	44
r > l değişmesi	44
r > n değişmesi	44
ğ > v değişmesi	44
r > y değişmesi	44
v > b değişmesi	45
v > y değişmesi	45
n > l değişmesi	45
y > v değişmesi	45
s > ş değişmesi	45
h > y değişmesi	45
KALIN ÜNSÜZLERİN İNCELMESİ	45
l > l' değişmesi	45
ÜNSÜZ BENZEŞMESİ	46
nl > nn benzeşmesi	46
rl > ll benzeşmesi	46
rl' > ll' benzeşmesi	47
zs > ss benzeşmesi	47
nb > mb benzeşmesi	47
DİĞER BENZEŞMELER	47
rt > tt benzeşmesi	47
çy > çç benzeşmesi	47
rn > nn benzeşmesi	47

kt>tt benzeşmesi	47
mv >mm benzeşmesi	47
ml >mm benzeşmesi	47
ml >mn benzeşmesi	47
lm >mm benzeşmesi	47
ph >pp benzeşmesi	47
rm >mm benzeşmesi	47
md >nd benzeşmesi	47
AYKIRILAMA	48
ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ	48
İKİZ ÜNSÜZLERİN TEKLEŞMESİ	48
ÜNSÜZ DÜŞMESİ	49
r düşmesi	49
h düşmesi	49
ğ düşmesi	50
y düşmesi	50
n düşmesi	51
t düşmesi	51
k düşmesi	51
l düşmesi	51
v düşmesi	51
f düşmesi	52
g düşmesi	52
d düşmesi	52
ÜNSÜZ TÜREMESİ	52
y türemesi	52
h türemesi	53
n türemesi	53
v türemesi	53
g türemesi	53

m türemesi	53
YER DEĞİŞTİRME	53
HECE KAYNAŞMASI	53
HECE DÜŞMESİ	55
Ş E K İ L B İ L G İ S İ	56
İSİM.....	57
İSİM YAPMA EKLERİ	57
1.İsimden isim yapma ekleri	57
2.Fiilden isim yapma ekleri	58
İSİM İŞLETME EKLERİ	58
1.Çokluk eki	58
2.İyelik ekleri	59
Aitlik eki	60
3.Hal ekleri	61
Hal eklerinin arasındaki görev değişiklikleri	64
4.Soru eki	64
SIFAT	64
A.Vasıflandırma sıfatları	64
B.Belirtme sıfatları	65
1.İşaret sıfatları	65
2.Sayı sıfatları.....	65
a.Asıl sayı sıfatları	65
b.Sıra sayı sıfatları	65
c.Üleştirme sayı sıfatları	65
d.Kesir sayı sıfatları	65
3.Soru sıfatları	65
4.Belirsizlik sıfatları	66
ZARF	66
1.Yer ve yön zarfları	66
2.Zaman zarfları	66

3.Hal zarfları	67
4.Miktar zarfları	67
ZAMİR	67
A.Şahıs zamirleri	67
B.Dönüştürme zamiri	70
C.İşaret zamirleri	70
Ç.Belirsizlik zamirleri	71
D.Soru zamirleri	72
FIİL	72
FIİL YAPMA EKLERİ	72
1.İsimden fiil yapma ekleri	72
FIİL ÇEKİMİ	73
1.Bildirme kipleri	73
a.Geniş zaman	73
b.Şimdiki zaman	74
c.Görülen geçmiş zaman	78
ç.Öğrenilen geçmiş zaman	78
d.Gelecek zaman	79
2.Tasarlama kipleri	80
a.Emir	80
b.Şart	81
c.Dilek	81
d.Gereklilik	81
FIİLLERİN BİRLEŞİK ÇEKİMLERİ	82
Hikâye	82
a.Geniş zamanın hikâyesi	82
b.Şimdiki zamanın hikâyesi	82
c.Görülen geçmiş zamanın hikâyesi	83
d.Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi	83
e.Gelecek zamanın hikâyesi	84

f.Şartın hikâyesi	84
g.Gereklilik şeklinin hikâyesi	84
Rivayet	85
a.Geniş zamanın rivayeti	85
b.Şimdiki zamanın rivayeti	85
c.Öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti	86
d.Gelecek zamanın rivayeti	86
e.Şart şeklinin rivayeti	86
f.Gereklilik şeklinin rivayeti	86
Şart	87
a.Geniş zamanın şartı	87
b.Şimdiki zamanın şartı	87
c.Görülen geçmiş zamanın şartı	88
d.Öğrenilen geçmiş zamanın şartı	88
e.Gelecek zamanın şartı	88
İSİM FiİLİ	89
a.Geniş zaman	89
b.Görülen geçmiş zaman	89
c.Öğrenilen geçmiş zaman	89
d.Şart	89
SIFAT FiİL	90
ZARF FiİL	90
EDATLAR.....	92
ÜNLEM EDATLARI	92
Ünlemler	92
Seslenme edatları	92
Sorma edatları	92
Gösterme edatları	92
Cevap edatları	92
BAĞLAMA EDATLARI	92

Karşılaştırma edatları	92
Cümle başı edatları	92
Sona gelen edatları	92
SON ÇEKİM EDATLARI	93
SONUÇ	95
BİBLİYOGRAFYA	100
METİNLER	101
SÖZLÜK	186

SÖZBAŞI

Bir dilin ağızları, o dilin tarihî gelişmesinin canlı vesikalarıdır. Bu yüzden ağız çalışmaları dilin gelişme merhalelerini ve yönlerini gözler önüne serer.

Biz de bu noktadan hareketle tez konumuzu böyle bir çalışma olarak seçtik.

Batı Türkçesinin en batıdaki kolu olan Balkan Türk ağızlarından, Güneydoğu Bulgaristan Türk Ağzını inceleme konusu olarak tayin ettik. Bu seçimimizde günümüzün önemli bir konusu olan Bulgaristandaki Türk varlığı meselesi büyük rol oynadı.

Bulgaristan içerisinde, Türkler tarafından Yeni Bulgaristan olarak adlandırılan, Güneydoğu Bulgaristan, Balkan harbinden sonra elimizden çıkan bir vatan parçasıdır. Hâliyle nüfusun çoğunluğunu, hatta tamamına yakın bir kısmını Türkler oluşturmaktaydı. 1920 li yıllarda Bulgaristan'ın Batı Trakya'daki soydaşlarını ülkesine kabul etmesi ve onları bu bölgede iskân etmesiyle devlet-çete işbirliği ile bölge ahalisine yani Türklere zulüm başladı. Güpegündüz ev basılıyor, ev halkının parası gasbediliyor, hatta canlarına kıyılıyordu. Amaç Türkleri göçe mecbur etmek ve o zaman ülke çapında yarı yarıya olan Türk Bulgar nüfusunu Bulgarlar lehine değiştirmektir.

O yıllarda Türkiye tarafından Eski Bulgaristan adı verilen Kuzey Bulgaristan Türklerinin vatana göçlerine müsaade ediliyor, Güneydoğu Bulgaristan Türklerine ise bu imkân çok kısıtlı olarak tanınıyordu. O yıllarda bölgeden göç eden soydaşlarımız bunun sebebini şöyle anla-

tıyorlar:

"Yeni Bulgaristan bizim,almıyolardı,tamam etmiyolar-
dı bizim orasını Türk hükümeti kabul etmiyodu,hatta hu-
dutlarda tutulursa meselâ bizim gibi kafiye gelen tutulur-
sa geri çeviriyolardı,niçin meselâ,ramatli Atatürk ordan
bi hak taleb edecek,burası benim anadı mı,fagat zaman
daraldı beceremediler."(14-46)

"mubadil felân yokdur bizde,yok yok mubadil zaten
olmadı bizim memlekette neden dersen,rametli cennet me-
kân olsun Atatürk bu toprakları ille ben alırım deye
bizleri buraya musade etmedi zaten gelmemize."(12-13)

Evet,vatandaşımızla beraber bir vatan parçası eli-
mizden çıkmış,ama gönlümüzden çıkmamış;gözümüz ve gön-
lümüz oradaymış.Sıkıntılı günlerimizde elimizden bir
şey gelmemiş,fakat o ümit alevi de hep içimizde yanmak-
taymış.Bunu iyi bilen Bulgarlar,o yıllarda yapıp da bi-
tiremediği işi bu günlerde tamamlamak arzusunda.1920'le-
rin zulümleri gibi artık zulüm çetelerle değil resmen
devlet tarafından aleni olarak yapılmakta;kaçırtma,böl-
geyi terkettirme çalışmaları yerini asimilâsyon çabaları-
na bırakmaktaydı.Çünkü,yine kaynak kişilerin tabiriyle
Türkler hamalıdır artık onun;tarım sektöründe en büyük
güç kaynağıdır:"gâvurun gölesi Türkle eşi be oğlum,
unun semer uror'vuruyor' saa o çalıştırır seni guyuyor
cebine parayı...salma iste mi buravı hamalını"(1-34)

Yani Türklerin artık vatanımıza göçü Bulgarların
istemediği bir şeydir.Şuurlu,dinine,milliyetine bağlı
Türk soydaşlarımız,bu değerlerinden uzaklaştırılarak

soyunu sopolunu yitirmiş bir topluluk haline getirilmeli ve devamlı artan nüfusuyla tarım robot işçileri olarak sadık birer köle yapılmalıydılar.

Birer belge vesika niteliğindeki derlemelerde göreceğimiz gibi zulüm çekmeyen bir muhacir, kardeşini akrabasını orada bırakmayan bir Türk yoktur.

Derlemelerimizin büyük bir kısmını orada çekilen zulümler, buraya muhaceret hatıraları oluşturdu. Bu tür çalışmaların folklorla olan katkıları göz ardı edilemeyecek kadar çoktur. Fakat, "bir dokun bin ah işit tamburamé dan" misali kaynak kişilerden hep bu tür metinler derleyebildik.

Derleme çalışmalarımızı Trakya'nın şehir, kasaba ve köylerinde yaptık. Tekirdağ Merkez ilçe ve Kayı köyü, Çorlu ilçesine bağlı, Pınarbaşı köyü; Kırklareli ilinin Lüleburgaz Merkez ilçe ve Sakız köyü, Pınarhisar ilçesine bağlı Sütlüce ve Yancıklar köyü; Edirne ilinin Havsa ilçe merkezi derleme bölgelerimiz oldu. Fakat önemli olan kaynak kişilerin geldikleri yerlerdir. Kendilerinden metin derlediğimiz şahıslar şu bölgelerden gelmişlerdir. Kırcaali Merkez ilçeye bağlı Işıklar, Göklemeler nahiyesine bağlı Kalfalar, Kuşalılar nahiyesine bağlı, Gabra, ve Kiraztarla, Cebiroğulları nahiyesine bağlı Emirler ve Kışlaarası; Mestanlı kazasına bağlı Salifler, Ada köyü; Eğridire kasabasına bağlı Fakrapınar; Hasköy ilçesine bağlı Akpınar kasabasının Guvvat köyü ve Harmanlı kazası.

Toplam 16 metin derledik. Metinleri, Trakyadaki yerleşim merkezlerine göre bir sıraya koyduk.

Derlemelerin esas mahallinde olmaması sebebiyle; gerek zamanla, yerleşilen bölge ağzından etkilenme, gerek basın yayın yoluyla yazı dilimizle haşır neşir olma durumu bölge ağzının özelliklerinin yavaş yavaş yazı dilimize veya Trakya Yerli ağzına yaklaşmasına sebep olmuştur. 1930'lu yıllarda hicret eden yaşlılar ve 1970'ten sonra gelen yeni muhacirler her ne kadar bize sağlam kaynak oldularsa da bazen bölge ağzından farklı telâffuzlar da metinlerde yer almaktadır. Bu da bazen istikrarsızlığa yol açmaktadır. Titiz inceleme ve sondaj çalışmalarıyla bu gibi hatalardan korunmaya ve doğruyu tespit etmeğe çalıştık.

Çalışmalarında, gerek değerli eseri, Kars İli Ağızları gerekse kıymetli yardımlarıyla beni yönlendiren, muhterem hocam Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilâsun'a müteşekkirim.

Yine kıymetli fikirleriyle bana yol gösteren muhterem hocam Prof. Dr. Şükrü Elçin'e de teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Değerli vakitlerini bizim için ayıran, hepsi de birbirinden iyi misafirperver, vatanperver muhacir soydaşlarımıza; morfoloji çalışmalarında sondaj metoduyla yaptığımız araştırmada, kıymetli vakitlerini benim için ayıran sorularıma sabırla cevap veren 1972 muhaciri Sezai Üzmez'e ve ayrıca Şükrü Hoca, İsmail Bey'e; derleme çalışmalarında benimle beraber köy köy dolaşan arkadaşım Nuri Beviz'a ve ağabeyim Dursun Çebi'ye müteşekkirim.

Allah orada kalan soydaşlarımıza yardım etsin, onlara da en kısa zamanda hürriyetlerine kavuşmağı nasip etsin.

Temmuz 1986, Ankara

GİRİŞ

Bulgaristan Türklerinin menşei hakkında yaygın görüş, onların Rumeli'nin fethi ile beraber buraya iskân edilen Türkler olduğudur. Metin derlediğimiz kimseler atalarının Konyadan oraya iskân edildikleri üzerinde durmaktadırlar.

Bunun yanında Gagauz Türklerinin ve Moğol istilâsı sebebiyle yerlerinden sürülen Kıpçak ve Tatar Türklerinin de Karadeniz'in kuzeyinden bu bölgelere göç ettikleri de bir vaki'dir. Her ne surette olursa olsun o topraklarda yerleşen ve 600 yılı aşkın bir zaman oralara kültürünü işleyen Türk milleti oraları kendine vatan edinmiştir. Bu vatanın insanları da zorla ihtida ettirilen Bulgarlar değil, Anadoludan giden Türklerdir. Bundan dolayı Bulgaristan Türk ağızlarında görülen bir çok hadise Anadolu ağızlarında da mevcuttur.

Bulgaristan Türk ağızlarıyla ilgili ilk çalışmalar XX. yüzyılın başlarında olmuştur.

V. Moşkov, Kaspiçan kasabasının yanındaki Pamukça köyünün ağızını inceleyerek, Beserabyadaki Beşalma köyü Gagauz şivesiyle karşılaştırma yapmış ve aralarındaki yakınlığa dikkat çekmiştir.

Bundan sonra D. G. Gadzanow'un Viyana İlimler Akademiyası'nın himayesi ile Kuzeydoğu Bulgaristan Türkleri arasında 1910-1911 yıllarında yaptığı diyalektoloji ve etnografya araştırmalarını yayınladığı iki küçük raporunu görüyoruz. Gadzanow kurduğu sistemde ünsüzlerden önceki r sesi ve -yor şimdiki zaman ekini esas almıştır. Sadece

bu iki özellik esas alındığı için Gadzanow'un bu çalışması yeterli olamamıştır. Ayrıca Gadzanow da Moşkov gibi metin yayınlamamıştır.

Kuzeydoğu Bulgaristan Türk ağızları üzerine yayınlanan ilk metinler St. Mladenov ve S. Çilingirov tarafından derlenmiş ve neşredilmiştir. Bu metinler birer küçük atalar sözü mecmuasıdır. Fakat, bu metinler Türklerden derlenmiş olmayıp, Türkçe bilen Bulgarlardandır. Bu yüzden bu metinlerin dil açısından pek ehemmiyeti yoktur.

1920 yılından itibaren Bulgaristan Türk ağızlarıyla ilgili önemli çalışmalar başlar. Kowalski, 1929 yılında inceleme yapmak için Kuzeydoğu Bulgaristan'a gider. Burada Türk yerleşim merkezlerinden, Rusçuk, Razgrad, Duş-tubak, Yunus Abdal, Kemanlar, Turuça, Köteş, Madara, Eskicuma Avledin ve Kasırgalarda metinler derlemiş, bu derlemelerinden bir miktar bilmeceyi 1932 yılında neşretmiştir. Fakat, "Encyclopedia de l'Islâm" için yazdığı "Dialectes türks-osmanlıs" maddesinde ve "Kuzeydoğu Bulgaristan Türkleri ve Türk Dili" adlı makalesinde bu derlemelerinden istifade etmiştir. Yine, Balkan Türklerinde güreş müsabakaları hakkında yazdığı bir makalesinde manzum bir pehlivan hitabesini yayınlamıştır.

Kowalski'nin yayımladığı makalede Bulgaristan Türklerinin, Oğuz Türkleri, Tatar ve Gagavuzlardan oluştuğu, Kırım'ın Ruslar tarafından işgalinden sonra Tatarların buraya göç ettiği belirtilmektedir. Müslüman Türklerin bir kısmının ve Gagavuzların Osmanlı'nın Balkan hakimiyetinden evvel de bu sahada oturdukları Kowalski tarafından

söylenmektedir. Kowalski, kendi metinlerinden hareketle buradaki Müslüman Türklerin ağız hususiyetlerini, Moşkov'un metinlerine göre de Gagavuzca'nın özelliklerini belirttikten sonra bazı küçük önemsiz farklılıklara rağmen buradaki ağızların birbirine çok yakın olduğunu ve bunların tek bir ağız zümresi meydana getirdiğini sövlemektedir. Bu ağız zümresi Kowalski tarafından "Tuna Türkçesi" olarak adlandırılmaktadır.

G. Nemeth de 1930 yılından itibaren Bulgaristan'a gitmiş, Vidin ağızından derlemeler yapmıştır. Yayınlamadığı bu derlemelerden istifade ederek Vidin ağızındaki emphatique şekiller ile ilgili bir makale yayınlamıştır.

J. Eckmann 1938 ve 1939 yıllarının yaz aylarında Kuzeydoğu Bulgaristan'a iki seyahat yapmış, Eskicumada derlediği metinlerden başka Varna ağızı ile ilgili malzeme de derleyerek; bunlardan Varna ağızıyla ilgili olanları 1941 yılında bazı metin örnekleriyle beraber neşretmiştir. Eckmann, 1949 yılında Ankarada oturan bir kaç Razgırad muhacirinden derlemeler yapmış ve incelemesini derlediği metinlerden bir kaç masal ile birlikte 1950 yılında yayınlamıştır.

Güneydoğu Bulgaristan Türk ağızları ile ilgili bir çalışma Prof. Nemeth'in tavsiyesi üzerine G. Hazai tarafından yapılmıştır. İlk defa 1954'te buraya bir gezi yapan Hazai, 1956'da ikinci gezisini yapar. İki hafta süren gezisinde Hazai Kırcaali ağızı üzerine çalışır. 1957 yılının Ocak ve Mayıs aylarında da Bulgaristan'a giden Hazai Rodop dağlarındaki Türkler arasında birer hafta kalarak in-

celemler yapar.Bu incelemelerini XIII. Türk Dil Kurultayı'nda "Rodop Türk Ağızları" adlı bir bildiri ile açıklamıştır.

1959 yılının Ağustos ve Eylül aylarında Prof.Dr.Mecdut Mansuroğlu ve Dr.J.Eckmann bir öğrencileri Konur Ertop ile birlikte Edirne ve Kırklareli iline bir gezi düzenlediler.Araştırmacılar bu gezilerinde bu iki ilin yerli ağız özelliklerini tespit ettiler.Bunları Balkanlardaki diğer Türk ağızlarıyla karşılaştırarak aradaki yakınlıkları göstererek,"1959 Yılı Trakya Dialektolojisi Gezisi Raporu"adı altında İ.Ü.Ed.Fak. T.D.E.Dergisinde yayınladılar.Bu gezide Niğbolu,Kırcaali(Bulgaristan);Dinler,Kumanova(Makedonya)ağızlarını da incelemek fırsatı bulunmuş iki Makedonya ağızı özellikleri rapora alınmıştır.Fakat bu raporda sadece ağız özelliklerini gösteren kelimeler ve ekler belirtilmiş olup,derlenen metinler verilmemiştir.

1946 yılının Haziran ayında Doğu Trakya'ya 20 günlük bir inceleme gezisi yapan Prof.Dr.Selâhattin Olcay, Tekirdağ,Kırklareli ve Edirne illeri çevresindeki yerli halk ağzından derlemeler yapmıştır.Bu arada bölgeye yerleşmiş bulunan Romanya,Bulgaristan ve Yugoslavya Türk göçmenlerinden de metin derlemiştir.Fakat,1964 yılında yayınladığı "Doğu Trakya Yerli Ağızı"adlı eserinde sadece yerli ağız üzerinde inceleme yapmıştır.

Nemeth,"Zur Einleitung der Türkischen Mundarten Bulgaries"adlı mühim eserinde sekiz esasa dayanarak Balkan Türk ağızlarını Doğu ve Batı olmak üzere ikive ayırır.

Doğu kısmını teşkil eden gurup Rodop Dağlarından Doğu Trakya'nın İstanbul'a kadar olan kısmını içine alır.

Kowalski de Baserabya Gagavuz şivesiyle Deliorman ağızları arasındaki yakınlığa işaret ederek ikisine "Tuna Türkçesi" adını vermiştir. Bazı ortak izlerin bulunmasından dolayı Kuzey Karadeniz Türk Şiveleri ve Kuzeydoğu Anadolu ağızlarını da bu guruba katmak isteyen Kowalski, Batı Karadeniz kıyı bölgesi kadar, Doğu Karadeniz kıyı bölgesinin de kuzey ve güney Türk unsurlarının birleşme noktası olduğunu iddia etmektedir.(1)

Hazai, Rodop Türk Ağızlarının özelliklerini verdikten sonra, Kuzey Bulgaristan ağızlarına ait diğer özelliklerin de Rodop Ağızlarını karakterize ettiğini belirtir. Bunun neticesinde de Rodop Ağızlarının Kowalski tarafından "Tuna Türkçesi" diye adlandırılan ağız kümesine çok yakın olduğunu belki de bunun içerisinde bir alt küme teşkil ettiğini söylemektedir.

Biz, Nemeth'in Rumeli ağızlarını Doğu ve Batı olmak üzere iki ana guruba ayırmasını gerçeğe en yakın bir tasnif olarak kabul etmekteyiz. Fakat, bu ana gurupların içindeki alt gurupların da tespit edilmesi gerekmektedir. Bunun için, her iki ağız bölgesinin detaylı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir.

(1) Bulgaristan Türk ağızları üzerindeki çalışmaların tarihçesi ile ilgili bu özette şu yayınlardan faydalandım.

1) J. Eckmann, Razgrad Türk Ağızı, Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar, Ankara, 1950, s.1-4; 2) Selâhattin Olcay, Doğu Trakya Yerli Ağızı, Ankara, 1966, s.11-15.

İ Ş A R E T L E R

- (-) :Ünlüler üstünde uzunlukve ünsüzler altında yarı sı-
zıcılık işareti.
- (˘) :Ünlüler üzerinde kısalık işareti.
- (◌) :İkiz ünlü ve ulama işareti.
- (˙) :Ünsüzler üzerinde ön damaklılık(incelme)işareti.
- (◌) :Ünlüler üzerinde yuvarlaklık,ünsüzler altında be-
lirsizlik(düşmek üzere olan ünlü)işareti.
- (◌) :n ünsüzü üzerinde nazallık işareti.
- (ˈ) :Vurgu işareti.
- (↗) :Yükselen ton işareti.
- (↘) :Alçalan ton işareti.
- (◌) :Ünlüler üzerinde yarı uzunluk işareti.
- (◌) :k ünsüzü altında ve g ünsüzü üzerinde art damaklı-
lık(kalınlık),e ünlüsü üzerinde kapalılık işareti.
- (Majüskül) :Ünsüzlerde yarı sadalılık işareti.

İNCELEME

S E S B İ L G İ S İ

Ü N L Ü L E R

YAZI DİLİNDE BULUNMAYAN ÜNLÜLER

Güneydoğu Bulgaristan Türk ağızlarında sekiz ana ünlüden başka şu ünlüler vardır. (á, â, ã, ä, é, ê, í, ò, ó, ô, õ, ú).

á ünlüsü:

a ile e arasında a ünlüsüne yakın, düz, geniş, yarı-kalın bir ünlüdür. Kesin değildir. Rastladığımız bir kaç örnekten ikisinde a > e değişmesiyle, birinde ise e > a değişmesiyle oluşmuştur: yaptirmáy "yaptırmıyor" (13-7), cāmileri (1-19), hükümát (7-52) Aynı kaynak kişi aynı kelimeyi bir satır sonra hükümat (7-53) şeklinde telâffuz etmiştir.

â ünlüsü

a ile o arasında hafif yuvarlak bir ünlüdür. Umumiyetle dudak ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı tesiriyle meydana gelir: dúvâ (5-54), dāvulları (5-50), vâğona (2-133) bábalarımızdan (8-4)

ã ünlüsü :

a ili ı arasında hafif daralmış bir a ünlüsüdür. y sesinin daraltıcı tesiriyle meydana çıkmıştır: orayã (1-119)

ä ünlüsü :

a ile e arasında e ünlüsüne yakın bir ünlüdür. Gerileyici benzeştirmenin ortaya çıkardığı bir ünlüdür : iyi, äma (2-53), emä (1,162), gelinlärin (1-11).

Bazen de ilerleyici benzeşme yoluyla ortaya çıkar. dämiş (12-82), dârdim (2-75),

ê ünlüsü :

e ile i arasında kapalı ve dar bir e ünlüsüdür. Kırcaali, Mestanlı ve Harmanlı kazaları çevrelerinde meydana geliş sebepleri değişik olmak suretiyle görülür.

Türkçenin tarihî gelişimi içerisinde i > ê > e değişmesinin bazen ara basamakta kalıplaşmasıyla görülür: dèdi (3-142), yèdi (8-7), zannètmedik (1-194)

Bazen de e > ê ve i > ê değişmesinden doğduğu görülür: sèn (3-128), bèvim (3-71), èçeri (1-41), gèden (11-33)

ë ünlüsü :

e ile ö arasında yuvarlak bir e ünlüsüdür. Kırcaali ve Hasköy civarında dudak ünsüzlerinin tesiriyle, Mestanlı civarında gerileyici benzeşme yoluyla ortaya çıkmıştır: vèrivörü "veriverir" (1-29), bilivèri (16-58), deyèr "diyor" (12-61)

í ünlüsü :

ı ile i arasında yarı ince bir ünlüdür. Ünlü benzeşmeleri sebebiyle ortaya çıktığı sanılmaktadır. Bir örnekte de ince í ünsüzünün tesiri olduğu sanılmaktadır: sanquí (4-136), eşkıyalar (6-11), hazílattım (2-72), oliye "oluyor" (4-18)

ò ünlüsü :

o ile u arasında bir ünlüdür. Bölgenin her tarafında bu ünlüye rastlanmıştır. o ünlüsü bazı örneklerde daralma bazı örneklerde ise genişleme suretiyle ortaya çıkmıştır: ò "o" (2-70), mónca "yonca'nın ilâveli tekrarı" (1-28),

veriyör (6-60), ğayınçö (1-182), metrósunu "metresini" (7-63),
böraya (8-1).

ó ünlüsü :

o ile ö arasında yarı ince bir o ünlüsüdür. Elimizdeki
örnekte ç ünsüzünün tesiriyle incelmıştır : çócú (11-118).

ö ünlüsü :

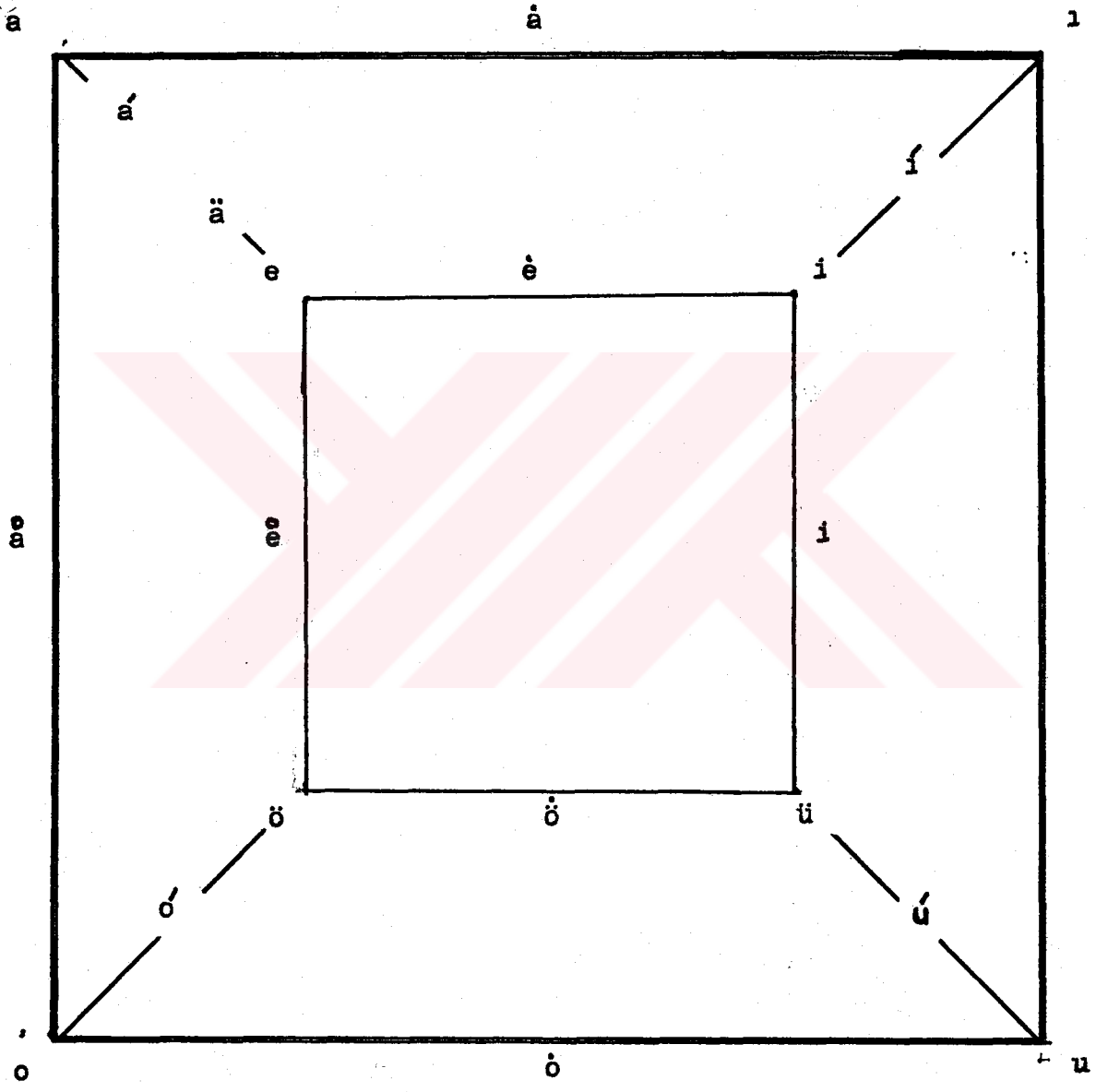
ö ile ü arasında yarı dar bir ünlüdür. Bazı örneklerde
darlaşma hadisesinin tamamlanamayışından ortaya çıkmıştır :
köyde (6-54), ölsen (1-49).

i ünlüsü :

i ile ü arasında yarı yuvarlak bir ünlüdür. Elimizdeki
örneklerde düzleşmenin tamamlanamayışından ortaya çıkmıştır :
bile < büle "böyle" (4-49), çöcük "çocuk" (15-3).

ú ünlüsü :

u ile ü arasında yarı ince bir u ünlüsüdür. Elimizdeki
örneklerde incelmenin tamamlanamayışından ortaya çıkmıştır :
çocúúm (1-91), dúvâ (5-54).

Güney-Doğu Bulgaristan Türk ağızlarındaki ünlüleri gösterir şema

UZUN ÜNLÜLER

Güneydoğu Bulgaristan ağızlarında yazı dilimize nazaran uzun ünlülerin çokluğu dikkat çeker. Çoğunluğunu ses hadiselerinin oluşturduğu bu uzun ünlüler bütün bölgede mevcuttur. Bölgedeki uzun ünlüleri şu şekilde inceleyebiliriz.

A. SES HADİSELERİYLE İLGİLİ UZUN ÜNLÜLER:

1. Ünsüz düşmesi ile: Kelime içinde ve son seste bulunan bazı ünsüzlerin düşmesiyle kendilerinden önce gelen ünlülerin uzaması söz konusudur. Umumî ve yavğındır.

r düşmesiyle : Bölgenin tamamında görülen bu hadise neticesinde, kelimenin aslındaki, çokluk ve geniş zaman ekindeki r düşerek kendinden önce gelen ünlünün uzamasına yol açar: v̄emez (1-108), ğadāciĝ"ķadarcık" (3-140) tāfa (7-50), ğödüyüm (5-77), birē (5-78), vā (10-11) çöcúklā (1-112), sokulamazlāmiş (4-104), oĝulīā "okurlar" (1-114), istā mi (1-111), açāķan (4-35), alīdı (1-41) basā (2-9)

ĝ düşmesiyle : Bölgede umumleşmiş bu hadisede düşen ĝ ünsüzünden önceki ünlü uzar: ūrenmişler (6-160) dūru (3-45), dāda (4-115), īlenin "eĝlenin" (13-32) āzına (1-56), ğūsüne "ĝöĝsüne" (10-2), ūraşıyo (6-5), dōru (4-28), dū "döĝ" (4-121)

h düşmesiyle : Rumeli ağızlarının ayırt edici özelliklerinden biri olan bu hadise ile kavalı hecenin son sesi olan h ünsüzü düşer ve kendinden önce gelen ünlünün uzamasına yol açar: kāya (2-63), rāmed (3-53), ķāve (1-57) māsus (1-204), bāçe (7-18), şāsına (6-136), āmed (5-41) sabālen (4-194), ītiyat (12-157)

ķ,k düşmesiyle :Kelimenin aslındaki k ünsüzünün bazen,gelecek zaman ekindeki k ünsüzünün umumiyetle düşmesi sonunda bu ünsüzlerden önce gelen ünlü uzar: yōsa (5-102) yūsek (1-126), ekicēsin (6-59), asçāsınız (4-150), gelcēdik (1-94), çıkacāsın (1-33), yapmıcādı (16-131).

n,y düşmesiyle : Kapalı hecenin son ünsüzü durumunda olan bu ünsüzlerin düşmesiyle bu ünsüzlerden önce gelen ünlüler uzar: tīze (1-150),ōle (6-23), sūleycem (5-67) sōra (3-5), īşāda (11-90), īsan (15-105),kūlerinden (1-64).

l,v düşmesiyle : Fazla örneğine rastlanmayan bu hadisede l,v ünsüzlerinin düşmesiyle bu ünsüzlerden önce gelen ünlü uzar: dület (5-60),gēdik (1-138).

2.Düşmek üzere olan ünsüzün tesiriyle oluşan uzun ünlüler :Bu hadise sonucunda uzama tam değil yarımdır: üyle "öyle" (2-35),artık (2-18).

yāñışlıklar "yanlışlıkla" (16-41) örneğinde ise ünlü uzamasının sebebi,bulunduğu heceden ünsüz düşmesi değil uzun ünlüye komşu ünsüzün,diğer bir heceden düşen ünsüzün yerine geçmesiyle olmaktadır.

3.Hece kavnaşmasından doğan uzun ünlüler : ğ,y,r,h ünsüzleri iki ünlü arasında kalınca erime temayülü gösterir.Bu erime neticesinde ikiz ünlünün meydana geldiğini görüyoruz.Bu ikiz ünlü umumiyetle uzun ünlü haline döner,bu arada bu ünlünün değişmesi de bazen söz konusudur : āsıydık,"ağasıydık" (11-134), aycāzı "aycağızı"(15-15) ār "ağır" (4-42), mācırı (1-200), tā "daha" (4-24), māfaza "muhafaza"(5-17), intāra "intihara" (15-124), dā "daha" (1-91), māle "mahalle" (8-30), demīcen"demiyeceğim"(5-105)

ȳicek"yiyecek" (5-50), nerā "nereye" (10-5), gelmēn "gelmeyen" (13-42), b̄ūda "burada" (1-102), ōda "orada" (13-57) borā (16-14), n̄ā "niye" (1-151).

Bu hadise ile ilgili olarak bazı eklerde değişiklikler meydana gelir.

a) İyelik eki almış kelimelerde; birinci şahıs iyelik ekinin önceki hece düşerek iyelik ekinin önce gelen ünlüyü uzatır: çöc̄ümü (1-39), çöc̄üm (16-25), çöc̄üklēmizlen (7-19), atlāmızı "adlarımızı" (7-14), yetişt̄im (16-103), ded̄im (12-175).

III. şahıs iyelik eki almış kelimelerde ise iyelik ekinin bulunduğu hece düşerek, o heceden önce gelen ünlünün uzamasına yol açar. İyelik ekinin yerine kelimenin son ünlüsü veya son hecesi geçer: ayaklānın "ayaklarının" (4-23), baķannāna (3-36), çöc̄ünnen "çocuğunlan" (1-114), biribilēni "biribirlerini" (7-47), inē "ineği" (6-46), birlīne "birliğine" (5-81), d̄ūd̄ü "döęd̄üęü" (16-116), old̄i "olduğu" (11-25), k̄ünden "köyünden" (10-2).

b) Genitif eki almış kelimelerde aynı hadiseye sıklıkla rastlanır: torunnān "torunların" (1-113), unnān "onların" (10-9), toprān (11-31), bunnān "bunların" (15-128).

c) Gelecek zaman eki birinci şahıslara geldiğinde bu ekte; ve-acaķ,-ecek sıfat fiilinin iyelik eki almış şekillerinde k ünsüzüyle başlayan hece kaynaşır, bu heceden önceki ünlü uzar: yabacāz (12-110), alcāz (12-52), gelcēn "geleceğim" (4-187), idincēm (6-47), baķıcāma (3-5).

d) Şimdiki zaman ekinde iki ünlü arasında eriyen ünsüzün düşmesiyle, meydana gelen ikiz ünlüden umumiyetle ilk ünlü düşmüş, ekin ünlüsünün uzamasına yol açmıştır:

yapōrsun (1-144), salmōrum (16-87), yanōr (13-33), yapōr (13-33).

Nadiren de d, l, n ünsüzleriyle başlayan heceler kaynaşarak kendinden önce gelen ünlünün uzamasına yol açarlar. Bu ünlü umumiyetle değişir: istā "istida" (11-73), iptā "iptida" (5-41), ğācık "kadarlık" (9-11), sā "sana" (15-103), mesā "mesalā" (2-3).

"sonra" zaman zarfı hece kaynaşmasında dolayı şu şekillerde de söylenir: sō (2-21, 4-58, 1-17), sō (5-37), zō (4-90), sōcıma (15-58).

B. VURGU VE TONLAMAYA BAğLI UZUN ÜNLÜLER :

Güneydoğu Bulgaristan ağızlarında vurgulu ve tonlamalı hecelerin ünlüleri bazen tam uzun bazen de yarım uzunluktadır : mapu'sā (4-139), bataklā (3-137), ğüççük "küçük" (11-61), ğenā (1-105), ğarılar (1-119), ğemi "ama" (13-49), kellāsını "kellesini" (5-73), āzdı "az-" (1-23), çöğunluk (6-25), ni'yā "nive" (15-123), yök (1-45).

C. ASLİ UZUNLUKLAR :

Bu tür uzun ünlülere en ilgi çekici örnek olarak bulunma hali ekinin ünlüsünü gösterebiliriz. Bölgemizde bu tür söyleniş Mestanlı ve Kırcaali çevrelerinde daha yaygındır: burdāgi (1-144), burdākı (2-2), dışardākı (3-81), bursadākından (3-6), mevkidākı (12-123), kıbrıstāki (12-132).

Bölgemizde rastladığımız diğer uzun ünlüler ārızı de olabilir: ūn "on" (7-26), āmi "ama" (6-94), bātuzları "patozları" (13-54)

D. ALINMA KELİMELEERDEKİ UZUN ÜNLÜLER:

Bölgemizde alınma kelimelerdeki uzun ünlülerden bazıları muhafaza edilirken bazıları da normalleşmiştir.

Uzun ünlülü alınma kelimelere şu örnekleri verebiliriz:
bilāderin "biraderin"(1-113), şāyit "şahit" (4-141), ırāzı
(7-16), iptidāyiye (6-7), dāyır "dair"(3-5).

KISA ÜNLÜLER

Güneydoğu Bulgaristan yöresindeki kısa ünlüler,
iki şekilde incelenebilir:

1) Kısa geniş ünlüler : Bu tür ünlülerden bazılarının
kısalmasının vurgu ile ilgili olduğu sanılmaktadır. Bazı-
ları da orta hece ünlüsünün zayıflığından dolayı kısalmaktadır: böle (11-16), fāgat (2-4), o zāman (2-7), dēlim ki
"diyelim ki" (2-48), dādāvāmiş "dağıtıvermiş" (4-82), gādan
"kadar" (1-33), zatā (3-50).

2) Kısa dar ünlüler : Bu tür ünlülerden bazıları za-
yıf vurgulu olan orta hece ünlüsünün düşme temavülünden
dolayı kısalmış, bazıları benzer hecelerin düşme özelliği-
temavülünden dolayı, bazıları da vurgudan dolayı kısalmış-
tır: çıkıverir (15-47), kimisi (13-47), bayıra (2-22), ye-
niden (1-50), kiliseye (1-52), pelivan (5-83), sonica "son-
raca" (7-55), būbam (5-144), yi'dim "yiğidim" (5-16),
ori "ora" (4-26), orucumuzū (1-21), iki (1-27).

İKİZ ÜNLÜLER

Bir dil birliği içerisinde bazı seslerin erimesiyle
yan yana gelen iki ünlünün bir hece içerisinde tek bir
hareketle çıkartılmasına "diftonglaşma" denir. Bu tür ün-
lülere de ikiz ünlü denir. Bu tür ünlüler tek bir ünlü
gibidirler. Güneydoğu Bulgaristan ağızlarında ikiz ünlü-
lerin derleşme eğilimi gösterdiği de görülür. Hece kav-
naşmasından doğan uzun ünlüler bahsinde bu konuyla ilgi-
li bilgi verdik. Bölgemizde üç tür ikiz ünlü vardır.

1.Eşit ikiz ünlüler :Bünyesinde aynı tür iki ünlünün beraberliğine eşit ikiz ünlü denir.Bölgemizdeki eşit ikiz ünlüler umumiyetle ünsüz düşmesinden dolayı meydana gelmektedirler.Bu hadisede ğ,y,h ünsüzlerinin sık sık,r,m,v ünsüzlerinin de seyrek olarak düştüğünü görüyoruz:

a)Ünsüz düşmesiyle olan eşit ikiz ünlüler :ğ,y,h,n ünsüzlerinin çoklukla,r,m,v,g ünsüzlerinin de seyrek olarak düşmesiyle bu tür ikiz ünlüler meydana gelir:
düün (5-47), düüldünü (2-16), küüme (13-26),düüstük (1-70)
baardıydı (1-191), tekirdaanda(4-14), baarmā(5-87),taa(daha)
(3-109),paasına (6-4),paalı(2-126),maalle(8-31), eer
"eğer" (3-73), deelim (2-65), deel "değil" (16-44),itmee
(2-96),meer (11-79),çociine (1-24), hepjii (3-25),diisti
(13-29), bildiin(6-12), çırırır (2-9), ustalıı (1-11)
çırırırır (1-145),olduundan (9-22), suukmuş (3-94),suuk-
ladı (5-32), çocuunnan (3-136), çöcuum (1-91),varoorsun(1-153)

n ünsüzünün düşmesiyle teklik birinci ve ikinci şahıs zamirlerinin genitif ve yaklaşımahali sistemli olarak ikiz ünlü ile yapılıır:beem "benim" (1-172,15-125,4-156)
been (16-42),seen (1-42,15-12),saa "sana" (1-20,10-25)
see "sana" (1-108,15-41), saa (1-35),

Çokluk ikinci şahıs ekinin n ünsüzünün düşmesiyle bazen ikiz ünlü ortaya çıkar:döndüüz (1-195),gitmesiiz (1-195).

"bugün"zaman zarfı bölgemizde sıklıkla ikiz ünlü ile söylenir: büün (1-30,11-41,15-30).

ğavullaan (15-77),taam "tamam" (1-83),merdeennerinde (3-107) örneklerinde r,m,v ünsüzlerinin düşmesinden dolayı meydana gelen ikiz ünlüleri görüyoruz.

b)Alınma kelimelerdeki ikiz ünlüler : işaaT "inşaat"
(1-2), maamelesini (6-64), şayaalar (6-37).

2.Yükselen ikiz ünlüler :İlk ünlüsü dar,ikincisi geniş olan iki ünsüzün yanyana gelmesiyle doğan ikiz ünlülere denir.Bu tür ikiz ünlülerin ortaya çıkmasında en büyük amil ünsüz düşmeleridir.ğ,y ünsüzleri sık sık, v,f,n ünsüzlerinin de bazen düşmesiyle bu tür ikiz ünlülerin meydana çıktıklarını görüyoruz: yıarsa "yağarsa" (1-134) kiad "kağıt" (16-36), gidioruz (13-13), verioru (13-5), girèorsun (1-121), bilmeom (13-8), gidiusun (3-50), istiüz (11-54) bilmiörü (13-60), şayıalar (6-37), düen (4-14), süer "sefer" (3-13), müendislē (1-69), buazıma (12-182), muabPetleri (6-74), ğualamış (kovalamış) (4-153), soa "sonra" (5-32,13-1,4-70), nüus "nüfus" (1-7), bea (11-98) sea (4-107)

3.Alçalan ikiz ünlüler :İkinci ünlüsü birinciye göre daha dar ve kısa ünlülere denir.Umumiyetle, ünsüz düşmesiyle bu tür ikiz ünlüler ortaya çıkar.ğ,y,h nadir olarak da v,r,n ünsüzlerinin düşmesiyle bu tür ikiz ünlüler ortaya çıkabilir: zeillemişle "zehirlenmişler"(7-11), deil "değil" (13-25), deil (1-184), beim "benim" (4-84,11-65) eşei (1-35), Allain (3-26), buzaıllık "buzağılık" (8-25) yau "yahu" (7-17), yaü (3-42), ğılauz (13-30), kılâuz (5-112).

Bazı örneklerde, ünlü ile biten bir kelime ile ünlü ile başlayan bir kelime yan yana geldiği zaman bazen ikiz ünlü meydana gelir:iyi_ema (2-83), ni_apalım (9-36), ne_aptı (9-41), ne_apsın (4-12), gelmedile_ema (1-86) bi_iki (6-22), kırcaali (1-60,8-29).

ÜNLÜ UYUMU

Ünlü uyumları bakımından yazı dilimize nazaran daha zengin olan bölgemizde, bazı kelimelerde ünlü uyumunun bozulması dikkat çekmektedir. Mestanlı ve Kırcaali bölgelerinde şimdiki zaman eki -yor'un sık sık düzleşmesi veya incelmesi, yazı dilimizde uyum dışına çıkmış bir çok kelimenin, büyük ve küçük ünlü uyumuna girmesine sebep olmuştur.

Ayrı bir madde altında inceleme yapmamıza rağmen bir kaç örneğin birden fazla kaynak şahıs tarafından aynı şekilde telâffuz edilmesi genişlik-darlık uyumu hakkında dikkatimizi çekti: eskan "iskân" (8-2,7-50) lerası "lira" (6-66), pateka (3-140), patekanın (5-103), hana "hani" (12-125,4-199), naa "niye" (1-164)

Bölgemizdeki ünlü uyumlarını iki bölümde inceliyoruz.

1. Kalınlık incelik uyumu, 2. Düzlük yuvarlaklık uyumu.

1. KALINLIK İNCELİK UYUMU :

Bölgede, kalınlık incelik uyumu, şimdiki zaman eki "-yor" un incelmesi sonunda çekimli fiillerde dikkat çekmektedir. Bunun yanında, isimlerde yazı dilimizde uyuma girmeyen bir çok kelimenin uyuma girerken, uyum içerisinde olması gereken bir çok kelimenin de uyumdan kaçtığı görülür.

Bölgenin kalınlık incelik uyumu açısından mühim bir hususiyeti, yazı dilimizde uyuma girmeyen, -ki, -ken, -leyin eklerinin ve ki edatının uyuma girebilmesidir: vā kın "var ki" (4-89), baqtı kı (15-97), oldu kı (4-88), varkan (3-24) burdağan (1-175), urdaykan (7-24), gaçağan (5-24), çocukkan (12-175)

imzalatırğan (11-113), zamankı (6-114,9-38,12-152),burdā-
kı (2-2), dışardākı (3-81), bursadākından (3-6),mevkidākı
(12-123).

Yazı dilimizde çeşitli sebeplerden dolayı kalınlık
incelik uyumu bozulmuş bir çok kelimenin bölgemizde uyum
içerisinde oldukları görülür :gızılalmaya (11-29),hanı(13-132)
ğardaşına (1-178),annaları "anneleri" (1-57),hanķı (6-4).

ALINMA KELİMELERDE KALINLIK-İNCELİK UYUMU

Güneydoğu Bulgaristan ağızlarında alınma kelimelerin
incelenmesi sonucunda şöyle bir kanaate vardık :

Yazı dilimize kalınlık incelik bakımından uyumsuz
olarak giren bir çok kelime bölgemizde kalınlık incelik
bakımından uyum içerisindedir.Bu uyuma girme bazen,iler-
leyici,bazen gerileyici,bazen de hem ilerleyici hem geri-
leyici benzeşme sonucunda olmuştur :battānıya (3-20),par-
dusayı (3-49), duşmanı (4-1),duşman (12-150),nuvusları
(7-45), çumonta (11-105), şayıalar (6-37),yunanıstan (11-30),
cığara (12-101), bulğarıstandayқан (8-4),vaқıd (5-31,4-9),
vaқıtta (16-100),vağıd (13-3),dāyır (3-5),tabālı(3-151),
barabar (16-102,9-11,11-103),dakar (8-4)marabamız "mer-
habamız" (3-89),haққatan (2-97),manavraya (12-113),te-
levizyönü (16-119), zatān (16-13),қomunuzma (16-28),
mektüb (13-25)

Alınma kelimelerin bazıları,yazı dilimizde olduğu
gibi uyuma sokulmadan girmiştir : meseiā (2-50),bāçe (2-45),
mevāt "vefat" (16-13)

Bir iki örnekte de alınma kelimelerin yazı dilimizin
aksine uyumdan kaçtığı görülür : aīāntirik (15-146),aīat-
tirik (13-34),hasen "hasan" (15-69),umit (5-130),hudüdü(12-156)

Güneydoğu Bulgaristan ağızlarında kalınlık incelik uyumunun oluşmasını şöyle inceleyebiliriz :

a) Gerileyici benzeşme sebebiyle : Bu yolla meydana gelen ünlü uyumu ilerleyici benzeşme yoluyla meydana gelen ünlü uyumuna göre daha azdır: şa aparsam (3-42), büün "bugün" (1-30, 15-111, 11-41), mastannı "Mestanlı" (12-20), ıstambuldan (6-101), ıstambola (13-48) ıstambolda (15-9), cēmi (4-146).

b) İlerleyici benzeşme yoluyla : Bölgemizde şimdiki zaman ekinin incelenmesi butür ünlü uyumunun çoğalmasına sebep olmuştur: gidiyörüm (12-82), tütüyörü (12-90), eriyö 16-29), bilmiyörüm (16-68), deylö "diyorlar" (1-152), biliyöller (6-16), diyöller (7-21), çevirmiyörü (15-127), veröller (6-76), getiriyö (11-94), veriye (4-85), ğırcalıdan "kırcaaliden" (1-173), çıkıvarır "çıkıverir" (15-47), zata "zaten" (3-50), deyēr (1-195), dokkuz uz (6-27), iyi eme (2-83), aykırırıvarıdım "haykırırıverirdim" (1-185), harbında (6-25), gidiyi (4-145), istiyisem (7-71), bilive (16-104), diyirler (7-7), diyir (5-105), geliydik (16-8), ediysin (12-87), tütüyere (12-160), deyem (5-124), diveriz (15-66), kirezli (9-2), deni "tane" (12-83).

bınarasardan "pınarhisardan" (7-2) örneğinde ise hem ilerleyici hem gerileyici benzeşme yoluyla ünlü uyumu meydana gelmiştir.

KALINLIK-İNCELİK UYUMUNUN YARIM KALMASI

Alınma kelimelerde ve diftonglu iki kelimedede bu uyum bazen yarım kalmaktadır: mubādil (12-13), taķike (1-64), baraber (9-10, 1-6), vazıyetde (6-22), hırıstıyan (1-47),

istesyonda (10-5),mubārek (1-192),vesāyıt (6-126),makine-
yin (5-11),hara'ide (9-4),ıķı ay (2-23),yapıvari (1-154),
geldi_ema (1-116),mezarlıgı (1-50).

KALINLIK-İNCELİK UYUMUNUN BOZULMASI

Bölgemizde kalınlık-incelik uyumunun bozulmasını
şöyle inceleyebiliriz.

a)Şimdiki zaman eki yazı dilimizdeki halivle ince
ünlüsü bulunan fiil gövdelerine eklendiği zaman bu uyumu
bozar :istiyoz (4-69),diyoru (1-78),piniyo (6-136).

b)Gelecek zaman eki ve-acak partisipi bazen ince ün-
lüsü bulunan kelimelere kalın ünlülü şekilleriyle gelir:
deycām (6-83),gidicām (6-123),gelcām (3-107).

c)Ünlüsü incelen şimdiki zaman eki bazen ince şek-
liyle,kalın ünlülü kök veya gövdeye getirilerek bu uyumu
bozar :baķiyer (4-41),baķıyörüm (12-73),ķoyeyler (12-161).

d)Datif eki bazen, teklik birinci ve ikinci şahıs
zamirlerine ve kelime gövdelerine kalın şeklivle gelirler:
bea "bana" (11-98,15-55),sea "sana" (1-132,4-107),kesmā
"kesmeğe" (5-70)

e)İyelik eki bazen,eklendiği kelimenin ünlü uyumunu
bozar: vardiin (1-162),olmadii (1-5),olmadiini (2-35),
çociine (1-24)

f)Bazı kelimelerdeki kalınlık-incelik uyumunun bo-
zulmasını izah edemiyoruz.Bunlardan bir kısmı y,c,ç,s
gibi ünsüzlerin inceltici tesirine bağlanabilir: eca'ı
"ece'ı" (4-146),ķatillā "katırla" (13-39), misır (9-19),
niyā (15-123),kellāsını (5-73),genā (1-105), ķaldirirsa
(12-164),boraye (5-85),bureye (13-47),tabakeyi(12-132),

feğad (3-7), torbeyi (12-119), çöcuğ (9-10), çuğülları (12-130), bakıllālan "bakırlarla" (12-148), çörlüdadır (13-61).

DÜZLÜK-YUVARLAKLIK UYUMU

Güneydoğu Bulgaristan ağızlarında düzlük-yuvarlaklık uyumu düzleşme yönünde gelişmiştir. Bölgemizde şimdiki zaman ekinin düzleşmesi bu tür ünlü uyumuna en büyük örnektir. Yazı dilimizde dudak ünsüzlerinden dolayı düzleşmeyen yuvarlak ünlüler düzleşme temayülündedirler. Bu bahisle ilgili olarak yuvarlak ünlülerin düzleşmesi bahsinde daha detaylı olarak bilgi vereceğiz. Bölgemizdeki düzlük yuvarlaklık uyumunu şu şekilde inceleyebiliriz:

a) Şimdiki zaman ekinin düzleşmesiyle hasıl olan uyum: ğonuşamayruz (15-13), yanay (13-34), atıyarı (4-80), bulunayer: (12-9), yanayeri (12-160), anneya mısın (12-121), bakıyez (15-22), biliyer (4-28), bārıye (5-2), fışkıriye (5-94), yāye (5-22).

b) Dudak ünsüzleriyle komşu olan yuvarlak ünlülerin düzleşmesiyle meydana gelen düzlük yuvarlaklık uyumu : yāmır "yağmur" (1-133), yavrım (15-69), çabıcık "çabucak" (4-193), çabık (5-81, 5-93, 5-104).

DÜZLÜK-YUVARLAKLIK UYUMUNUN BOZULMASI

Bölgemizdeki düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasını şu şekilde inceleyebiliriz:

a) Geniş yuvarlak ünlüsünü muhafaza eden şimdiki zaman eki bu uyumu bozar : diyoru (1-78), istiyoz (4-69), bakıyörüm (12-73), ekiyoduğ (6-7), piniyo (11-108), veriyom (2-11), bilmiyom (15-149).

b) Dudak ünsüzlerinin tesiri ile, ver- fiilinin ünlüsü yuvarlaklaşır ve bu yardımcı fiille yapılan birleşik fiil

çekimlerinde bazen bu ünlü uyumu bozular: gāvroyuvoru "kavrayıverir" (16-60), alıvorsun "alıverirsin" (1-111), gelivēri (13-16).

c)Yazı dilimizde uyum içerisinde bulunan çünkü kelimesi bölgemizde bazen uyum dışına çıkar : şüngi (4-184), Çüngi (2-60).

d)Hece kaynaşmasından oluşan yuvarlak geniş ünlü uyumu bozar.Bunun pek fazla örneğine rastlanmamıştır: cumörtesin "cumaertesin" (1-1347

e)Teklik üçüncü şahıs iyelik eki ve yaklaşma hali eki,yuvarlak ünlülü bir kelimeye bazen düz haliyle gelir :büyügi (4-44),türgi (11-28),onı (1-9),şunı bunı (2-127).

f)Genitif eki,yuvarlak ünlüyle biten bir kelimeye bazen düz şekliyle gelir :unun (1-100).

ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

KALIN ÜNLÜLERİN İNCELMESİ

a > e değişmesi :

Bu tür değişmeye Mestanlı bölgesinde diğer bölgelere nazaran daha sık rastlanır.Bu değişmenin sebeplerini şöyle açıklayabiliriz :

l,r,y,l ünsüzlerinin sıklıkla, k,d ünsüzlerinin de nadiren bu değişikliğe sebebiyet vermesi:(Bu tür değişikliğe verdiğimiz örneklerin bazılarında kalınlık-incecik uyumunun da rol oynaması muhtemeldir.)ihtiyellā "ihtiyarlar" (15-136), boraye (5-85), koyeyler (12-161), bureye (13-47),kirezli (9-2),lireye (13-53),lire (7-41), sole (4-59),zōle "zorla" (4-154),tāleları (15-42),ayden (11-78),kārdeşçim (12-18),tabakeyi (12-132),takīke (1-18),

makineyin (5-11), istesyonda (10-15).

2. Alınma kelimelerin bazıları yazı dilimizden farklı olarak asli şekilleriyle muhafaza edilmişlerdir. Bu yüzden yazı dilimize göre a > e değişikliği söz konusudur : ehā-
li (7-3), erāzi (13-52), erāzidāki (12-122), feğad (3-7).

fişmen (1-118) örneğindeki değişikliğin sebebi ünlü uyumu olabilir.

a > á değismesi :

Bir iki örnekte görülür. c ve y ünsüzlerinin incel-
tici tesiriyle olduęu sanılmaktadır: yaptırmaý (13-7,
cāmileri (1-19).

ı > í değismesi :

Rastladığımız bir örnekte muhtemelen ince í sesinin
tesiriyle bir incelve söz konusudur: hazílattım (2-72).

ı > i değismesi :

l, r, y ve s ünsüzlerinin tesiriyle bölgemizde böyle
bir hadiseye rastlanır: misir (6-6), misır (9-19), mas-
tanniye "Mestanlıya" (15-53), mezarliglig (1-50), olma-
diini (2-35), çalıştıın (1-32), kaldırırca (12-164), ba-
killalan "bakırlarla" (12-148), timaálladılā "tımarla-"
(4-96).

o > e değismesi :

Şimdiki zaman ekinin bölgemizde bazen -yer şeklin-
de kullanılması tek fakat çok yaygın bir örnektir : baki-
yer (4-41), bāriye (5-2), atıyer (12-30), fışkıriye (5-94),
alayeller (12-30), baқыez (15-22), diyerü (12-91), gidi-
yeriz (12-96), getiriyē (12-99)

o > ä değismesi :

o > e değismesinin tamamlanamayıp yarım kalmış şek-

lidir. Pek fazla örneği yoktur :yāyīyār (4-193).

o > ö değişmesi :

Bölgemizde sık rastladığımız bir hadisedir. Bölgenin her tarafında rastlanan bu hadisenin örneklerinin büyük bir kısmını şimdiki zaman ekinin incelmış hali meydana getirir. Diğer örneklerde ise ç ünsüzünün inceltici tesiri ve ünlü uyumlarının rol oynadığını sanıyoruz : bin döküzüz (12-112), çocuk (12-164; 9-10), çörlüdadır (13-61), çöcüüm (1-91), çöcüg (16-18), çöcükle (1-106, 7-11), çöcümü (1-39), çöcük (15-129), getirör (13-39), ölüyörü (4-84), diyor (1-94), götürüyösün (2-77), bakıyörüm (12-73).

televizyonu (16-119) örneğindeki değişmeye ise muhtemelen kalınlık incelik uyumu - sebep olmuştur.

u > ü değişmesi :

Bu değişme örneklerinin büyük bir kısmında c ve ç ünsüzlerinin inceltici tesiri vardır. : çöcüg (16-18), çörlüdadır "çorludadır" (13-61), çöcük (15-129).

çukülları (12-130) örneğinde ise í ünsüzünün inceltici tesiri olduğu sanılmaktadır.

Bazı alınma kelimelerde u > ü değişmesini görüyoruz. Bu örneklerden birinde kalınlık incelik uyumunun incelmeye sebep olduğunu sanıyoruz : mektüb (13-25) hudüdü (12-156).

u > ú değişmesi :

u > ü değişmesinin tamamlanamayan yarım kalmış halidir: çöcüüm (1-91).

u > i değişmesi :

çociine (1-24).

İNCE ÜNLÜLERİN KALINLAŞMASI

e > a değişmesi :

Bölgemizdeki bu hadise bazı kelimelerde diğer ünlülerden etkilenme suretiyle olmuştur :mastannı (12-20), naapā "ne yapar" (1-132), yapıvari (1-154).

Yine bu gurup içerisine sokabileceğimiz,yazı dilimizde sadece ince ünlülü şekilleri bulunan -ken ve -leyin

eklerinin bölgemizde kalınlık-incelik uyumundan etkilenmeleri sebebiyle oluşan e > a değişmesi vardır: vākan (1-20), arālākan (2-19),avşammayın (4-151).

Bazı kelimelerdeki e > a değişikliğinin sebebi anlaşılammıştır :genā (1-105),niyā (15-123), birā"birer"(1-147).

Alınma kelimelerin büyük bir kısmında e > a değişikliği olmuştur : ałañtirik (15-146), ałattirik (13-34), zatan (6-157),barabar (11-103),barāber (1-6,9-10),dağar (8-24),tabālı (3-151),marabamız "merhabamız" (3-89), battāniya (3-20),rāmatli (14-40),pardusayı (3-49),hükümet (7-53),hafiya (12-65),kellāsını (5-73), manavraya (12-113).

e > á değişmesi :

e > a değişmesinin yarım kalmış halidir:hükümát (7-52).

e > ä değişmesi :

Bu değişme az ve kesin olmavan örneklerde görülür. Çokluk ekindeki e ünlüsünün bazen ä ünlüsüne dönüştüğü görülür:dēlār (1-122),gelinlārin (1-11),tekerlāri (1-125) Bu örneklerin yalnız bir kişiden derlenmesi yüzünden kesin bir kanaate varamıyoruz.Göreceğimiz diğerörneklerde ise yaygın bir surette,ünlüsü daraltılan "de-"fiilinde meydana gelmesi ilgi çekicidir.dāmiş (12-82),dārdim (2-75).

i > ı değişmesi :

Bölgemizde çok sık rastlanan bir değişmedir. Bu değişmenin sebebi kelime içerisindeki ünlülerden etkilenmedir. Bu değişme ile ilgili en mühim örnek yazı dilimizde uyuma girmeyen ki edatı ve -ki ekinin bölgemizde uyuma girmesidir: oldu kı (4-88), vā kı "var ki" (4-89) burdākı (2-2), dışardākı (3-81), zamankı (12-152), Istambula (12-131), Istambuldan (6-101), iki ay (2-23).

Alınma kelimelerin pek çoğunda i > ı değişmesi görülür. Bunun da sebebi kalınlık-incelik uyumundan etkilenmedir : battāniya (3-20), bulğarıstandākı (16-22), cığara (12-101), şayıalar (6-37), yunanıstanı (16-116), vakıtta (16-100), vağıd (13-3), vaziyetde (6-22), dāyır (3-5), vesāyıt (6-126), harbında (6-25), arbında "harbinde" (13-53), hıristiyan (1-47).

i > í değişmesi :

i > í değişmesinin tamamlanamamış hali olan bu değişmede k ünsüzünün tesiri olabilir : sankí (4-136), eşkıyalar (6-11).

ü > u değişmesi :

Alınma kelimelerdeki ünlülerin kalınlaşma temayülünü yukarıdaki ünlü kalınlaşmalarında gördük. ü ünlüsü açısından da durum aynıdır: komunuzma (16-28), nuvusları (7-45), duşman (12-150), mubādil (12-13), umit (5-130), mubārek (1-192), pardusayı (3-49).

Bunun yanında diğeri ünlülerin tesiriyle olan ü > u değişmesine de rastlıyoruz : dokkuz uz (6-27).

ü > ú değişmesi :

Kelime içindeki ünlülerin tesiriyle olduğu sanılan bir değişmedir. Pek fazla örneği yoktur: Atatürk (14-39).

e > o değişmesi :

Dudak ünsüzü v'nin tesiriyle olan yuvarlaklaşma diğer ünlülerin kalın olması sebebiyle bu şekilde cereyan etmiştir : yapıvoíla "yapıveririlir" (16-65), alıvoru "alıverir" (1-109).

e > ä değişmesi :

e > a değişmesinden sonra dudak ünsüzünün tesiriyle meydana gelen değişmedir. Daha sonraki basamağı yukarıda gördüğümüz e > o değişmesidir : çıkıvârı (15-65).

i > a değişmesi :

Pek fazla örneği olmayan bu hadise genişlik-darlık uyumu açısından ilgi çekicidir: hana "hani" (4-199)

i > u değişmesi :

Alınma bir kelimedede diğer ünlülerin tesiriyle görülen bir değişmedir: komunuzma (16-28).

Şu örneklerdeki ı'lar korunmuştur : hanķı (4-150, 6-4), hanı (12-132).

DÜZ ÜNLÜLERİN YUVARLAKLAŞMASI

a > ä, o değişmesi :

Dudak ünsüzlerinin tesiriyle olan bir değişmedir : kuläuz (5-112), bābalarımızdan (8-4), düvā (5-53), dāvulları (5-50), vāğona (2-133), bābam (2-123), bobam (9-30), sonücumā "sonracığıma" (16-40).

a > u değişmesi :

Fazla örneği görülmeyen bir hadisedir. Bir örnekte

dudak ünsüzü sebebiyle olan yuvarlaklaşma, ilk hecede darlaşmış, diğer örnekte ise orta hecenin vurgusuzluğundan dolayı böyle bir hadise olmuştur :bubam (4-15,5-144,9-27), sonucumâ "sonracığıma" (16-40).

e>ê,â,o,ö değişmesi :

Dudak ünsüzlerinin tesiriyle olan bir yuvarlaklaşma-
dır :vêrivörü (1-29),dinleyevêriz (10-34),çılırvârir(1-145),
ğılıvâííá mı "kılıverirler mi" (15-113),ğonuşuvorusun
(7-12),çumonto (11-96),konusuvörüsün (7-12),yövme"yevmi-
ye" (1-132),ğonuşuvörsiz (1-191).

e>ü değişmesi :

Dudak ünsüzlerinin tesiriyle olan yuvarlaklaşma ilk
hecede olmasından dolayı darlık yönünde gelişmiştir :
dület "devlet" (5-60),süver "sefer" (3-53).

ı>u değişmesi :

Kelime içindeki ünlülerin tesireyle olan bu değişme-
nin pek fazla örneği yoktur :kulâuz (5-112).

i>ü değişmesi :

Rastladığımız bir kaç örnekte dudak ünsüzlerinin te-
siriyle olduğu sanılmaktadır: üşek "fişek" (5-9),münübüs
(11-76), Fülübedeki (11-55),fülübeye (3-130,13-13,16-30)
şeklindeki söyleniş bölgemizdeki yaygın söyleniştir.

külü "kilo" (5-45) örneğindeki yuvarlaklaşmanın, ta-
rafımızdan kesin bir izah tarzı bulunamadı.

YUVARLAK ÜNLÜLERİN DÜZLEŞMESİ

u,ü>ı,i değişmesi :

Pek çok örneği olan bir hadisedir.Dudak ünsüzlerinin
yuvarlaklaştırıcı tesirine rağmen,dudak ünsüzleriyle komşu

u ünlüsü küçük ünlü uyumuna girmiş ı ünlüsüne dönüşmüştür: yāmir (1-133), çabıcık (4-193), çabık (5-93), yımırta (12-56), yavırım (15-69), ıFak (15-79), oldii (1-5).

Alınma kelimelerin bazılarında da dudak ünsüzlerine komşu yuvarlak ünlülerin düzleştiği görülür :münübis(6-133), otobizde (11-5).

o > a, e değişmesi :

Şimdiki zaman ekinin ünlüsünün düzleşip küçük ünlü uyumuna girmesi sebebiyle bu tür değişmenin örnekleri pek çoktur :atıyarı (4-80), diyerim (15-82), süpürüyeri(12-132), oliye (4-18), gideyer (12-136), bulunayer (12-9), yāye (5-22), yanayeri (12-160).

çumonta (11-94) alınma kelimesindeki o > a değişmesine makul bir izah tarzı bulamadık. Zaten, aynı kaynak şahıs, aynı kelimeyi iki satır sonra çumonto şeklinde telâffuz etmiştir.

o > ı, i değişmesi :

Fazla rastlanmayan bir hadisedir. Şimdiki zaman ekinin ünlüsünün bazen bu şekilde değişikliğe uğradığını görüyoruz :diyır (12-104), çārıyır (5-85), istiyise (7-71).

Bazı alınma kelimelerdeki bu değişmeye ise ünlü benzeşmesinin sebep olduğu sanılmaktadır :kilimetre (6-127).

ķayınçısı (11-50) örneğindeki düzleşmeye ise diğer ünlülerin sebep olduğu sanılmaktadır.

GENİŞ ÜNLÜLERİN DARALMASI

a > ı, u değişmesi :

Gelecek zaman ekinin ilk ünlüsü sıklıkla daralır. Çoğu zaman da düşer :yabicāz (3-73, 12-52), basıcak (6-17).

Vurgusuz orta hece ünlüsü sık sık daralır :sonıca
"sonraca" (7-55),u zaman (16-9),ırmazan (15-111),cığıra
(1-156),ne ğıdā (16-17),ne ğıdar (1-138),şu ğıdar (12-48),
bu kıdar (4-81).

annuy musun (11-17) örneğinde y ünsüzünün daraltıcı
tesirini görüyoruz.

Dudak ünsüzlerinden dolayı bazan yuvarlaklaşan a ün-
lüsü bazan darlaşır: koşukuvakta "koşukavakta" (15-2),
bubaları (1-2),buba (15-137),bubamız (11-68),bubam (16-8).

Satım "zaten" (16-87)

o > ö, u, ü değişmesi :

Çok sık görülen bu değişme bölgemizin ayırt edici
özelliklerinden biridir. Güneydoğu Bulgaristan'ın her ta-
rafında vardır.

Üçüncü şahıs ve işaret zamiri o sık sık dara-
lır : ö (11-103),u (13-21),önun (1-34),önnar (1-71),un-
nara (2-62),urdan (1-29),unca (15-155).

Şimdiki zaman eki bölgemizde bazen darlaşır : ediyu-
du (6-33),veriyöru (6-60),temizleyür (12-30),geliyüller
(6-62),gidiyurum (12-175),okıduyu (6-160),biliyusunuz (11-1),
geliyu (12-102),alıyular (6-29),yapıyudum (6-6).

İlk hecede ğ, y, v ünsüzleriyle komşu olan o ünlüsünde
bazen darlaşma görülür : buazıma (12-182), ğualamış (4-153),
ğuyuyor (1-36),düru (1-174, 3-45),uva (3-138),suvan (2-45),
ğuvanı "kovanı" (5-7).

Türkçe kelimelerde birinci heceden sonra o, ö ünlü-
lerinin bulunamayışı sebebiyle alınma kelimelerin böyle
seslerinde daralma görülür : doğtur (4-93), doğturdu (15-93),

pantul (15-60), katılık (12-137), konsuluzlā (16-3), televiz-
yunda (3-58), ğayınçò (1-182), uğuslavya (11-30).

Bu daralmanın bazen ilk hecede de olduğunu görüyoruz :
pulislē (1-82), kumunistmiş (6-139).

ö > ö, ü deĝismesi :

Çok sık görülen bir hadisedir. ğ, y, l ünsüzünün tesiri
ile olmaktadır: bülüce "böylece" (15-70), süle "söyle"
(15-81), küve (10-10) küvlerinden (12-114), üle (1-100),
süyleyemiyor (6-84), köyde (6-54), düverek (2-14), düven
"dögen aleti" (4-15), üĝreniyörler (6-16), ğüsüne (10-2),
üretmen (6-153), kilü (6-72), ölsen (1-49), şüverisin (16-124).

sündürdü (5-20) kelimesindeki deĝismeye diĝer ünlü-
lerin sebep olduğunu sanıyoruz.

e > é, i, ü deĝismesi :

Pek yaygın ve bölgemizin her tarafında görülen bir
hadisedir. Bu deĝismelerin bir kısmı ğ ve y ünsüzlerinden
dolayı meydana gelmiştir : diyişiklinden (14-14), ĩridere
"Eğridere" (1-172), ĩlenin "eĝlenin" (13-32), tüzemin (6-100),
yidirememiş (1-10), yimē (12-123), ingen "yengen" (3-54),
iyet "heyet" (4-91),

Bu kelimelerdeki deĝişikliĝin ilk hecede olması dik-
kat çekicidir.

Bazı kelimelerde, yazı dilimize göre e > é, i deĝismesi
gibi görülen örnekler aslında Türk yazı dilinin tarihi
gelişme safhalarında oluşan şekillerin devamıdır : neler
(3-24), niden (16-62), ékmēni (2-34), gice (1-84, 4-10, 6-14),
ĝece (15-166), ni "ne" (9-36), zannētmedik (1-194).

Bazı e > é, i deĝismeleri ise bölgedeki daralma özel-

liğinden dolaydır :imniyete (11-83), iniştem (13-11), deni
"tane" (12-83), sèn (3-128), sène (3-3), mendires(13-3),
İsik "eksik" (1-203,6-128), évine (3-45), vemizdik (15-150),
ékseriyet (12-11).

süer "sefer" kelimesindeki e > ü değışmesi dudak ün-
süzünden dolayı olan yuvarlaklaşmanın darlaşma yönünde
cereyan etmesidir.

DAR ÜNLÜLERİN GENİŞLEMESİ

Bölgemizde yazı dilimize göre dar ünlülerin geniş-
lemesine örnek az fakat yaygındır.

u > ö, o değışmesi :

Bölgede sık rastlanan bir değışmedir :ōraşıyo (11-90),
yönuz "yunus" (5-46), bordan (16-32,3-146,4-168), bōraya(6-3),
boraya (3-146,5-32), bora (4-167), borda (16-16), şoraya(3-116).

istambola (11-126), ıstambola (13-48), ıstambol(12-3)
örneklerindeki u > o değışmesinin ise analogik olduğu sa-
nılmaktadır.

bolğardır (12-28) örneğindeki değışme ise pek sağ-
lam olmayıp kaynak şahıs tarafından yakıştıрма yoluyla
söylenmiştir.

otobosları (6-134), yoğoslavyadan (16-11) kelimelerin-
de ünlü benzeşmesinin tesiri olduğu sanılmaktadır.

do bakalım "durbakalım" (5-71) örneğinde ise vurgulu
söyleyişin tesiri olduğu sanılmaktadır.

yokarı (9-37), okarı (13-56) kelimelerinde bölgemiz
bazen asli şekilleri muhafaza etmiştir.

ü > ö, o değışmesi :

Pek yaygın değıldir. Elimizdeki örnekteki değışmeve

h ünsüzünün sebep olduğu sanılmaktadır: hükümet (6-18), hükümetten (8-19).

yörü (4-51),yörüdük (1-71) örneklerinde ise asli geniş ünlünün muhafaza edildiği görüşünderiz.

i) é,e,a değişmesi :

Bu değişmelerden bazıları kelime içerisindeki ünlülerin tesiriyle olurken,bazılarında ise analogik sebepler olduğu sanılmaktadır :eçerde (13-34),hana "hani" (12-150), pateka (3-140),deye (1-102),lerası "lirası" (6-66),eskan "iskân " (8-2),eşicem "işe-" (11-23),bınarasardan "pınarhisardan" (7-2),merdeennerinde (3-107).

ÜNLÜ DÜŞMESİ

Bölgemizde rastlanan ünlü düşmesi hadisesi,hemen hemen bütün Anadolu ve Rumeli ağızlarında rastlanan ünlü düşmesiyle aynı karakterdedir.

Orta hece ünlüsünün vurgu zayıflığından dolayı düşmesine bölgemizde rastlanır.Bu ünlü dar olduğu gibi geniş de olabilmektedir: dışardaki (3-81),eçerde (13-34),bordandan (4-168),orlara (5-127),burdaki (2-2),ötten "öteden" (4-139), ötden (12-55),pelvanların (5-85),kimsi (13-48),kilselerde (12-116),cingenleri (1-95),goynun "koyun"(2-25),boynuna (7-14),ğaynım (1-181).

Gelecek zaman ekinin ilk ünlüsü bölgemizde düşer : bilcek (1-41),çaartçak (5-108),gircektim (2-19).

-acak,-ecek sıfat fiil eki için de aynı durum söz konusudur : olcānı (2-87).

Şimdiki zaman ekinin ünlüsü bazen düşer :yapeyrim(12-113).

Sonu ünlü ile biten,veya ses hadiseleri soncunda sondaki ünsüzü düşen bir kelime ile ünlü ile başlayan bir kelime art arda geldiğinde ikinci kelimenin ilk ünlüsü bazen düşer : tā yi (16-105),dā yīsi"daha iyisi" (2-90),unı çin (3-93).

faktı "ufaktı" (2-71), 'fak "ufak" (11-141) örneklerinde ise başta ünlü düşmesi vardır.

ÜNLÜ TÜREMESİ

Bölgemizde sık rastlanan bu hadise,başta,ortada ve sonda olmaktadır.

1.Başta ünlü türemesi:

Bir çok Anadolu ağız bölgesinde de görüldüğü gibi, bölgemizde r ve l ünsüzleriyle başlayan alınma kelimelerin başında bir dar ünlü türer.Bunun yanında bölgemizde bu hadise ş ünsüzüyle başlayan kelimelerde de olmaktadır: ırmazanı (15-155),ıradıyolā (16-119),ırāzı (7-16), ileçberlī "rençberliği" (9-20),urus (5-155),urumanya (7-57), irezillik (1-23),ıraS "rast" (11-113),işennīni "şenliğini" (1-147).

2.Ortada ünlü türemesi :

Bu hadise de alınma kelimelerde görülmektedir.Ünsüzle biten bir heceden sonra yine ünsüzle başlayan bir hece geldiğinde arada bazen bir ünlü türer: Alaman (15-132), Alamanya (6-76), bulğarıyadan (7-1).

Yine bazı alınma kelimelerde söyleniş zorluğunu gidermek için ortada ünlü türetildiğini görüyoruz:teyip meyip (3-86),ğurus "kurs" (11-66),kondurulun"kontrolün (13-14).

3. Sonda ünlü türemesi :

Seyrek görülen bir hadisedir. Türeyen ünlü dar ve geniş olabilmektedir: doyuvardınanı "doyuverince" (15-159), gadara "kadar" (15-17), şarpa "eşarp" (15-74)

-ken zarf-fiil ekinde de bazen böyle bir hadiseye rastlanır :gezēkine (1-170).

Kırcaali, Mestanlı ve Eğridere civarında daha sık olmak üzere bölgemizde görülen, şimdiki zaman ekinin sonunda bazen dar bir ünlü bulunması yazı dilimize göre sonda ünlü türemesi gibi görünmektedir. Fakat bu ekin yorı- fiilinden doğduğu göz önünde bulundurulursa, ekin aslını muhafaza ettiği açıktır :diyoru (1-78), ermiyoru (5-47), atıyarı (4-80), veriçoru (13-15),

ÜNLÜ BİRLEŞMESİ

Bölgemizde pek fazla örneği olmayan ünlü birleşmesini iki grup halinde inceleyebiliriz :

Alınma kelimelerde yan yana bulunan iki ünlünün birleşmesi :işāda "inşaada" (11-90), işātta (12-121), koperati-ve(2-123).

Birleşerek yeni kelime oluşturan iki kelimedenden birincisi ünlü ile bitiyor, diğeri de ünlü ile başlıyorsa bazen ünlü birleşmesi olur : kırcalının "Kırcaalının" (12-2), kırcalıdan (1-173), babannelerinin (1-111), de'orman (12-6), cumörtesin (1-134), Köseilyazda "Köseilyasta" (5-33).

Ayrıca yazı dilimizde de görülen ünlü birleşmesi vardır :bordana "bu aradan" (4-168), şoraya "şu araya" (3-116), boraya (5-32), urayı (1-46)

ÜNSÜZLER

YAZI DİLİNDE BULUNMAYAN ÜNSÜZLER

Güneydoğu Bulgaristan ağızlarında yazı dilimizin bütün ünsüzleri kullanılır. Bunların yanında rastlanan diğer ünsüzler -bazıları sık kullanılmalarına rağmen- sistemli ve kesin değildirler. Bu ünsüzler şunlardır :

b ünsüzü : b ile v arasında bir telâffuzu bulunan bu ünsüz bir iki örnekte görülür : be (3-52), ba (1-150), baryoz (11-38).

Ç, P, K, K, F, T, S, Ş yarı sedalı ünsüzleri: Bazen sedalı ünsüzlerin sedasızlaşması, bazen de sedasız ünsüzlerin sedalılılaşması esnasında bu hadisenin tamamlanmayıp yarım kalmasından dolayı ortaya çıkmışlardır : Çüŋgi (2-60), Pârça (1-37), Pütün (8-21), öKüzün (2-42), doKuz (2-1), Fēzi (11-101), fağaT (2-4), Sade (1-128), yüs (12-35), Şey (4-107), Şandarma (9-36).

ç, ç yarı sızıcı ünsüzleri : c > j, j > c ve ç > ş ünsüzleri arasındaki değişimin tamamlanamayıp, yarım kalmasından dolayı bu sesler ortaya çıkmıştır: açannıĝ "ajanlık" (16-94), gelçek (5-71), geçtim (12-108), kaçmış (5-13).

ñ ünsüzü : Bazı kelimelerde aslı sesin muhafazası bazı kelimelerde ünsüz değişmesiyle ortaya çıkan bir ünlüdür: tañrının (5-79), göñüllüydü (2-29), alañtirik (15-146).

Zayıf telâffuz edilen, düşmek üzere olan ünsüzler :

Bu ünsüzler, b, h, l, m, n, r, t, v, z, F ünsüzleridir: baĝa-
mı (4-1), hepsi (1-6), kaĝktı (1-45), daĝs (1-136), raĝsız
(1-53), eĝet (1-3), aĝtık (2-28), olmaĝasına (3-79), Fişmen
(1-118), sekiz üz (6-72).

S ü r e k l i									
S ü r e k l i					A k l c l				
Süreksiz	Yarı Sızıcı			Sızıcı		Burun Akıcıları	Yanaklı	Titrek	Nefesli
	Sdl	Yarı Sdl	Sds	Sdl	Sds				
Dudak	b	P	p	b̄		m			
Diş-Dudak					v				
Diş	d	T	t		z	n			
Diş-damak	c	Ç	ç	c̄					
Ön damak	g	K	k		ğ	ñ	l	r	y
Art damak	ğ	Ğ	ğ		ğ	ñ			
Gırtlak									h

Güney-Doğu Bulgaristan Türk ağızlarındaki ünsüzleri gösterir şema

Sdl :Sedallı Sds :Sedasız

ÜNLÜ-ÜNSÜZ UYUMUNUN BOZULMASI

Ünlü-ünsüz uyumu açısından alınma kelimelerde yazı dilimizin muhafaza ettiği bazı uyumsuzluklar bölgemizde de mevcut olup, bundan başka ünlü-ünsüz uyumu bakımından uyum içerisindeki bir çok kelime, bölgemizde uyum dışına çıkmıştır. Bu uyumsuzlukların en önemlisi ve yaygın çokluk eki "-lar"ın l ünsüzünün í ünsüzüne dönüşmesiyle sık sık-íar, íā şeklinde kullanılmasıdır. Bu değişme neticesinde í sesi kendinden önce gelen r sesini de sıksık í sesine benzeştirir. Bölgemizdeki ünlü-ünsüz uyumsuzluklarının örnekleri şunlarıdır : diyuííā (3-71), yapayuííā (6-64), alıyuííā (12-103), bulğarıara (2-27), sokmivillā (4-93), istemöllādı (1-76), yapıyuííar (3-135), buríara (11-62), gidiyíā (4-59), oríara (5-27), bakííālan "bakırlarla" (12-148).

í sesi çokluk ekinden başka örneklerde de görülür : tāíalar (15-46), tāía (7-50), taría (14-44), muhtaríık (6-43), zoríık (1-5), delorman (12-6).

Görüldüğü gibi bölgemizde ön damak ünsüzü olan l kalın a ünsüzü ile birlikte kullanılıp pek çok yerde uyum bozulmaktadır. Fakat yazı dilimizde "lāmba" olarak muhafaza edilen kelimeyi lamba (1-88, 13-33, 15-146), lambalā (5-19) şeklinde uyuma sokmuştur.

Bölgemizdeki başka uyumsuzluklar da k ünsüzü ile ince ünlünün yanyana kullanılması ve ön damak ünsüzü k, g ve t'sinin kalın ünlülerle yanyana kullanılmasıdır : kıad (16-36), náa "niye" (1-192), takíike (1-64), hatdā (6-19), kāvır (12-158), bakííālan (12-148), gāvullaan (15-77).

ÜNSÜZ-ÜNSÜZ UYUMSUZLUĞU

Türkçede, sedasız konsonantların, sedasız karşılığı bulunan sedalı konsonantlarla yan yana gelmemeleri demek olan ünsüz-ünsüz uyumu vardır. Bölgemizde ünsüz-ünsüz uyumu pek sağlam değildir. Bölgemizde sedasız ünsüzlerin sedalılaştırılması yaygın bir hadisedir. Görülen geçmiş zaman eki pek çok yerde sedasız ünsüzle biten bir kelimeye sedalı şekliyle gelmiştir: uraşdık (1-89), satdık (1-105), çıkdı (3-27), bakdım (5-21), kapatdı (1-55), yokdu (15-147), elbetde (3-27), hasdalık (3-145), mektüb (13-25), gözçü (15-85)

ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

SEDALILAŞMA

Sedalılaştırma, sedasız ünlülerin, kendi karşılıkları olan sedalı ünlüler haline gelmelerine denir. Bölgemizde çok yaygın görülen bir hadisedir.

k > K, ğ değişmesi : Kelime başındaki bütün k ünsüzlerinin sedalılaştırılması umumîdir. Sedasız şekillerin kullanılması yazı dilinden etkilenmek suretiyle olmaktadır. Kelime ortasında ve sonunda da bu hadiseye rastlanır. Sedalılaştırma bazen tam olmayıp, yarım da kalabilmektedir :

ğualamış "kovalama" (4-153), ğuvanı "kovanı" (5-7), ğıdar "kadar" (12-48), ğılauz (13-30), ğılınırdı "kılını" (1-20), ğoltuna (4-50), ğadinnā (1-67), ğurus "kurs" (11-66), ğırcalıya (15-80), ğaçākan (5-24), ğalmışken (2-33), kaġdı (4-163), çığaramaSan (11-43), artıġın (5-153), imzalatırġan (11-113), bıraġıyo (2-26), ğocaġarı (16-13), Kaġayıp (1-92), yoġ (3-47), duralaġ (9-40), alçacıġ (3-81), bıraġ (3-22), acıġ (3-124).

k > K,ğ değismesi : Kelime başında bir iki örnekte görülür. Fakat, kelime içerisinde iki ünlü arasında ve hece başında, kelime sonunda ise ulamalar esnasında çok sık görülür. ki edatının bazen sedalı ünsüzle kullanıldığını da görüyoruz : gölesi (1-34), güççük (11-61), etmediği (5-135), şey gi (11-40), öKüzün (2-42), çüngüm (1-80), türg adı (7-23), büyü olan (4-50), gümrüg alıyo (2-135), seKiz (2-1), şegili (3-17), gülēgen (1-186), yiceglā (5-84), niğahı (1-143) hakīgi (11-25), burdāgi (1-144), memlegette (16-25), igi (2-119), igide (13-25), belgi (4-10), türgi (11-28), büyügi (4-44), çüangi (2-110), türg okulu (6-9), ittig una (1-102), gelemedig (1-96), ilg (3-126), büyü (9-22), beK "pek" (5-131), süründüg (5-139).

ç > Ç, c değismesi : Bölgemizde ç ünsüzünün pek kuvvetli olmadığını görüyoruz. Bir çok yerde sızıcılaşıp, bazen de sedalılaşıp. Sedalılışma örnekleri az fakat, bazıları sağlamdır. Bu hadiseye kelime başında, ortasında ve sonunda rastlanır. Sedalılışma bazen tamamlanamayıp yarım da kalabilmektedir : Çünkü (2-19), Çüangi (2-60), geÇdi (13-3), hic (1-183, 10-6, 14-24), cingenleri (1-195), cingenesi (16-134), cıplak (2-88).

t > T, d değismesi : Bölgemizde sık ve yaygın olarak rastlanan bu hadise kelime başında az görülür: dınnakları "tırnakları" (4-135), daşkın (4-195), deni "tane" (12-83).

Bu hadiseye kelime ortasında pek sık rastlanır. Bu sedalılışma bazen tamamlanamayıp yarım da kalabilmektedir: İşāda (11-90), ādık "artık" (13-41), üsdümüze (1-14) işde (15-49, 1-11) kondurulun "kontrolün" (13-14), hatdā (6-19), kadlı (4-33),

okuduyu (6-160), hasdalık (3-145), elbetde (3-27), mektüb (13-25), vatandaş (2-9), tutmadı (1-14).

Ulamalar esnasında da t > d değişmesi meydana gelir: rāmed itsin (3-53), Āmed ān (5-41).

Görülen geçmiş zaman ekisadasız ünsüzle biten kelimeye sık sık sedalı ünsüzüyle gelir : yasakdı (1-44), kapatdı (1-55), bakdım (5-21) çıkdı (3-27).

Bölgemizde, kelime sonunda da t > d değişmesine rastlanmaktadır. Bu sedalılılaşma bazen yarım kalabilmektedir : dörd (5-28), vakıd (4-9, 5-131), tud (1-141), gid (10-23), fağad (2-124), paşabot "pasaport" (16-3), işaat (1-2), fağat (2-4)

s > S, z değişmesi : Bölgemizde çok sık rastlanan bir sedalılılaşma hadisesidir. Kelime başında ve ortasında daha fazla, sonunda ise biraz daha az görülür. Bu sedalılılaşma bazen yarım kalabilmektedir:

Kelime başında : zerbes (3-21, 7-45, 10-13), zalmadı (16-20), zokmacam (11-123), zōna "sonra" (12-204), zō "sonra" (4-90), zapıtmıylā (11-21), zebib (4-202), Size (5-66), Sopa (11-45), Sade (1-128), Sokup (11-123).

Kelime ortasında : konzoloza (11-3), olza (16-135), orazını (13-8), herkezi (7-23), herkezin (2-3), dēzen "dersen" (16-62), bakāzız "bakarsanız" (4-5), kazabaya (4-163), hepzini (16-2), reSmini (3-34), naSı "nasıl" (11-64), meSa "meselâ" (11-94), maSaya (11-98), aynıSı (2-62), liSede (1-113), otobizde (11-5), köselyazda "köseilyasta" (5-33).

Kelime sonunda : otobüz (1-142), iltimaz (6-90), serbez (8-2, 8-16), herkez (4-13), biS (14-5), ıraS "rast" (11-113), herkeS (2-2), yüs (12-35).

f > F, v değişmesi : Kelime ortasında sık rastlanan bir olaydır. Kelime başında ve sonunda nadiren görülür. Bu sadalılaşma bazen yarım kalabilmektedir.

Kelime başında : vilān (13-27), velen "falan" (1-124), Fēzi "Feyzi" (11-101),

Kelime ortasında : misāvirlē (1-188), istivā (2-108), istivāde (2-117), çivd (2-42), süver "sefer" (3-53) evendi (3-33), sever "sefer" (3-110, 15-31, 6-58), kavasına (4-79), üşekleri "fişekleri" (5-150), havtada (6-158), nuvusları (7-45), herivin (10-2), misāvīr (11-102), televon (11-13), Mustava (12-119), taravından (13-19, 16-31), şüverisin (16-124), nüFuzlu (6-55) teleFon (11-12), ıFak (15-79).

Kelime sonunda : telğırav (16-38).

p > P, b değişmesi : Kelime ortasında çok sık görülür. Kelime başında biraz, sonunda ise çok az görülür. Sedalılaşma bazen yarım kalabilmektedir.

Kelime başında : barça (1-37), Pārça (1-37), bazarın (1-134), bazallāda (5-151), bınarasardan "pınarhisardan" (7-2)

Kelime ortasında : nābıyosun (2-129), pasabort (3-9), yabıcağ (3-44), şaPka (3-41), sebetler (4-71), tebişmeyin (4-36), yabmayın (5-6), sabıq (6-155), saPıtmylā (11-20), paşabotları (11-49), yabacāz (12-110), köbrüden (13-35)- ağbınar "akpınar" (16-1), paşaboT (16-3).

Kelime sonunda : verib (6-63), bağıb (11-98).

s > S, j değişmesi : Bölgemizde kelime başında, ortasında ve sonunda görülen bu hadise, daha çok yarım sadalılaşma şeklinde olmuştur.

Kelime başında : Şey (4-107,11-67),Şēlerini (5-64),
jey (15-145), jeylē (16-56).

Kelime ortasında :hoj olsun (3-61), yüzbaşuya (9-35),
Paja (12-112).

Kelime sonunda :yavaŞ (2-30), beŞ (2-41,11-68),ar-
kadaŞ (3-62),çıkınıŞ (4-83).

SEDASIZLAŞMA

Sedalı ünsüzlerin kendi karşılığı olan sedasız ünsüz haline gelmesine sedasızlaşma denir.

Bölgemizde sedalılaşımanın hemen hemen her seste yaygın olduğunu görmüştük.Bu sedalılaşımanın yanında,bazı sedasızlaşma örneklerine de tesadüf ediyoruz.

Ayrıca bölgemizde sedasız asılların korunma hadisesi de vardır.

Bölgemizde sedasızlaşma örnekleri şunlardır :

b > p değişmesi : Sedalılaşıma bahsinde p > b değişmesini incelerken,bu sedalılaşımanın umumiyetle kelime ortasında olduğunu görmüştük.Bölgemizde kelime başında çok sık,ortasında da az olarak sedasızlaşmava rastlıyoruz :

pindirdilē (5-137), piniyo (6-136,11-108),pindik (15-50),
piçmē (1-121), pir (1-97), pi "bir" (7-2),pıçaqlan (7-14),
puda "burada" (1-152),pıçağ (12-135), pekliyo (2-144),
mapu'sā (4-139),pitti (16-125), pıraz "biraz" (16-125),

Bazen sedasızlaşmanın yarım kaldığını görüyoruz :
Peş (4-31), Pin (6-26), Peklersin (2-56), Pütün (1-37,8-21),
Paja (12-112).

Alınma kelimelerde de sedasızlaşma örneklerini görüyoruz.Fakat bu hadise bazı örneklerde yarım kalmıştır :

Pāçe "bahçe" (1-97), hapap "ahbap" (3-125), muabPetleri (6-74), aptes (4-22).

z > s değişmesi : Kelime başında, ortasında ve sonunda çok az rastladığımız bir hadisedir. Bu sedasızlaşma bazen yarım kalmaktadır : satın "zaten" (16-115), Satım "zaten" (16-87), mesebine (1-10), gösçü (4-78), ğıs (16-41).

d > t değişmesi : Bazı alınma kelimelerde sedasızlaşma görülmüştür: testesinnen "deste" (15-137), aptes (4-22).

v > f değişmesi : terāfiyi (15-114), furulāmiş (7-14).

c > ç değişmesi : çeket (15-61).

i > çSdeğişmesi : ğaraç (1-167), Şandarma (9-36)

Bölgemizde sedasız seslerini koruyan örnekler bolca-
dır : keri (1-23), közüdür (1-188), köz (12-119), kittile
"kit- git-" (5-125), hanki (2-51), hanķı (4-151, 6-4),
ııçak (16-136), gözçü (15-85), gösçü (4-78), tā "daha" (2-27,
3-159, 13-58), te "de edatı" (7-13), atlāmızı "adlarımızı"
(7-14), tiyildi "değil" (15-151), tikili (4-40).

SÜREKLİLEŞME

Süreksiz ünsüzlerin sürekli ünsüzlere dönüşmesine süreklileşme denir. Sürekli ünsüzler "akıcı" ve "sızıcı" diye ikiye ayrılırlar. İncelememizi bu yüzden iki ayrı başlık altında yapmayı uygun bulduk.

SIZICILAŞMA

Bölgemizde, sızıcılılaşma akıcılılaşmaya nazaran daha çok görülmektedir.

ç > ç, ş değişmesi : Bölgemizde en sık rastlanan sızıcılılaşma hadisesidir. Bu hadise t ünsüzünden önce gelen ç ünsüzünde daha fazla olur. Bunun yanında hece başında ve hece sonunda da pek çok örneğe rastlıyoruz: üş (1-189),

şünkü (1-14), işçek (3-142), şüngi (4-184), işin (4-124), iştin (5-54), işlende "içlerinde" (5-38), ğaştığ (7-29), kaştık (14-10), bişc̄ez (15-160), biştik (15-164), şingene-si (16-133).

Sızıcılılaşmanın bazen tamamlanmayıp varım kaldığını görüyoruz. Bunun da örneği çoktur : üç (2-70, 3-122, 4-82), kaçmış (5-13), kaçtı (5-20), kaç (6-55), ğaçtık (7-31), geçti (11-106), geçtim (12-108), kaçtık (14-19).

c > ç, j değişmesi : Tam sızıcılılaşma bir iki örnekte görülür : hep*j*imiz (2-111), hep*j*i (3-125).

Yarı sızıcılılaşma, bilhassa gelecek zaman ekinde çok sık görülür : bilemiçek (1-204), olmiçek (2-55), yiçek (2-55), görçem (2-75), ābiçim (3-32) yabiçāz (3-73), amıçam (5-28), gelçek (5-71), deçām (6-83), gidicçam (6-128), iltiça (11-81), yapicçām (11-72).

ç > ç, j değişmesi : Bölgemizde ç ünsüzünün, bilhassa kapalı hecenin sonunda pek sağlam olmadığını görüyoruz. Bu yüzden ç ünsüzü bazen sedalılaştırmış, çok sık olarak da ç > ş ve ç > j değişmesi şeklinde sızıcılılaşmıştır. Elimizdeki örneklerin çoğunda sızıcılılaşma kelime sonunda olmuştur. Bu sızıcılılaşmanın bazen varım kaldığını görüyoruz : üj (7-71), hij (9-16), hej (9-33), üç (1-12, 3-30, 13-26), iç "hiç" (3-14), hiç (3-20, 6-117, 8-9), çingene (16-32).

b > b, v değişmesi : Pek sık rastlamadığımız bu tür sızıcılılaşma hadisesini bir iki örnekte görüyoruz : va"ba ünlem edatı" (6-143), be (3-52, 5-12), baryoz (11-38).

k > v değişmesi : Bölgemizde bir örnekte rastlanır. Bu şekilde söyleniş umumîdir : avşam (1-88, 4-18), avşamma-yın "akşamleyin" (4-151), avşamen (11-44).

ğ ğ değişmesi : Alınma bir kelimedede bu hadiseye rastladık :oğoslavyaya (11-116).

AKICILAŞMA

Bölgemizde bu tür değişmeye pek rastlamıyoruz.

b > m değişmesi : Bu değişmeye iki kaynak şahısta rastladık. Örneklerden biri ba, be ünlem edatlarının akıcılaşmış ünsüzle söylenişidir ki, kaynak şahısın karakteristik özelliği olabilir :ma (1-13, 1-176), me (1-139, 1-135), manka-da (4-66), min ni "bilmem ne " (4-95)

SÜREKSİZLEŞME

Sürekli ünsüzlerin sürekli ünsüzlere değişmesine süreksizleşme denir.

j > ç, c değişmesi : cibine (3-136), candarma (5-25), acan (11-7, 16-130), açannıĝ (16-94).

j > c değişmesi : ĝaraç (1-167).

h > k değişmesi : istikbarat (12-51).

SÜREKSİZ ÜNSÜZLERİN KORUNMASI

ķ ünsüzünün bazen olduğu gibi, bazen de ĝ ünsüzüne dönüşerek süreksizliğini korumasına bölgemizin her tarafında az fakat sağlam örneklerle rastlıyoruz :suuĝa (5-32), çokuna (9-8), çoĝunluk (6-25), çoĝaldı (16-114), çoĝu (3-21).

Farsçadan alınmış eğer edatı bölgemizde, bazen alındıĝı şekliyle yani süreksiz ünsüzünü koruyarak kullanılır. eger (2-103, 12-131), egerim (15-72).

SÜREKLİ ÜNSÜZLER ARASINDAKİ DEĞİŞMELER

ğ > y değişmesi : Bölgemizde sık rastlanan bir hadisedir. En sık karşımıza çıkan örnek :deyil (6-13), diyil (6-80, 8-13, 11-63), diyildi (14-3), diyilim (4-51), diyildir (9-20), deyi (5-76) şekillerinde rastladığımız "değil"dir.

Bu kelime çok sık olarak da diftonglu hali ile söylenmektedir. Diğer örnekler de şunlardır : gödüyüm "gördüğüm" (5-77), diyişiklinden (14-14), düyün (16-74), yeyidin (5-60), kıyat (7-40), buyday (1-122, 6-6, 13-45).

ñ ünsüzü ile ilgili değismeler : Bölgemizde ñ ünsüzü bazı yerlerde muhafaza edilmiştir : yalnızca (7-66), yalnız (6-65), añadı mı "anladın mı" (3-155), gönüllüdü (2-29), tañrının (5-79), yāñışlıklar (16-41).

Yazı dilimizde n ünsüzüne çevrilen ñ ünsüzlerinden bazıları düşmüş diftong meydana gelmiştir : saa (1-129), baā (11-70).

Elimizdeki iki örnekte de alınma iki kelimedede başka ses hadiseleri sonucu ñ ortaya çıktığını görüyoruz : meñ-sur "meşur" (9-21), ałañtirik "elektirik" (15-146).

m > n değismesi : Bölgemizde, bu değişme bir kelimedede sabit ve kesin olmuştur : şindi (1-19, 2-1, 3-6).

münkâni "imkâni" (16-25, 16-33) örneğinde ise bu değişmenin analogik olduğu sanılmaktadır.

koñşularımız (13-9) örneğinde ise kelimenin aslı korunmuştur.

r > l değismesi : Bir iki örnekte rastlıyoruz : bāli (2-77), keltepenne "kerpeten" (4-134).

r > n değismesi : Bir örnekte rastlıyoruz : ğādan (1-33), ğadan (2-55)

ğ > v değismesi : Bölgemizde çok rastlanan bir hadisedir. Bazı örneklerdeki değişme kesinleşmiştir : suyan (1-130), suvan (2-45, 7-74), düven "döğen aleti" (4-15), düverek (2-14).

r > y değismesi : Aynı kaynak şahısa ait iki örnekte

rastlıyoruz. Kaynak şahsın şahsı telâffuzundan da olabilir : heyiflê (4-9), göydün (4-43).

v > b değişmesi : Bir tek örneğe rastladık, şahsı bir hususiyet olabilir : dabranma (5-101).

v > y değişmesi : Fazla örneğine rastlamıyoruz : yöyme-ye (1-34), yöynee (1-32).

n > l değişmesi : Bölgemizde az da olsa rastlanan bir hadisedir: dölüm (1-30, 2-44), milibüs (1-141), löbetçiler (12-178).

y > v değişmesi : Gördüğümüz tek örnekteki değişme oldukça yaygındır: küv (4-33), küve (4-123, 10-10), küvlerinden (12-114).

s > s değişmesi : Alınma bir kelimedede bu değişiklik pek yaygındır: paşaportla (1-90), paşabotları (11-49), başaportunnan (12-17), paşabordu (16-4).

h > y değişmesi : Düşme temayüllü h sesi bölgemizde bazen y sesine dönüşür. Buradaki hadise h düşmesinden sonra y türemesi de olabilir : şāyit (4-141), şeyid (12-142).

KALIN ÜNSÜZLERİN İNCELMESİ

l > l̂ değişmesi : Bölgemizde çok yaygın bir hadisedir. Kelimenin aslî l sesi bazen, çokluk ekinin l ünsüzü ise sık sık bu değişmeye uğrar : istemōlá (1-77), zorluk (1-5), bulgarílara (2-27), yapıyuílár (3-135), sokmiyillā (4-93), orílara (5-127), yapayoólā (6-64), muhtarlık (6-43), tālá (7-50), burílara (11-62), alıyuuíla (12-103), deíorman (12-6), bağıllālan (12-148), taría (14-44), tālalar (15-46), ğılıvāíla (15-113), alañtirik (15-146), alattirik (13-34).

Sadece bir örnekte ise l̂ > l̂ değişmesine rastladık:

lamba (1-88,13-33,15-146), lambala (5-19).

ÜNSÜZ BENZEŞMESİ

Güneydoğu Bulgaristan ağızlarında ünsüz benzeşmesi çok yaygındır. Hele bunlardan bazıları umumî ve kurallıdır.

Bölgemizdeki benzeşmeleri şöyle inceleyebiliriz.

nl > nn benzeşmesi : Bölgemizin en yaygın ve kurallı benzeşmesidir. n ünsüzü ile biten isim veya fiil gövdelelerinden sonra l ile başlayan bir ek geldiğinde bu ekin l ünsüzü hususî bir zorlama olmadığı takdirde n ünsüzüne döner: sennen (1-32), göçmennik (2-87), dinneniyom (3-46), tonna (4-2), onnar (6-12), harmannı (8-29), unnarın (9-3), unnān (10-9), annattıracam (11-115), destēnnen (12-131), unnā (13-1), bunnān (15-128), üretmennē (15-32), çobannık (2-4), bulgarıstannı (1-199).

rl > ll benzeşmesi : Bölgemizde çok yaygın görülen bir ilerleyici benzeşmedir. Hemen hemen kurallaşmış vaziyettedir. Şimdiki ve geniş zaman ekini almış fiillerin çokluk şekillerinde; sonu r ile biten isimlerin çokluk hallerinde, çokluk ekinin l ünsüzü kendinden önce gelen r ünsüzünü kendine benzeştirir. l ile başlayan diğer eklerin eklenmesi esnasında ve kelimenin aslında da bu hadiseye aynı sıklıkla rastlanır : diyillē (1-177), zollan (2-28), mühüllüyo (2-140), ekiyille (4-17), habelleri (4-17), veröller (6-76), talla (6-48), zeillemişle (7-11), diyöller (7-21), beygillen (7-1), deller (10-9), alayeller (12-78), veröllē (15-140).

ri > íí benzesmesi : Kalın ünsüzden sonra gelen r ünsüzü í ünsüzünden önce geldiği zaman ilerleyici benzeşme ile bu değişme olur : taíía (4-179), timaííadılā (4-96), zoíía (4-153,7-3), oturuyoííadı (15-1), oturuvoííā (15-15).

zs > ss benzesmesi : Olumsuz geniş zaman ve iktidar kipinin z ünsüzü, ikinci şahıs ekinin s ünsüzüne döner. Böyle gövdelere şart ekinin eklenmesi halinde de aynı durum söz konusudur : deymessin (2-79), annaşamassın (12-6), kesemessin (12-138), vermessen (6-16), dolduramassa (15-105).

nb > mb benzesmesi : Gerileyici bir yarım benzeşme-dir. b ünsüzü kendinden önce gelen n ünsüzünü kendisi gibi bir dudak ünsüzüne benzeştirir : İstambola (13-48), İstanbuldan (12-40), seksem beşi (14-41), om beş (8-33).

DİĞER BENZEŞMELER

Bunlar, örnekleri az olan ve umumî olmayıp, bir kısmı arizî benzeşmelerdir :

rt > tt benzesmesi : bit t̄aa (7-109), bit t̄āne (7-36).

cy > çç benzesmesi : üç çüz (11-43).

rn > nn benzesmesi : dınnaqları (4-135).

kt > tt benzesmesi : alattirik (13-34).

mv > mm benzesmesi : nam m̄edi (4-101).

ml > mm benzesmesi : avşammayın (4-151).

ml > mn benzesmesi : benimnen (11-103).

lm > mm benzesmesi : bimmem (4-192), mimmem (4-133).

Yukarıda verilen ikinci örnekte ayrıca uzak benzeşme vardır. m ünsüzü kelime başındaki b'yi kendine benzeştirmiştir.

ph > pp benzesmesi : ceppāne (5-24).

rm > mm benzesmesi : dummuşlā. (11-62).

md > nd benzesmesi : şindi (1-19, 2-1, 3-6)

AYKIRILAŞMA

Bölgemizdeki aykırılışma örneklerinin büyük bir kısmını yan yana bulunan sedasız ünsüzlerden birinin sedalılaşması meydana getirir :elbetde (3-27),hasdalık (3-145), üsdümüze (1-14),havtada (6-158),haṭdā (6-19),işde (15-49).

Yazı dilimizde hem sedalı,hem sedasız türü bulunan eklerin bölgemizde,sedasız ünsüzlerden sonra sedalı şekillerinin gelmesine çok sık rastlıyoruz :tutduk (1-139),çıkdı (3-27),bağdım (5-21),kapatdı (1-55),geldikten (1-22).

işçek (3-142),bişcez (15-160),bilāder (1-113),teşke "keşke" (16-82),ileçberli "rençberliği" (9-20),meḥat "vefat" (16-13) karşılaştığımız diğer aykırılışma örnekleridir.

ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

Bölgemizdeki ikizleşme örneklerinden bazıları sık olarak rastlanan ikizleşme hadiselerindedir :yeddi (1-157),doğkuz üz (6-27),ikkide (2-120),eşşek (1-131),üşşek "fişek" (5-11),güççük (1-168),güççük (11-61),yenni (4-124),annaları (1-157).

Bazı ikizleşmeler ise vurgudan dolayı meydana gelen ikizleşmelerdir : 'niller (16-40),çökküvörüye (4-78),kibbar (1-193),ğaççıye (4-54).

İKİZ ÜNLÜLERİN TEKLEŞMESİ

Bölgemizde tekleşen ikiz ünlü örnekleri pek fazla değildir :ama (15-126),emā (1-62),evel (4-208),sünet (7-9),süned (7-10).

ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Bölgemizde r,ğ,h,y büyük bir çoklukla;n,t,k,l sık sık;f,v,g ve d ise bazı örneklerde düşerler :

r düşmesi : Bölgemizde çok sık görülen bir hadisedir. Düşen r ünsüzünden önceki ünlü umumiyetle uzar.

Çokluk ekinin r ünsüzü umumiyetle düşer : pulislē(1-82), çöcüklē (16-82), sokulamazlāmıŝ (4-104), sūlēlē (1-119), zapıtımlā (11-21), okūlā"okurlar" (1-114).

Geniş ve şimdiki zaman ekinin r ünsüzü sık sık düşer. Şimdiki zaman ekinin düşen r ünsüzünden önceki ünlüsü uzamaz : tutādık (1-21), vēdim (12-84), dēlerdi (2-76), alıdı (1-41), basā (2-9), soruyo (2-74), bakıyudu (3-32), veriyu musun (6-63), verivörü (1-132), yaptıırıyı (11-44), annaşabiliyular (14-8).

Hece sonundaki r ünsüzleri çok sık olarak düşer : tāleni (1-130), yēden (1-157), gödüyüm (5-77), yēlisi (16-108), kūtāmā (11-81), mēdi (4-101), vā (10-11), ğıdā "kadar"(10-21), pi "bir" (16-103), beşē (12-23), birē (5-78), alıvā (12-48),

sōna (3-37,8-6), zōna (12-24) örneğinde hece başındaki ünsüzün, döt (5-11) örneğinde de hece içindeki r ünsüzünün düştüğü görülür.

h düşmesi : Hece başında h düşmesi bütün bölgemizde yaygındır : ep (1-7,2-60), ayvanıŝ (2-25), esap (2-56), iyet "heyet"(4-94), erkes (2-20), emen (3-60), aberi (4-28), isse dar (8-8), āsıl (8-27), afiye (12-66), arbında (13-53), afta (10-20), ismımız (10-36), fetoluyo (5-97).

İlk hecenin sonunda h düşmesi sonucunda düşen h'den önceki ünlü uzar : āmet (8-6), īsan (3-54), rāmatli (14-40),

kāya (2-63), zāmetler (3-158), kāve (1-157), bāçe (7-18).

İki ünlü arasında kalan h umumiyetle düşerek ikiz ünlüye sebep olur : müendislē (1-69), raatsız (1-53), daa (3-22), şaas (3-66), Allain (3-26), paalı (5-44), paasına (6-4), yau (7-17).

Son seste h düşmesine şu örnekleri verebiliriz : işallā (3-25), Allā (3-53), silā (11-38), sali (12-112).

ğ düşmesi : Bölgemizdeki en yaygın düşme hadiselerinden biridir.

Kapalı hecenin son sesi olan ğ düşmesiyle düşen ğ ünsüzünden önceki ünlü uzar : iridere (1-172), dālara (1-125), olan (2-71), tekirdā (3-100), dāda (4-115), ūraşıyo (6-5), ūretmen (6-153), dāları (12-109), bālıyız (12-21), ūrendim (11-119), ğüsüne (10-2), dōru (11-111), dū (11-39).

ğ ünsüzü iki ünlü arasında sık sık düşer ve ikiz ünlüye sebep olur : diişildi (1-19), ešej (1-35), eer (2-13, 3-73), birliine (5-80), dūün (5-47), diil (6-79), buzaılık (8-25), meer (11-79), düencilik (12-113), diişme (13-27), ocaın (15-37), kıad (16-36).

y düşmesi : Bölgemizde sık rastlanan bir hadisedir.

Hece başında y düşmesi : fasüle (6-6), oĝoslavya (11-116), inge (4-75), ingen (3-54), uķarı (1-73), ıldız (16-101), sekiz ūz (6-72), uĝoslavya (11-30).

Kapalı hecenin sonundaki y ünsüzünün düşmesiyle, bu ünsüzden evelki ünlü bazen uzar ve daralır : tizemin (6-100) şeile (16-51), şe (4-78), kū (13-50), būlelikken (16-25), sūle (15-81), būlūce (15-70), gūve (9-26), ğodun (4-138).

İki ünlü arasındaki y ünsüzü bazen düşerek ikiz ünlü

meydana getirir :ni apalım (9-36), ne aptı (9-41), naa (1-192)
bileim (3-110), gidioruz (13-13), buraa (1-8), küüme (13-26),
deelim (2-65), naa (1-164).

n düşmesi : Kapalı hecenin sonundaki n ünsüzünün düş-
mesiyle bu ünsüzden önceki ünlü uzar. Bazı örneklerde bu
düşme kesinleşmiştir :īsan (11-80,15-105), īsannarı (1-18,
7-3), īsannarın (2-62), īşaatlarda (1-1), añadı mı "anla-
dın mı" (3-155).

"sonra" zaman zarfının n ünsüzü bazen düşer :sōra (2-5,
13-4).

Teklik birinci ve ikinci şahıs zamirinin genitif ve
yaklaşma halinde, n ünsüzü düşerek ikiz ünlü meydana gelme-
sine sebep olur : beem (1-72,4-156,15-10), beim (1-165,4-84),
been (16-1), baa (11-70), seen (1-142,15-12), saa (1-120,
6-70,10-25,16-33), see (1-108).

Çokluk ikinci şahıs ekinin n ünsüzünün düşmesiyle de
ortaya ikiz ünlü çıkar : gitmesiz (1-195), döndüüz (1-195).

t düşmesi : Alınma kelimelerin sonundaki st çift ün-
süzünün t ünsüzü düşer :zerbes (10-13), serbes (6-2), ser-
bez (8-2), serbessin (6-64), aptes (4-22), dürüs (14-34).

k düşmesi : Bazen, kapalı hecenin son sesi olan k dü-
şer ve kendinden önce gelen ünlüyü uzatır : yūsek (1-126),
īsik "eksik" (1-203,6-128), yōsa (5-102).

l düşmesi : Bölgemizde az rastlanan bir hadisedir :
gēdik (1-38), nası (1-191,2-6), añadı mı (3-155), ge (6-121).

v düşmesi : Az görülen bir düşme hadisesidir :dület
"devlet" (5-60), gılauz (13-30), gualamış (4-153), merdeen-
nerinde (3-107).

f düşmesi : Pek fazla görülmeyen bir ses hadisesidir: süer "sefer" (3-13).

"nüfus" kelimesinin f ünsüzü sık sık düşer veya sedallılaşır :nüus (1-7,7-30,13-23).

g düşmesi : "bugün zaman zarfının g ünsüzü umumiyetle düşer : büün (1-30,11-41,15-111).

đ düşmesi : Çok az görülen bir hadisedir :şini "şimdi" (3-52).

ÜNSÜZ TÜREMESİ

Bölgemizde kelime başında ve ortasında çoksık, sonunda ise nadiren ünsüz türemesi olur.En sık rastladığımız türeyen ses y'dir.h ünsüzü de oldukça sık türeyen bir sestir.

y türemesi : Bölgemizde,yazı dilimizde de var olan, ünlü ile biten kök veya gövde ile ünlü ile başlayan bir ek arasındaki y türemesi vardır.Bunun yanında,bölgemizde alınma kelimelerde iki ünlü arasında y türemesi de mevcuttur :āyilesinnen (16-84),dāyır (3-5),vesāyıt (6-126),rāyif (2-71),dāyir (10-14).

Kırcaali'nin bazı yörelerinde anneye "ayna"(1-184) denmektedir.Bu kelimedede de y türemesi vardır.

Sonundaki ğ ünsüzü düşerek son hecesi açık hece durumuna düşen köke ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde arada y ünsüzü türer : bāyımız < bağıımız (1-98), kıyayı (13-10), sāya (14-45).

Bölgemizde ünlü ile biten kelimelere de bazen -ın,-in genitif eki getirilmekte,bu durumda arada y türemesi olmaktadır :makineyin (5-11),bir babayın (12-138),arabayın (11-23)

h türemesi : Bu türeme hadisesi kelime başında olmaktadır. Bu türemelerden bazılarında vurgu'nun sebep olduğu sanılmaktadır :hurdum "vurdum" (5-75),hurdular (11-139), hayran (3-54),haltmış (14-5), 'holan "ulan" (12-24).

n türemesi : Bölgemizde,başındaki ünlüsü düşerek vasıta hali eki olarak kullanılan ile edatının sonunda n türemesi görüyoruz :kazmalen (9-45), destēnnen (12-31),sennen (1-32),āyilesinnen (16-84),tamāminen (15-104),

ni vāḳın(4-89),girdi kin (15-145) örneklerinde ise ki edatının sonunda n türemesi görüyoruz.

artığın (5-153).

Bugün türeme gibi görülen n sesinin eski enstrümantel ekinin izi olduğu düşünülebilir.

v türemesi : Bu türemeye pek fazla rastlanmaz. Alınma bir kelimedede bu hadiseye rastladık :dúvâ (5-53,5-54).

g türemesi : Kelime sonunda rastladığımız bu sesin türemesine ait pek fazla örnek yoktur : kereg (5-135).

m türemesi : Kelime sonunda bazen m türemesine rastlanır : bilem (16-136), egerim (15-72), çüngüm (1-80).

mūnkānı "imkānı" (16-25) kelimesindeki türeme muhtemelen analogik bir yolla olmuştur.

YER DEĞİŞTİRME

Bölgemizde yan yana iki ünsüzün yer değiştirme hadisesine rastlamadık. keltepenne "kerpetenle"(4-134) örneğinde ise uzak yer değiştirme görülüyor.

HECE KAYNAŞMASI

Bölgemizde çok sık rastlanan bir hadisedir. Erime temayüllü ğ,h,y,n,r,d gibi ünsüzlerin iki ünlü arasında kaldığı

zaman eriyip yanındaki ünlü ile beraber kaybolmasıyla hece kaynaşması olmaktadır. Düşen ünsüzden önceki ünlü bazen değişmekte, umumiyetle de uzamaktadır. Bölgemizde hece kaynaşması, ğ, h gibi ünsüzle başlayan hecelerin çok sık; y, r, d ünsüzleriyle başlayanların daha az; l ünsüzü ile başlayanların ise nadiren kaynaşmasıyla olur: āsıydık (11-134), aycāzı (15-15), mācırı (1-200), tā "daha" (4-24), māfaza (5-17), demīcen (5-105), yīcek (5-50), būda "burada" (1-102), ōda (13-57), istā "istida" (11-73), iptā "iptida" (5-41), sā "sana" (15-103), ğācık "kadarlık" (9-11), mesā "meselâ" (2-3).

Hece kaynaşmasının bazı eklerdeki durumu şöyledir :

Şimdiki zaman ekinde, Kırcaali ve Hasköy yöresinde hece kaynaşması olmaktadır : yapōrsun (1-144), yaptırōr (1-78), salmōrum (16-87), yapōr (13-33), getirōr (13-39).

Gelecek zaman ekinde Güney-Doğu Bulgaristan ağızlarının hemen hepsinde hece kaynaşması görülür : istemiycez (8-17), yabacāz (12-110), gelcēn "geleceğim" (4-187), yabıçāz (3-73), idincēm (6-47).

-acak, -ecek sıfat-fiilinde de aynı durum söz konusudur : bakıcāma (3-5), geçitmicēne (2-128).

Genitif eki almış kelimelerde kelimenin son ünsüzü r veya ğ ise hece kaynaşması olur: torunnān (1-113), unnān (10-9-16-70), topṙān (11-31), bunnān (15-128), çıtırān (12-98).

İyelik eklerinde; birinci şahıs iyelik ekinden önceki ünsüz ğ veya r ise bu ünsüzlerle başlayan hece kaynaşır ve kaynaşan heceden önceki ünlü uzar : çöcümü (1-39), çöcüm (16-25), çöcüklemizlen (7-19), atlāmızı (7-14), dedīm (12-175).

Üçüncü şahıs iyelik eklerinin bulunduğu hece kaynaşır.

Kaynaşan heceden önceki ünlü uzar :ayaklānın (4-23),bakan-
nāna (3-36), çöcūnnen (1-114), biribīlēni (7-47), inē (6-46),
birlīne (5-81), dūdū (16-116), oldī (11-25),kūnden (10-2),
ekmēni (2-34).

Datif eki teklik birinci ve ikinci şahıs zamirlerine
eklendiği zaman bazen hece kaynaşması olur :bā (12-83),
sā (4-14).

HECE DÜŞMESİ

Bölgemizde sık rastlanan bir hadisedir.Bölgemizdeki
hece düşmesini şu şekilde inceleyebiliriz.

Genitif eklerinde bazen hece düşmesi görülür : Yönuz,
ölun (5-46),bun gibi (1-59),un da (4-191),Āmed ān (5-41),
onu çin (13-40), unı çin (3-93), burasın (1-203),kırkla-
relın (16-11).

ver- yardımcı fiiliyle yapılan birleşik fiil çekimle-
rinde daha sık olmak üzere şimdiki zaman ve geniş zaman
çekimlerinin birinci şahıslarında hece düşmesine rastla-
nır :dinleyevēriz (10-34), biliverin (15-140),verivörüm
(7-73),getirin "getiririm" (4-67),varım (15-148).

Bölgemizde gördüğümüz diğer hece düşmeleri şunlardır :
ğayna "kaynana" (1-180,4-199), kitli (4-13),kitlerdin (1-189)
dem "dedim" (13-12), bāsı "babası" (1-156),bāmdan "babamdan"
(11-47).

ŞEKİL BİLGİSİ

İ S İ M

İSİM YAPMA EKLERİ

Yazı dilimizde kullanılan isim yapma ekleri, bölgemizde de aynı vasıflarla ve çoğu aynı şekillerle kullanılmaktadır. Fakat, bu eklerden bazıları bir takım fonetik hadiseler sonucu bir takım değişikliklere uğramışlardır. Sesçe değişen eklerden yaygın olanları, yani az çok kaidleşmiş olanlarını, bir de, bazı eklerin bölgeye has, yazı dilimizde olmayan kelime türetenlerini burada vereceğiz.

1.İsimden isim yapma ekleri :

-lık : Yazı dilimizde olduğu gibi ünlü uyumlarına tabi olabilen bu ekin bölgemizde şu farklı şekilleri bulunmaktadır :

Bu ekin ilk ünsüzü bazen ön damak, yani ince şekliyle kalın ünlüden önce gelebilmektedir : muhtarlık (6-43), mezarlıkları (1-50), hazıllık (4-170).

Bu ek sonu n ile biten kelimelere asimilasyona uğrayarak gelir : çobannık (2-4), göçmennik (2-87), sürgünnükten (3-147), işennini (1-147).

açannığ (16-94) örneğinde yukarıdaki özellikle beraber ekin k ünsüzünün sedalılaştığını da görüyoruz.

buzalık buzağılık (7-50) "ova, mera" örneğinde yeni bir kelime türetilmiştir.

-lı : Ünlü uyumlarına tabi olabilen bu ek bölgemizde sonu n ile biten kelimelere eklenirken asimilasyona uğramaktadır : Bulgarıstannı (1-199), delikannıyın (12-102), Mastannıya (15-1), Harmannı (8-29), Mastanniye (15-53).

-çe : Bu ek ile bölgemize has bir isim türetilmiştir : bilekçe "kelepçe" (4-129).

-leyin : Yazı dilimizde yalnız ince ünlülü şekli kullanılan bu ekin bölgemizde uyuma girdiğini ve sonu m ile biten kelimelere eklenirken asimilasyona uğradığını görüyoruz : avşammayın akşamleyin (4-151).

-ci : Meslek isimleri yapan bu ek, bir kaynak şahısta partisip ekinden sonra gelmiştir : satancı (5-151).

2. Fiilden isim yapma ekleri :

-mak : Fiillerin hareket isimlerini yapan bu ek çok nadir örnekte klişeleşerek, hareket ifade etmeyen nesne ismi yapar. Bölgemizde yaş- (gizlen-) fiilinden türetilen yaşmak⁽¹⁵⁻⁵⁴⁾ "başa örtülen şey, yazma" nesne ismi mevcuttur.

-ma : Çifte, at tekmesi manâsına gelen kıçma kelimesinde analogik bir durum söz konusu olabilir : kıçmaylan (4-89).

-k : kazık "kazılmış" (12-130), kuruk "kurulmuş" (12-131).

İSİM İŞLETME EKLERİ

1-Çokluk eki : Bölgemizde çokluk eki, yazı dilimizdeki şeklin bir takım ses hadiseleriyle değişen şekilleri ve yazı dilimizde kullanılan şekilleridir: eşkiyâlar (6-11), zâmetler (3-158).

Bölgemizde kalın veya ince ünlülü kelimelere gelen -lar, -lâ şeklinde ön damak l'siyle yapılan çokluk eki de kullanılır. İkinci şekilde r düşmesi vardır: bulgarlar (6-4), çukülları (12-130), ihtiyelîâ (15-136), tâlâlâda (15-156).

-lâr çokluk eki ince ünlülü kelimelere gelen pek fazla yaygın olmayan bir şekildir : gelinlârin (1-11).

Son sesi n ünsüzü olan kelimelere, çokluk eki -nar, -ner ve -nā, -nē şekillerinde gelir : -nā, -nē şekillerinde sonda r ünsüzü düşmüştür : buannarda (13-45), olannarı (8-15), gaddinā (1-67), Alamannā (15-138), üretmennē (15-32), gelennē (16-64).

Çokluk ekinin r ünsüzünün düşmesiyle oluşan -lā, -lē, -lā gibi şekiller yaygın olarak kullanılır : kapıla (4-13), lambalā (5-19), irezilliklā (1-25), ihtiyarlā (1-53), gibilāde (2-8), çöcüklē (7-11), heyiflē (4-9).

2. İyelik ekleri :

Teklik 1. şahıs: Yazı dilimizde olduğu gibi -m'dir.

Ünsüzlerden sonra araya yardımcı ünlü gelir : amıcam (5-28), iniştem (13-11), gızanım (1-13), gülüm (1-176), ölüm (15-41), bēyim (3-71).

Bazen yardımcı ünlünün düştüğü de görülür : ābeyme (6-108)

Bazen kelimenin son ünsüzünün düşmesine rağmen yardımcı ünlünün korunduğu görülür : küüme (13-26), çöcūm (1-91).

Teklik 2. şahıs : Yazı dilimizde olduğu gibi -n'dir.

Ünsüz ile biten isimlerden sonra araya yardımcı ünlü gelir : paran (3-143), cumörtesin (1-134), malını (2-10), dilin (6-156), goynun (2-25), gözünün (12-110).

Teklik 3. şahıs : Asıl iyelik ekleri -ı, -i, -u, -ü, -sı, -si, -su, -sü'dür: gızı (1-114), evine (3-45), öbürü (4-44), ölun < oğlunun (5-46), kayıncısı (11-50), yēlisi (16-108), örtüsü (15-73), dolusu (1-137).

Bölgemizde, bazen teklik 3. şahıs iyelik ekinin bulunduğu hece kaynaşır ve düşen ünsüzden önceki ünlü iyelik vazifesini üzerine alır : bacā (1-157), inē (6-46), ileçberlī (9-20), çöcū (11-68), kü (13-50).

kinisi (1-113,8-34), birisi (8-29) örneklerinde iyelik eklerinde yığılma olmaktadır.

Çokluk 1. şahıs : Yazı dilimizde olduğu gibi -mız,-miz,-muz,-müz'dür. Ünsüz ile biten isim gövdelerine araya yardımcı ünlü gelir: paramız (1-103), dedelerimiz (9-3), komşumuz (4-26), küyümüzde (16-94).

Bazen kelimenin son ünsüzünün düşmesine rağmen yardımcı ünlünün korunduğu görülür : küümüz (1-166).

Çokluk 2. şahıs : Yazı dilimizde olduğu gibi -nız,-niz,-nuz,-nüz'dür. Ünsüz ile biten isim gövdelerine araya yardımcı ünlü alarak gelir : makāmınıza (3-91), şeyiniz (4-206),

Çokluk 3. şahıs : Asıl iyelik ekleri yazı dilemizde olduğu gibi -ları,-leri'dir: dāları (12-109), habelleri (4-7).

Bu şekil iyelik eklerinin hece kaynaşmasından dolayı -lā,-lē şeklinde kullanıldığı da görülür : ayaklānın (4-23), işlēnde (içlerinde) (5-38).

Sonu n ünsüzüyle biten kelimelere iyelik eklerinin -narı,-neri şeklinde geldiğini ve bu şekil iyelik ekinin hece kaynaşmasından dolayı -nā,-nē şekillerine dönüştüğünü görüyoruz : ĩsannarı (1-18), çannarı (12-117), tütünneri (9-23), merdeğnnerinde (merdivenlerinde) (3-107), hayvannānı (1-194), günnēnde (15-172).

Bir kaç örnekte lāri şeklinde iyelik ekine de rastladık : tekerlāri (1-125).

Aitlik eki : Yazı dilimizde ünlü uyumuna girmeyen aitlik eki, bölgemizde kalınlık-incelik uyumuna girebilmektedir. Bu özellik Güney-doğu Bulgaristan'ın bütün ağız bölgeleri için umumîdir. Fakat, aynı kelimenin bazen uyum dışında da

kalabildiğini görüyoruz. Uyum dışındaki örneklerin yazı dili etkisinde ortaya çıktığını tahmin ediyoruz : beninki (6-78), kıbrıstaki (12-132), elindaki (2-129), burdaki (2-2), dışardaki (3-81), bulgarıstandaki (16-122), bursadakından (3-6), zamanki (6-114, 9-38), 12-152), mevkîdaki (12-123).

burdaki (1-144) örneğinde ise ekin ünsüzünün sedalılaştığını görüyoruz.

3. Hal ekleri :

a) İlgi hali (Genitif) eki : Ünsüz ve ünlü ile biten kelimelerden sonra kullanılan genitif eki -ın, -in, -un, -ün dür. Bu ek ünlü ile biten kelimelere eklenirken araya y yardımcı ünsüzünü alır. Ünlü ile biten kelimelere -nın, -nin, -nun, -nün şeklinde gelen genitif eki de bölgemizde kullanılmaktadır : bayramızın (14-11), tizemin (6-100), Muhammedin (5-72), nüzun < nüfusun (16-91), köyün (15-114), tañrının (5-79), kırcalının (8-32), Alinin (5-76), orusunun "orasının" (4-208), Anadolunun (12-1), gaynatayın (4-202), saliyin (15-128), sofyayın (15-119), delikannıyın (12-102), arabayın (11-23), bir babayın (12-138), makineyin (5-11), bacayın (2-19), türkiyeyin (16-132), kırcalıyın (11-25).

b) Yükleme hali (Akkuzatif) eki : Yazı dilimizdeki akkuzatif eki gibi uyuma girebilmektedir. Bu ek -ı, -i, -u, -ü dür. Ünlüyle biten kelimelere araya yardımcı ses alarak gelir. Bu yardımcı ünsüz y ve pronominal n'dir : terâfiyi (15-114), dilini (1-202), Yunanıstanı (16-116), mālını (2-131), dūnünü (11-129), tekirdānı (2-147), çöcümü (1-39), torunumu (1-39), paşabordu (16-4), orucumuzü (1-21).

→ Hece kaynaşmasından dolayı genitif eki bazen -n şekline döner: toprān (11-31), pomaklān (16-139).

çifli (8-11), hayvannā (4-34) örneklerinde hece kaynaşması olmuştur.

c) Yaklaşma hali (Datif) eki : Bölgemizde bu ek yazı dilimizde olduğu gibi -a, -e'dir. Ünlü ile biten kelimelere yardımcı ünsüzünü ve pronominal n alarak gelir : mesebine (1-10), birlīne (5-81), Mastanniye (15-53), Misinniye (9-30), Oğoslavyaya (11-116), tālaya (1-121), imniyete (11-83), suuga (5-32), maḳāmınıza (3-91).

buraa (1-8) örneğinde muhtemelen yardımcı ses düşmüştür.

burā (10-18) örneğinde ise hece kaynaşması olmuştur.

ç) Bulunma hali (Lokatif) eki : Bölgemizde bulunma hali eki yazı dilimizde olduğu gibi -da, -de, -ta, -te'dir. Bu şekillerin yanında -ki aitlik ekinden önce gelen bulunma hali ekinin ünlüsünün uzun olduğu görülmektedir. İyelik ekinden sonra bu hal ekleri araya pronominal n'yi alarak gelir : işaatlarda (1-1), vağonnarında (12-142), tālāāde (15-156), merdeennerinde (3-107), sandıkta (5-10), üçte (8-29), vaḳıтта (16-100), memlegette (16-25), bursadākindan (3-6), elindāki (2-129), kıbrıstāki (12-132), mevkidāki (12-123), burdāgi (1-144), burdāki (2-2), dıřardāki (3-81).

Uzun ünlülü bulunma hali ekinin, son hecesindeki ünlüsü ince olan kelimelere de kalın ünlülü şekilleriyle gelmesi dikkat çekicidir.

erāzidāki (12-122) örneğinde bulunma hali ekinin ünlüsünün yarı kalın olduğunu görüyoruz.

d) Ayrılma hali (Ablâtif) eki : Aynı yazı dilimizde olduğu gibi -dan, -den, -tan, -ten'dir. İyelik ekinden sonra

araya pronominal n'yi alarak gelir :gırcalıdan (1-173), bordan (16-32), elimizden (6-32), kuvlerinden (12-114), Allaha (5-130), ağaçtan (7-48), hükümetten (8-19), devletten (16-47).

e) Vasıta hali (Enstrümantel) eki : Bölgemizde bu ek son çekim edatı "ile"nin ekleşmesiyle oluşmuştur. Bu ekin çeşitli şekilleri görülür :

Bu ek ön damak ünsüzü olan l'nin kalın ünlü ile beraber kullanılmasıyla olabilir ve çok sık olarak da kendinden önce gelen r sesini bu ekin l ünsüzüne benzeştirir : zo^lı^la (7-3,4-153), katı^lı^la (13-39).

Ek bölgemizdeki şekliyle ve sonunda -n enstrümantel ekini alarak genişlemiş haliyle çok sık olarak kullanılır : yöymele (1-131), zöle (4-154), çolūnlan (3-136), zollan (2-28), beygillen (7-1), çöcūmūzlen (7-18).

Ekten önceki son ünsüzü n, olan kelimelere bu ek -na, -ne, -nan, -nen şeklinde gelir : parasınna (13-51), tonna (4-2), keltepenne (4-134), sennen (1-32), tirennen (1-5), çocuⁿnan (3-136), benimnen (11-103), lisanınⁿnan (12-4), arabasınⁿnan (12-193), destēnnen (12-31), testesinnen (15-137), āyilesinnen (16-84).

kışın (9-24) örneğinde asıl enstrümantel ekini görüyoruz.

Yine, birliktelik bildiren -layın ekinin alışılmışın dışında kullanıldığını bir örnekte görüyoruz: gayınçoylayın "kayınçoyla" (11-73).

f) Eşitlik hali (Ekvatif) eki : Yazı dilimizde olduğu gibi -ca, -ce, -ça, -çe'dir : sonaca (16-12), milyonlarca (12-172) binlerce (3-141), yalnızça (7-66), müddetçe (3-2), iyice (9-1).

e)Yön eki :Yazı dilimizdeki gibi bazı kelimelerde kalıplaşmış şekliyle görülür : yoğarı (9-37),uğaru (1-17), eçeri (1-41).

Hâl eklerinin arasındaki görev değişiklikleri : Bölgemizde hâl ekleri arasında en belirgin görev değişikliği yaklaşma hali yerine yükleme hali ekinin kullanılmasıdır. Fakat,bu hadise kurallı değildir.Ancak,rastladığımız az sayılamayacak örnek yüzünden bunu da belirtmeyi uygun bulduk : biri bini teselli ver- (4-76), u seni çırırverir urayı (1-146), gene unu bi şey demezdâ...(1-21),...alıvovru sen kendini teslim unı... (1-30), ...iki ölanna bi gız getirdi gezmē orayı... (1-189), ...ben de onı (ona)yeni gelin aldık... (1-91),... bizi artık biraz hor bakmā başladılā (2-105), ...kazabayı mı götüdüle... (4-120), u beygirin üstünü atladı (5-87), ...kendinizi (kendinize) bakın da ...(4-6).

4.Soru eki : Bölgemizde hem isimlere,hem fiillere gelerek onların soru şeklini yapan ek mı,mi,mu,mü'dür. türk müyüz (15-27), annamına mı (6-44),beygirin mi (12-67), kapalı mı (4-12),silā mı (5-149),asker mi (16-141).

SIFAT

A-Vasıflandırma sıfatları : Bölgemizde yazı dilimizden şekil veya manâ bakımından farklı vasıflandırma sıfatlarından bazıları şunlardır : alçacığ(boylu) (3-81), serbes (6-2), serbez (8-2),yūsek < yüksek (1-126),dürüs < dürüst (14-34), yenni (4-124), güççük (11-61),hakīgi (11-25),çeşni "çeşit" (15-105),çepellik iş "karmaşık iş"(3-104).

B-Belirtme Sıfatları :

1.İşaret sıfatları :Bölgemizde kullanılan işaret sıfatları yakın için "bu",biraz uzak için "şu",uzak için ise "o" ve dar şekli "u"dur : bu(5-42,15-7), şu (6-130,15-79), o (5-121,16-103), u eve (6-85),u ihtiyarlar (7-13).

2.Sayı sıfatları :

a)Asıl sayı sıfatları : Yazı dilimizdeki gibidir.Bazen "bir" sayı sıfatının r ünsüzü düşer!"Üç"sayı sıfatının ünsüzü sık sık sızıcılaştır bazen sedalılaştır."Yedi sayı sıfatının orta ünsüzü bazen ikizleşir."yüz"sayı sıfatı kelime gurubu halinde bulunursa bu sıfatın ilk ünsüzü sık sık düşer :bi (1-8,6-22),iki ay (2-23),üç (7-71),üç (3-30), üç (4-82),üş (1-89),dörd (5-28),Peş (4-31),beş (2-41),pir (1-97),döt (5-11),yeddi (1-157),un < on (7-26),om beş (8-33),kırğ altı (9-31),hahmış (14-5),üç çüz (11-43),yedi yüs (12-35),üç bin (13-52),bin doKüz uş elli sekiz (2-1).

b)Sıra sayı sıfatları : Yazı dilimize göre bir farklılık yoktur :ikinci (15-36),üçüncü (6-8).

c)Üleştirme sayı sıfatları : Yazı dilindeki gibidir. Ancak r'lerin sık sık düştüğü görülür :birā (1-147),birē 5-78),ikişē (5-146),üçē (16-53),beşē (13-23),on beşer (15-36). otuzar (8-24).

d)Kesir sayı sıfatları : Yazı dilindeki gibidir.Bazen iyelik eki yığılması görülür :üçte birisi (8-29),dörtte birisi (8-30),yüzde seksem beşi (14-41),iki üç yüz metrede bir (11-15),yüzde otuz beşi(6-65).

3.Soru sıfatları : Bölgemizde kullanılan soru sıfatları

yazı dilindeki soru sıfatlarının ses bakımından farklı şekilleridir."hangi" soru sıfatı hanķı ve hanki şekillerinde asıl sedasız ünsüzünü korumaktadır : ne ğadan (1-33),ne ğıdar (1-38),ni ğıdan (1-199),ne ğāda (3-28),ne ğıdā (4-67), hanki (2-51),hanķı (4-151,6-4),nası (16-66).

4.Belirsizlik sıfatları : Bölgemizde kullanılan belirsizlik sıfatları yazı dilindeki şekillerin ses bakımından farklılık gösteren şekilleridir : "Bir" bi(1-27);"hiç" hic (10-6),iç (3-14),hej (9-33);falan" velen (1-24),felān (1-118);bütün" Pütün (2-53);çok" çoğ (1-139);bir kaç" pi kaç (16-103);öbür" ūbür (3-93) şekillerinde de kullanılmaktadır.

ZARF

1.Yer ve yön zarfları : Bölgemizde kullanılan ve sesçe yazı dilimizden farklı olan yer ve yön zarfları şunlardır : yokaıı (9-37), uķaru (1-17, oķarı (13-56), eçeri (1-41), aŗā (9-38).

2.Zaman zarfları : Bölgemizde sesçe yazı dilimizden farklı olan zaman zarfları şunlardır :sōna (3-37),zōna<sonra (12-204),sō< sonra (15-164),sōniki (16-21),sōra (15-42), tā< daha (4-24),dā (1-91),daa (3-22),taa (3-109),ŗindi (16-49),ŗini (3-52,4-65),ŗindik (1-144,16-9),ātıķ< artık (2-127), ādıķ (13-41),artıģın (5-153),çabıcıķ (4-193),çabıķ (5-83), avŗam (1-88,4-18)avŗammayın (4-151)büün (1-30,11-104),artıķ (2-28),emen (3-60,4-24),ilg (3-126),iptā< iptida (15-41), sabālen (4-54), sabāleyin (12-190),gice (1-85), sonūcumā (16-40).

ģatıķ (4-87),ģadıģ (4-164),ģadı (4-158),ģadıııķ (4-206)

şekillerinde karşımıza çıkan zaman zarfının gayri ve artık kelimelerinin birleşmesinden çıktığı tahmin edilmektedir.

Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan "kaçan" zaman zarfına, bölgemizde bir örnekte "kaçan"daki "ne" fonksiyonuna rağmen "ne kaçan" (1-195) şeklinde rastladık.

3.Hâl zarfları : Bölgemizde, yazı dilimizden ses bakımından farklı hâl zarflarından bazıları şunlardır : hij duyma- (9-16), zerbis gel- (10-13), serbez gel- (8-13), o şegili karşıla- (3-17), bülelikgen gal- (16-25), bülüce (15-70), üle (1-42), büle (2-19), kibbar konuş- (1-193), nası konuş- (1-191), naSı ol- (11-64), usulancık (4-119).

4.Miktar zarfları : Bölgemizde kullanılan yazı dilinden ses bakımından farklı miktar zarfları şunlardır : çoğ az- (1-23), tā yi (daha iyi (16-105), tā īsik (1-204), dā yīsi (2-90), īsik vē- (eksik ver- (1-203).

ZAMİR

A-Şahıs zamirleri : Yazı dilinde olduğu gibidir. Fakat, 3. şahıs zamirleri sık sık daralmaktadır. Çokluk 3. şahıs zamirinde nl nn benzeşmesi vardır. Çok sık olarak da son da r düşmesi görülür. Şahıs zamirlerinin hâl eklerine göre çekimi şu şekilde olur :

1.Yalın hâl :

Teklik 1.ş. : ben	Çokluk 1.ş. : biz
2.ş. : sen	2.ş. : siz
3.ş. : o, u, ö	3.ş. : onnā, unnā
	onnar, unnar

ben (1-38), sen (4-31), o (15-33), u (6-83), ö (1-22), biz (7-24), siz (5-79), onnā (16-64), unnā (16-86), onnar (12-135)

2.İlgi hâli : Teklik 1. ve 2. şahıs zamirlerinin genitif halinde n ünsüzü düşer.Bu şahıs zamirlerinin Eğridere ve Mestanlı civarında yazı dilindeki genitif şekli kullanılır.Bunun sebebinin yazı dilinin tesiri olup olmadığı anlaşılamadı.Çokluk 3.ş. zamirinin genitifinde bazen hece kaynaşması olur.

Teklik 1.ş. : beem, been, beim, benim

2.ş. : seen, senin

3.ş. : onun, onun, onun.

Çokluk 1.ş. : bizim

2.ş. : sizin

3.ş. : onnān, unnān, unnaın, onnaın, unnarın, onnarın

beem 4-156), been (16-1), beim (1-165), benim (12-72), seen (15-12), senin (5-1), onun (6-83), onun (2-103), onun (1-34), bizim (2-105), sizin (5-9), onnān (15-68), unnān (4-61), unnaın (15-1), unnarın (16-68).

3.Yükleme hâli : yazı dilimizle aynıdır.3. şahıs zamirlerinde daralma ve asimilâsyon olmaktadır :

Teklik 1.ş. : beni

2.ş. : seni

3.ş. : onu, unu,

Çokluk 1.ş. : bizi

2.ş. : sizi

3.ş. : unnarı, onnarı

Metinlerden örnekler : unu (5-118), onı (1-92), unnarı (6-149)

4.Yaklaşma hâli : Teklik 1. ve 2. şahıs zamirlerinin yaklaşma halinde şahıs zamirinin n ünsüzü sık sık eriyip düşer, bazen de hece kaynaşması olur.Datif eki bazen kalın

ünlülü şekliyle teklik 1. ve 2. şahıs zamirlerine gelebilmektedir. Çokluk 3. şahıs zamirinin yaklaşma halinde, bazen r ünsüzü düşmüş şahıs zamirine yaklaşma hâli ekinin gelerek ikiz ünlüye sebep olduğunu görüyoruz :

Teklik 1.ş. : bea, bee, bā, baa, bana

2.ş. : saa, see, sea, säa, sã, sana

3.ş. : ona, una

Çokluk 1.ş. : bize

2.ş. : size

3.ş. : onnara, unnara, unnaa, onnaa

Metinlerden örnekler : bea (4-198), bee (1-204), beã (15-81), bā (12-83), baa (11-70), saa (16-99), see (15-141), säa (1-135), sã (4-14), sea (4-107), una (5-53), onnara (15-174), unnara (1-75), unnaa (4-143).

5. Bulunma hâli : 3. şahıs zamirlerindeki asimilasyon ve daralma dışında yazı diliyle aynıdır. Metinlerden, sadece yazı diliyle farklılık gösteren şekiller için örnek verilmiştir :

Teklik 1.ş. : bende

2.ş. : sende

3.ş. : onda, unda

Çokluk 1.ş. : bizde

2.ş. : sizde

3.ş. : unnāda, onnāda, unnarda, onnarda

Metinlerden örnekler : unnarda (4-142), unnāda (4-202).

6. Uzaklaşma hâli : 3. şahıs zamirleri hariç yazı dilimizdeki gibidir :

Teklek 1.ş. : benden

2.ş. : senden

Teklik 3.ş. :undan,ondan

Çokluk 1.ş. :bizden

2.ş. :sizden

3.ş. :unnādan,onnādan

Metinlerden örnekler :undan (1-33), unnādan (16-60).

B-Dönüştürme zamiri : Bölgemizde dönüştürme zamiri

"kendi" kelimesidir. Şahıs zamirlerine göre çekimi yazı dilimizde olduğu gibidir. Bazı yerlerde çokluk ikinci şahıs dönüştürme zamirinde n ünsüzü düşmektedir.

Metinlerden örnekler :kendim (16-30), kendimi (15-99), kendimden (5-129), kendini (1-30), kendine (2-2), kendinin (1-29), kendisi (8-25), kendimiz (7-54), kendimizi (15-30), kendinizi (5-18).

C-İşaret zamirleri : Bölgemizde işaret zamirleri, yazı dilindeki gibidir. Yakın nesnelere için "bu", biraz daha uzak olanlar için "şu", uzak nesnelere için "o" ve "u"dur. Bunların çoklukları asimilasyon sebebiyle bunna, şunna, onna ve unna şeklindedirler. Bu zamirlerin isim hal eklerine göre çekimleri şu şekildedir :

Teklik	Çokluk
Yalın h. : bu	bunnā, bunnar
şu	şunnā, şunnar
o, u	unnā, onnā
Genitif : bunun	bunnān, bunnarın
şunun	şunnān, şunnarın
unun, onun	unnān, onnān, unnarın, onnarın
Yükleme : bunu	bunna ₁ , bunnarı
şunu	şunna ₁ , şunnarı
onu, unu	onna ₁ , unna ₁ , unna ₁ , unna ₁

Teklik	Çokluk
Yaklaşma : buna	bunnȧ, bunnara
şuna	şunnȧ, şunnara
una, ona	unnȧ, onnȧ, unnara, onnara
Bulunma : bunda	bunnāda, bunnarda
şunda	şunnāda, şunnarda
unda, onda	unnāda, onnāda, unnarda, onnarda
Uzaklaşma: bundan	bunnādan, bunnardan
şundan	şunnādan, şunnardan
undan, ondan	unnādan, onnādan, unnardan onnardan

Yazı dilinden farklılık gösteren şekillerden metinlerden derlenen örnekler şunlardır : bunnā (15-54), unnā (16-43), unun (16-10), undan (5-37), unnarı (7-62), bunnān (15-128), bunnarın (6-180). bunnarı (16-115).

Ç-Belirsizlik zamirleri : Bölgemizde kullanılan belirsizlik zamirleri yazı dilimizdekilerle aynıdır. Fakat, bölgedeki fonetik hadiseler sonucu bunlardan bir kısmında ses bakımından bazı değişmeler olmuştur.

Bu zamirlerden bazıları şunlardır : hepzini (16-2), herkez (4-13), herkeS (2-2), fe'lan (12-13), şe (4-78), şe'lerini (5-64), jey (15-145), şey (11-67), şey (12-59), jeylē (16-56), bāzının (2-14), bāzıSına (2-14), bāzıları (2-138), epsi (1011), kimse (3-18), kimisi (13-47), kimsi (13-48), çoğu (2-21), çokuna (9-8), hepji (3-25), hepjimiz (2-111), filancı (6-104), hēkez (4-160)

D-Soru zamirleri : Bölgemizde kim ve ne soru zamirleri aynan yazı dilimizdeki şekilleriyle kullanılmakta; bazen ne soru zamirinin ünlüsü daralmaktadır :ni (4-87), ne (12-144).

"hangisi" soru zamiri ise hankisidi (2-85) örneğinde görüldüğü gibi sedasız k ile de söylenebilmektedir.

Hece kaynaşmasından dolayı nāPıyılía (4-133), nābayın (5-115) gibi şekilleri de görüyoruz.

Fiil

Fiil Yapma Ekleri

Bölgemizde, yazı dilinde kullanılan fiil yapma ekleri bölgemizde de aynan kullanılmaktadır. Biz, çeşitli bakımdan yazı dilinden farklılık gösteren ekleri aşağıda vereceğiz.

1. İsimden fiil yapma ekleri :

-la-, -le-: Bu ek bölgemizde bir kaç değişik şekilde görülmektedir.

timálía- örneğinde ön damak ünsüzü l ile kalın ünlüden meydana gelen bu ek kelimenin son sesi olan r'yi kendine benzeştirmiştir.

kıçın-na- "geri kaç-" örneğinde hem bölgeye mahsus bir kelime türetilmiş, hem de ekin ünsüzü kendinden önce gelen n ünsüzüne benzemiştir.

Bu ek ile bölgemizde, yazı dilinde olmayan veya kullanılmayan fiiller türetilmiştir: timar-la- "ölüyü defn et-" (5-35), suuk-la- "üşüt-, hasta ol-" (5-32), kakma-la- "itir-" (4-148).

-er- : ev-er- "evlendirmek" (1-138)

FiİL ÇEKİMİ

Fiil çekimleri verilirken,sondaj metoduyla tespit ettiğimiz çekimleri şema halinde öncelikle verilecek;bilâhîre metinlerden çıkan örnekler verilecektir.Sözbaşında da belirttiğimiz gibi,çeşitli sebeplerden dolayı,kaynak şahıslar tarafından çok zaman aslı şekillerin terkedildiği yazı dilinin etkisinde kaldığı görülmektedir.Soruşturma yaptığımız 1972 muhaciri Sezai Üzmez metinlerden derlediğimiz bu tür şekiller için "bu kitabı okumamış halk böyle söylemez" demektedir.

1.Bildirme kipleri :

a)Geniş zaman : Yazı dilindeki geniş zaman ekleri bölgemizde kullanılmaktadır.Fakat,2. ve 3. şahıslarda r düşer.3. çokluk şahısta çok sık olarak da r l l benzeşmesi olur.1. şahıslarda bazen hece düşmesi görülür.

derim,derin	alırım,alırın
dēsın,dersin	alısın,alırsın
dē,der	alī,alır
deriz	alırız
dēsiz,dēsiz,dēsiniz	alısiz,alısınız
dēle,delle,deller,dēler	alıllā,alīlā

Metinlerden örnekler :derim (12-26),dē (1-170),der (12-137),deriz (1-172),alırım (12-15),alır (6-101),alırız (6-144),dinnenirsin (1-133),Peklersin (2-56),bastırır (16-95),deller (10-9), dēlār (1-122),sūlēlē (1-190),oqullā (1-114),yalvarırız (4-111),varım"varırım"(15-148),getirin "getiririm" (4-67),yirin (5-6).

gülerim
gülēsın

güle, güler

güleriz

gülēsiz, gülesiniz

gülēle, güleller

Metinlerden örnekler : sanāsın (1-196), gülē (1-164), atālar (12-150), basar (6-14).

Geniş zamanın olumsuzu : Yazı diliyle aynıdır. 2. şahıslarda olumsuz geniş zaman ekinin z ünsüzü şahıs ekinin s ünsüzüne benzeşir. Çokluk 3. şahısta çokluk ekinin r'si sık sık düşer. Çokluk 2.ş. ekinin n'si sık sık düşer :

demem	yapmam
demessin	yapmassın
demez	yapmaz
demeyiz	yapmayız
demessiz, demessiz	yapmassız, yapmassız
demezlē	yapmazlā

Metinlerden örnekler : vēmem (4-209), bilmem (6-92), içmez (1-155), imzalamam (12-193), benzemez (12-1), bilmeyiz (6-39), bilmezlē (1-157), anmazlā (1-115).

b) Şimdiki zaman : Şimdiki zaman eki bölgemizde bir çok farklılık göstermektedir :

1-Yazı dilindeki şimdiki zaman eki Eğridere bölgesinde sık sık düzleşmekte, ve aynı sıklıkta ince yuvarlak ünlülü şekliyle kullanılmaktadır. Bu şekil şimdiki zaman eki, Kırcaali ve Mestanlı civarında da kullanılmaktadır. Bölgedeki en yaygın kullanılan, sahası en geniş olan şimdiki zaman eki budur. Çokluk ikinci şahıs ekinin n ünsüzü bu şekil çekimde de düşme temayüllüdür. Çokluk 3. şahısta çokluk

ekinin r ünsüzü sık sık düşer, rl ll benzeşmesi olur. Teklik 3. şahista r ünsüzü ya düşer ya da ekin sonunda türeme sesi gibi görülen aslı ünlü korunur. Teklik birinci şahista bazen -ın,-in şahıs eki kullanılır :

diyerim,diyörüm	bakıyerim,bakıyörüm
diyर्सin,diyörsün	bakıyersin,bakıyörsün
diyeri,diyörü	bakıyeri,bakıyörü
diyерiz,diyörüz	bakıyeriz,bakıyörüz
diyерsüz,diyörsüz	bakıyersüz,bakıyörsüz
diyillē,diyöllē	bakıyillē,bakıyöllē

Metinlerden örnekler :diyerim (15-82),diyırSun (1-176), diyeri (15-66),bilmiyörüm (16-68),bilmiyerüm (15-92),bilmiyerim (15-93),bakıyörüm (12-73),diyörü (12-73),istiyeri (5-124),getiriye (12-46),diyir (5-105),deyēr (12-61),çevirmiyörü (15-127),getiriyö (11-94),bakıyer (4-41),dīşiyoru (12-87),yapmeyer (12-154),yāyıyār (4-193),bulunayer (12-9),biliiyer (4-28),yanayeri (12-160),gidiyeriz (12-96),veröllē (15-140),biliiyölller (6-16),ekiyillē (4-17),diyölller (7-21),alayeğller (12-78),dönüyüllē (12-42),diyirler (7-7),yapayollā (6-64),yāye (5-22).

2. Bölgenin, Gebiroğulları nahiyesinde daha sık olmak üzere yaygın kullanılan bir başka şimdiki zaman eki de yazı dilindeki şeklin r ünsüzünün düşmesi sebebiyle ortaya çıkan -yo,-yu şekilleridir. Bu şekil çekimde bazen y ünsüzünün düştüğü de görülür. Bu şekilde bazen -yı,-yır,-yi gibi söyleyişlere de rastlanır:

biliiyom,biliiyum	yapıyom,yapıyu
biliiyosun,biliiyusun	yapıyosun,yapıyusun

biliyo, biliyu yapıyo, yapıyu
biliyoz, biliyuz yapıyoz, yapıyuz
biliyosunuz, biliyusunuz yapıyosunuz, yapıyusunuz
biliyoíla , biliyuíla yapıyoíla, yapıyuíla

Metinlerden örnekler : diyom (5-3), ūraşiyum (11-55),
gaçırıyom (1-175), gidiyum (11-78), bilmeom (13-8), gidiusun
(3-50), gidiyüsün (11-114), girëorsun (1-121), biliyu musun
(11-42), veriyu musun (6-63), götürüyösün (2-77), tanıyusun
(3-88), görüyusun (14-12), geliyösun (2-51), uruyo (11-33),
diyir (5-105), getiriyö (11-94), gidiyir (12-96), okuduyu
(6-160), istiyuz (11-49), istiyoz (4-69), çıkartıyuruz (15-27),
haberleşiyuz (3-10), biliyusunuz (11-1), konuşuyosunuz (12-58),
dönüyüllē (12-42), ekiyolar (14-32), diyirler (7-7), iste-
mōlá (1-77), diyuúllā (3-71), yapıyuúllar (3-135), yapayoíla
(6-64).

3. Kırcaalının batı kısımlarında yazı dilindeki şimdi-
ki zaman ekinin y ünsüzünün düşmesiyle oluşan -or, -ör şek-
linde şimdiki zaman eki vardır. Bu şekil Hasköy ve Kırca-
alının başka muhitlerinde de kullanılmaktadır. Bu şeklin
umumiyetle kalın ünlülü olanı kullanılmaktadır :

yapōrum	ağla-	ālōrum
yapōrsun		ālōrsun
yapōr		ālōr
yapōruz		ālōruz
yapōrsunuz		ālōrsunuz
yapōrlā, yapōíllā		ālōrlā, ālōíllā

Metinlerden örnekler : salmōrum (16-87), varōorsun
(1-153), yapōrsun (1-144), yanōr (13-33), gidōr (1-119), yapōr
(13-33), alōr (1-31), yaptırōr (1-78), getirōr (13-39), gidio-

ruz (13-13), veröllē (15-140), verölller (6-76), istemōlā (1-77).

4. Mestanlı ve Kırcaali arasında ve Egridere civarında görülen -y şimdiki zaman eki 2. maddede belirttiğimiz şimdiki zaman ekinin ilerlemiş safhasıdır. Yani r düşmesinden sonra ekin ünlüsünün de düşmüş olma ihtimali vardır.

geliyem, geleyrim

geliysin

geliy

geliyiz, geleyiz

geliysiz, geleysiz

geliyle, gelile, geleyler

Metinlerden örnekler : deyem (5-124), yapeyrim (12-113), ediysin (12-87), oliysin (12-60), annuy musun (11-17), koyeyler (12-161), diylē (15-23), deylö (1-152).

5. Bölgemizde Göklemezler nahiyesine bağlı Işıklar, Kalfalar köyü ve Hasköy civarında ver- yardımcı fiiliyle yapılan birleşik fiil şimdiki zaman çekimi için kullanılmaktadır. Asıl fiil köküne gelen -ı, -i zarf fiili bazen düşer çok zaman da kısa olarak söylenir. Bu şekilde 1. şahıs çekimlerinde çok sık olarak hece düşmesi görülür. 2. çokluk şahıs ekinin n ünsüzü sık sık düşer. 3. şahıs çokluk ve teklik halinde r ünsüzü düşer :

yapıverim, yapıverin

yapıverisin, yapıvarsın

yapıveri

yapıveriz

yapıversiz, yapıverisiniz, yapıversiz

yapıverilā, yapıverillā

Dudak ünsüzü v'nin tesiriyle ver- yardımcı fiilinin ünlüsünün sık sık yuvarlaklaştığını görüyoruz.

Metinlerden örnekler :v̄eriv̄örü (1-29),alıvoru (1-30) dinleyev̄eriz (10-34),ç1ırıv̄arır (1-145),ğonuşuvorusun (7-12), konuşuv̄örösün (7-12),ğonuşuv̄örsiz (1-191),diıştiriverille (15-125),biliverim (15-133),biçiveriz(15-162),biçiverile (15-162).

c)Görülen geçmiş zaman : Bölgemizde bu ek yazı dilimizle aynıdır.Sedasız ünsüzle biten kelimelere bazen sedalı şekilde de gelebilen bu ek ünlü uyumlarına uyar.Çokluk 2. şahıs ekinin n ünsüzü sık sık düşer.

aldım	geldim
aldın	geldin
aldı	geldi
aldık	geldik
aldıız,aldınız	geldiız,geldiniz
aldılā	geldilē

Metinlerden örnekler : hazılattım (2-72),hurdum (5-75), bakdım (5-21),v̄edim (12-84),geçtim (12-108),iştin<içtin (5-54),göydün (4-43),dedi (3-102),kaçtı (5-20),süledi (12-68),suıkladı (5-32),çıkdı (3-27),sündürdü (5-20),yokdu (15-47),ūraşdıķ (1-89),düüştüķ (1-70),kaştık<kaçtıķ (14-10),koduk (1-98),tutduk (1-139),döndüüz (1-195),urdular (11-48),timallādılā (4-96),ittilē (16-17),didiler (16-7),tutmadı (1-9),istemedi (1-9),v̄emedi (16-4),zalmadı <salmadı (16-20).

c)Öğrenilen geçmiş zaman : Bölgemizde öğrenilen geçmiş zaman eki yazı diliyle aynıdır.Fakat bu zamanın çekiminde çokluk 1. şahıs için 2. tip şahıs eki -k kullanılır.

İkinci şahısların çekiminde şahıs ekinin s ünsüzü düşer.
Çokluk ikinci şahıs ekinin n ünsüzü diğer bütün çekimlerde
olduğu gibi sık sık düşer :

galmışım	demişim
galmışın	demişin
galmış	demiş
galmışık	demişik
galmışınız, galmışınız	demişiniz, demişiniz
galmışlā, galmışlar	demişlē, demişler

Metinlerden örnekler : salmışımdır (2-66), almışın (6-107), döndürememişin (1-202), başlamışın (1-203), olmuşun (6-152), vemiş (4-3), kaçmış (5-13), dümüş (11-2), kalmışık (6-94), davranmışığ (6-97), itmemişik (8-19), urmuşlā (11-57), zeillemişlē (7-11), öldürmüşlē (15-30), kesmişler (14-14), öğrenmişler (6-160).

d) Gelecek zaman : Bölgemizde yaygın olarak kullanılan gelecek zaman eki -cak, -cek'tir. Ünsüz uyumundan dolayı -çak, çek şeklinde de kullanılır. Bu ekin c ünsüzünün bazen yarı sızıcılaştığı görülür.

Eğridere ve Mestanlı civarında yaygın olmak üzere yazı dilimizdeki şekline veya bu şeklin ilk ünlüsünün daralmış şeklinin kullanıldığı da görülür. Birinci şahıs çekimlerinde ekte hece kaynaşması görülür. İkinci şahıs çekimlerinde ekin k ünsüzünün düştüğü görülür.

gelcem, gelcen	yabıcam
gelcēsın	yabıcāsın
gelcek	yabıcağ
gelcēz	yabıcāz

gelcēsiz, gelcēsiz, gelcesiniz yabıcāsız, yabıcāsız
yabıcāsınız

gelceklē, gelcekler yabıcaqlā, yabıcaqlar

Metinlerden örnekler : gitçem (2-75), zokmacam (11-123),
gelçem (3-108), görçem (2-75), gelcām (3-107), gidicām (6-123),
yapıçām (11-72), sūleycem (5-67), gelmicem (2-79), alcan
"alacağım" (15-158), demīcen < demiyeyeğim (5-105), ekicāsın
kazacāsın (6-61), yumcāsın (1-162), gitçeksın (2-74), vercēsın
(12-96), etçēsın (6-60), çıkacāsın (1-133), sarcan (15-35),
yabıcaq (3-44), gelçek mi (5-71), çartçak (5-108), yīcek (5-50),
bilcek (1-41), yabıçāz (3-73), görçēz (1-194), alcāz (12-52),
girecēz (4-4), bişcēz < bişceğiz (15-160), ascāsınız (4-150),
yapmıcāsız (1-79), bakınmıcāsınız (4-4), çıkmıcāsız (4-4),
giymıcāsınız (15-47), yiceglā (5-84), yaptırcaqlar (1-112)

2. Tasarlama kipleri :

a) Emir :

alayım, alayın vereyim, vereyin

al ver

alsın vesin, versin

alalım verelim

alın verin

alsınna vesinne, versinne

Metinlerden örnekler : vereyim (6-2), annatayım (10-1),
bileyin "bileyim" (4-190), diyen (diyeyim) (1-167), do < dur
(5-71), get (12-6), sūle (4-108), deelim (2-65), yabmayın
(5-6), tebişmeyin (4-36), īlenin (13-32), yörün (13-33),
çārın (6-142), yaptrısın (1-76), gezsinnē (1-160), gitsinnē
(1-159).

b)Şart :

alsam versem

alsan versen

alsa verse

alsak versek

alsanız,alsanız verseiz,verseniz

alsalā,alsalar verselē,verseler

Metinlerden örnekler : görsem (5-28),gönüşsam (5-28),
ölsen (1-49),olza (16-35),yatsan (1-140),olmasam (6-150),
dersen (12-14),dese (6-83).

c)Dilek : Bölgemizde dilek,istek eki emir eki ile ka-
rışmış vaziyettedir.Şahıslara göre çekimi şöyledir.

yapasın

gelesin

yapsın

gelsin

yapasınız,yapasınız gelesiniz,gelesiniz

yapsınna

gelsinne

Teklik ikinci şahıslarda dilek ile emir arası bir
ifade taşıyan bir şekil bölgemizde kullanılmaktadır.

Metinlerden örnekler :sülesene (3-72),yisene (1-140),
düşsün (4-156).

d)Gereklilik :

almalıyım,almalıyın

vermeliyim,vermeliyın

almalısın

vermelisin

almalı

vermeli

almalıyız

vermeliyiz

almalısınız,almalısınız

vermelisiiz,vermelisiniz

almalıla

vermelile

FİİLLERİN BİRLEŞİK ÇEKİMLERİ

Hikâye :

a)Geniş zamanın hikâyesi :

alīdım,alırdım	gidēdim,giderdim
alīdın,alırdın	gidēdin,giderdin
alīdı,alırdı	gidēdi,giderdi
alīdık,alırdık	gidēdik,giderdik
alīdıız,alıdıınız	gidēdiız,gidediniz
alīdıılā,alııladı	gidēdıılē,gidelledi

Metinlerden örnekler : alīdı (1-41),yirdik (15-159),
tutādık (1-20),ōraşılādı (1-67),dolaşılādı (15-113),
kitlerdin (1-89),gelīlēdi (1-87),getirirdik (1-41),dārdim
(2-75),derdi⁽¹³⁾(dālārdı (2-76),çıkardı (15-107),gılınırdı
(1-20),tutādık (1-21),

Olumsuzu

almazdım	gitmezdim
almazdın	gitmezdin
almazdı	gitmezdi
almazdık	gitmezdik
almazdıız,almazdıınız	gitmezdiız,gitmezsiniz
almazlādı	gitmezleği

Metinlerden örnekler : vēmizdik (15-150),demezdi (1-22),
vēmezdi (15-106).

b)Şimdiki zamanın hikâyesi :

alıyodum,alıyudum	gidiyudum,gidiyodum
alıyodun,alıyudun	gidiyudun,gidiyodun
alıyodu,alıyudu	gidiyudu,gidiyidi
alıyoduk,alıyuduk	gidiyidik,gidiyuduk
alıyoduuz,alıyudunuz	gidiyidiız,gidiyudunuz

e) Gelecek zamanın hikâyesi :

alcādım	gelcēdim
alcādın	gelcēdin
alcādı	gelcēdi
alcādık	gelcēdik
alcādınız,alcādınız	gelcēdiniz,gelcēdiniz
alcādılā	gelcēdilē

Metinlerden örnekler :gircektim (2-19),gelcēdik (1-94),
öldürcēdi (4-162),gelcēdi (4-190).

f) Şartın hikâyesi :

alsadım	gelsedim
alsadın	gelsedin
alsadı	gelsedi
alsadık	gelsedik
alsadınız,alsadınız	gelsediniz,gelsediniz
alsalādı	gelselēdi

g)Gereklilik şeklinin hikâyesi :

almalıdım	gitmelidir
almalıdın	gitmelidir
almalıdı	gitmelidir
almalıdık	gitmelidir
almalıdınız,almalıdınız	gitmelidir,gitmelidir
almalıdılā	gitmelidir

Rivayet :

a) Geniş zamanın rivayeti :

al̄m̄ı̄şım	gid̄em̄īşım
al̄m̄ı̄şın	gid̄em̄īşın
al̄m̄ı̄ş	gid̄em̄īş
al̄m̄ı̄şık	gid̄em̄īşik
al̄m̄ı̄şınız, al̄m̄ı̄şınız	gid̄em̄īşiniz, gid̄em̄īşiniz
al̄l̄l̄m̄ı̄ş, al̄l̄l̄m̄ı̄ş	gid̄el̄m̄īş, gid̄ell̄m̄īş, gid̄ell̄m̄īş

Metinlerden örnekler : sül̄em̄īşım (15-90), girim̄īş (2-8), gual̄m̄ı̄ş (4-153), furul̄m̄ı̄ş (7-14), yap̄al̄m̄ı̄ş (1-51), kork̄al̄m̄ı̄ş (4-105).

Olumsuzu :

almazm̄ı̄şım
almazm̄ı̄şın
almazm̄ı̄ş
almazm̄ı̄şik
almazm̄ı̄şınız, almazm̄ı̄şınız
almazl̄m̄ı̄ş

b) Şimdiki zamanın rivayeti :

alıyom̄uşım
alıyom̄uşın
alıyom̄uş
alıyom̄uşık
alıyom̄uşunuz, alıyom̄uşunuz
alıyol̄m̄ı̄ş, alıyol̄l̄m̄ı̄ş

Metinlerden örnekler : geliyem̄īş (4-37), geliyom̄uş (1-78).

c)Öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti :

almışmışım	gelmişmişim
almışmışın	gelmişmişin
almışmış	gelmişmiş
almışmışık	gelmişmişik
almışmışıız,almışmışınız	gelmişmişiiz,gelmışmişiniz
almışlāmiş	gelmişlāmiş

d)Gelecek zamanın rivayeti :

alcāmışım	gelcēmmişim
alcāmışın	gelcēmmişin
alcāmış	gelcēmmiş
alcāmışık	gelcēmmişik
alcāmışıız,alcāmışınız	gelcēmmişiiz,gelcēmmişiniz
alcaklāmiş	gelceklāmiş

Metinlerden örnekler :sülecēmmişim (15-90),gelcēmmiş (16-106),yapcaklāmiş (4-159).

e)Şart seklinin rivayeti :

alsamışım	gelsemişim
alsamışın	gelsemişin
alsamış	gelsemiş
alsamışık	gelsemişik
alsamışıız,alsamışınız	gelsemişiiz,gelsemişiniz
alsalāmiş	gelselēmiş

f)Gereklilik seklinin rivayeti :

almalımıışım	gelmelimiışım
almalımıışın	gelmelimiışın
almalımıış	gelmelimiış
almalımıışık	gelmelimiışık

almalımıŝıız,almalımıŝınız gelmelimiŝiiz,gelmelimiŝiniz
almalımıŝlā gelmelimiŝlē

Sart :

a)Geniş zamanın şartı :

alīsam,alırsam	gidēsem,gidersem
alīsan,alırsan	gidēsen,gidersen
alīsa,alırsa	gidēse,giderse
alīsaķ,alırsaķ	gidēsek,gidersek
alīsaız,alīsız	gidēseiz,gidēsiz
alīsalā,alīlāsa	gidēselē,gidēlēse

Metinlerden örnekler :dēzen (16-62),idinirsen (1-27),
kaldırırsa (12-164),bilirsen (15-18),çıkırırsa (15-106),
gelisen (4-5),çalışırın (15-107),gidēsen (1-32),gidēsen
(13-54),yapāsan (15-108),bakāsız (4-5),bakāız (4-5),

Olumsuzu :

almassam
almassan
almassa
almassaķ
almassaız,almassanız
almassalā,almazlāsa

Metinlerden örnekler :vermessen (6-16).

b)Ŗimdiki zamanın rivayeti :

alīyusam	gidiyisem
alīyusan	gidiyisen
alīyusa	gidiyise
alīyusaķ	gidiyisek
alīyusaız,alīyusanız	gidiyiseiz,gidiyiseniz
alīyullāsa	gidiyillāse

c)Görülen geçmiş zamanın şartı :

aldısam,aldımsa	geldisem,geldimse
aldınsa,aldısan	geldinse geldisen
aldısa	geldise
aldısak	geldisek
aldısayız,aldısanız	geldiseyiz,geldiseniz
aldılāsa	geldilēse

Metinlerden örnekler : aldısan (1-107),çalıştınsa (1-103),öldürdüse (4-150),tutulduysa (5-56),buldulāsa (4-60),verdilēse (4-152).

d)Öğrenilen geçmiş zamanın şartı :

almışsam	gelmişsem
almışsan	gelmişsen
almışsa	gelmişse
almışsak	gelmişsek
almışsayız,almışsanız	gelmişseyiz,gelmişseniz
almışlāsa,almışsalā	gelmişlēse,gelmişselē

e)Gelecek zamanın şartı :

alcāsam	gelcēsem
alcāsan	gelcēsen
alcāsa	gelcēse
alcāsak	gelcēsek
alcāsayız,alcāsanız	gelcēseyiz,gelcēseniz
alcaqlāsa	gelceklēse

Fiillerin soru şekli yazı dilinde olduğu gibidir.Olumsuzluk şekilleri de yazı dilimizdeki eklerle,yazı dilimizde olduğu gibi yapılır.

İSİM FİİLİ

Geniş zaman

evliyim	dokturum
evlisin	doktursun
evlidir	dokturdur
evliyiz	dokturuz
evlisiiz, evlisiniz	doktursuuz, doktursunuz
evlidillē	dokturdulla

Görülen geçmiş zaman

evlidim	dokturdum
evlidin	dokturdun
evlidi	dokturdu
evlidik	dokturduk
evlidiiz, evlidiniz	dokturduuz, dokturdunuz
evlidilē	dokturdula

Öğrenilen geçmiş zaman

evlimişim	dokturmuşum
evlimişin	dokturmuşun
evlimiş	dokturmuş
evlimişik	dokturmuşuk
evlimişiiiz, evlimişiniz	dokturmuşuuz, dokturmuşunuz
evlimişlē, evlilēmiş	dokturmuşlā, dokturlāmiş

Sart

evlisem	doktursam
evlisen	doktursan
evlise	doktursa
evlisek	doktursak
evliseiz, evliseniz	doktursaiiz, doktursanız
evliseleē, evlileēse	doktursalā, dokturlāsa

SIFAT FİİL

Bölgemizde yazı dilimizdeki sıfat fiiller kullanılır. Bu sıfat fiillerden-dık ve -acak ekleriyle yapılmış olanlar bazen ünsüz düşmesinden bazen de hece kaynaşmasından dolayı ses bakımından şekil değiştirirler.

-dık ekiyle sıfat fiil yapılmış bir kelime iyelik eki aldığı zaman k ünsüzü düşer. Bu düşmeden önce yumuşama hadisesi olabilir. Fakat metinlerde böyle bir şekle rastlanmadı. Bu düşme neticesinde bu ekin ünlüsü çok sık olarak incelir. Ortaya bazen ikiz ünlü çıkar bazen de uzun ünlü çıkar: olmadıi (15), vardıin (1-162), çokaldı (16-114), olmadıini (2-35), bildiin (6-12), yidi (11-63), oldı (16-19, 11-25), oldundan (9-22), dedin (15-12), everdim (16-74), dedim (12-175), diyişiklinden (14-14), durd (3-2), düdü (16-116), oldünü (2-87).

-acak sıfat fiil ekinin ilk ünlüsü çok sık olarak düşer. İyelik eki almış böyle bir sıfat fiilde hece kaynaşması görülür. Bazen bu sıfat fiil ekinin c ünsüzü yarı sızıcılaşır : olcanı (2-87), deycam (6-83), işçek "içecek" (3-142), ölmicek (2-55), yiycek (2-55), eşicem "işeyeceğim" (11-23), bakıcama (3-5).

ZARF FİİL

Bölgemizde bazı zarf fiillerin ses hadiselerinden dolayı değiştikleri görülür:

-ken : Bu zarf fiil eki bölgemizde ünlü uyumuna tabi olmatadır: çocukkan (12-179), varkan (3-24), kaçakan (5-23), burdakan (1-175), urdaykan (7-24), çıkarıkan (11-50), arālākan (2-19), ğaçakan (5-24), açakan (4-35), ūraşılākan (4-23).

k ünsüzü bazen sedalılılaşır : gülegen (1-186), imzalatır-

gan (11-113), bülelikgen (16-25).

Bazen bu ekin n ünsüzü düşer : everike (1-138), dişti-
rike (2-2).

Bazen de bu ekin -kine şekline rastlıyoruz : gezēkine
(15-170).

-alak, -elek : Yazı dilimizdeki -arak, -erek eki bölgemiz-
de bu şekildedir : duralağ (9-40), govalalak (9-40), yörüleğ
(1-62).

-dına, -dine : Bu ekin -dınan, -dinen, -dınanı, -dinenni ve
sedasız şekilleri de vardır. Yazı dilimizdeki -ınca, -ince
ekinin manâsını veren bu ek bölgede yaygın olarak kullanıl-
maktadır. Muhtemelen -dik partisip ekiyle ile'den çıkmış o-
lan -nan vasıta hali ekinin birleşmesinden oluşmuştur :
doyuvarđınanı (15-159), oldinenni (4-34), geldinen (15-87),
1-183, 12-107), oldına (1-42), oldınan (1-88), gelmedinen (4-93).

-ı, -i, -u, -ü : Bu zarf fiil ekiyle bölgemizde çok bü-
yük bir işleklik sahası bulunan birleşik fiil yapılıdır. Bu
birleşik fiilin yardımcı fiili ver- tir. Şimdiki zaman eki
ve bir çok zaman eki bölgemizde bu tür birleşik fiille
gösterilir : gidiveri "gidiyor" (1-48), aykırırıvarıdım "hay-
kırırıverirdim" (1-185), dādāvāmiş (dağıtı vermiş (4-82),
çökküvörüyö (4-78), açıvādılar (12-75), geçirivēdiniz (16-7).

-ıp, -ip : Bu zarf fiil ekinin ünsüzü bölgemizde nadi-
ren sedalılaştır : bağıb (11-98), verib (6-63).

Aynı ek yerine iki örnekte -iğ, -ik şeklini görüyoruz :
bırağığ (1-92), girik (4-50).

EDATLAR

ÜNLEM EDATLARI

Ünlemler : Kaynak kişilerin ruh haletlerinden doğan bazı ünlemler şunlardır : ööt (3-40), oō (3-51), heā (3-128), hā (3-128), āh (5-91), 'civu (5-18), 'vup (5-19), heāh (5-86), ohō (7-28), uū (5-23), ō (12-55), ha (12-165).

Seslenme edatları : a ba (1-40), e me (1-129), ma "ba" (1-13), ba (1-150), a va (a ba (6-43) be (3-52), be ya (5-12), 'holan (12-24), yau (7-17), yaū (3-42)

Sorma edatları : hanı (12-132), hani (6-101), ani (2-45, 15-23), hana "hani" (4-199), (12-125), acaba (6-125).

Gösterme edatları : işde (1-11), te (1-40), eşte "işte" (6-75), dē (6-143), nā (12-165).

Cevap edatları : evet (1-3), taam "tamam" (1-83), yok (1-45), vā (10-11, 15-66), elbetde (3-27).

BAĞLAMA EDATLARI

Sıralama, denkleştirme ve karşılaştırma edatları yazı diliyle aynıdır.

Karşılaştırma edatları : ne...ne :

ne mektub ne habar (12-33).

ya....ya:

ya ben seni ya sen beni... (5-101).

Cümle başı edatları : iyi äma (2-53), iyi eme (2-89), iyi ama (15-126), eger (2-103), eer ki (2-13), (3-73), eger Kim (12-131), egerim (15-72), fağat (14-50), feğad (3-7), fağad (2-124), ema (1-86), `emi (13-49), āmi (6-94), belgi (4-10), a ttā (11-14), çüngüm (1-80), çüngi (2-110), Çüngi (2-60), Çünkü (2-19), şünkü (1-14), şüngi (4-184), meer (11-79), keşke (16-105),

teşke (16-82), satın "zaten" (16-115), zata (3-9), zatan (6-157), zatân (16-13), Satım (16-87), yōsa (5-102), sanki' (4-36), mādemki (2-101), yalnız (6-65).

Sona gelen edatlar : Bölgemizde yazı diline göre farklılık gösteren son çekim edatları şunlardır : bilem "bile" (16-36), eger kim (12-131).

"ki" edatı bölgemizde kalınlık incelik uyumuna girmektedir : oldu ki (4-88), baktı ki (15-97).

halbukü (7-68) örneğinde aynı edatın düzlük yuvarlaklık uyumuna da girdiğini görüyoruz.

ni vā kın (4-89) ve, girdi kin (15-145) örneklerinde ki edatının sonunda n türediğini görüyoruz.

şey gi (11-40) örneğinde aynı edatın ünsüzünün sedallaştığı görülmektedir.

yapmıcādı kili (16-131) örneğinde aynı edatı değişik bir şekilde görüyoruz.

da, de edatı bölgemizde bazen sedasız şekilleriyle de kullanılmaktadır : bi te (7-13), doçturluk ta (13-28), zorluk ta (1-5).

değil edatı bölgemizde diil (6-79), deil (13-25), dil (1-75), deyil (6-13), diyil (8-13), şekillerinde de kullanılır.

SON ÇEKİM EDATLARI

Son çekim edatlarının yazı diline göre farklı kullanılan şekilleri şöyledir :

"kadar" edatı, ğadan (2-2), ğāda (1-120), ğadan (1-33), ğadar (14-2), ğıdā (10-21), ğıdar (11-29), ğıdan (11-52), ğadara (15-17), ğadācıĝ (3-140), şekillerinde kullanılır.

"sonra" edatı sō (5-37), sō (15-49), soa (5-32), sōna

(8-6), s̄ora (13-4) şekillerinde kullanılır.

"diye" edatını deye (1-102), diyni (1-41, 15-149) şekillerinde de görüyoruz.

"için edatı onun zamiriyle ununçtan (10-35) şeklinde birleşmiştir.

unu için "onun için" (3-93) örneğinde hece düşmesi sebebiyle için edatının ilk ünlüsü düşmüştür.

işin (4-124) örneğinde bu edatın ç ünlüsü sızıcılaştırmıştır.

"dāir" edatı bölgemizde dāyir (10-14), dāyır (3-5) şekillerinde kullanılır.

keri (1-23) edatı asli sedasız sesini bölgemizde bazen muhafaza etmektedir.

"gayri" edatı ğayrı (1-9) şeklinde uyuma sokulmuştur.

SONUÇ

Güney-Doğu Bulgaristan Türk ağızlarının ayırt edici özellikleri ve komşu ağız bölgeleri Kuzey-Doğu Bulgaristan Türk ağzı ile Doğu Trakya Yerli ağzı arasındaki yakınlıkları şöyle gösterebiliriz.

Bizim incelediğimiz Güney-Doğu Bulgaristan ağızları ile Doğu Trakya yerli ağzı ve Kuzey-Doğu Bulgaristan ağızları arasındaki ortak özellikler şunlardır :

1. Kelime başında k > ğ sedalılılaşması çok yaygındır. gavga < kavga (1-74), ğalmışken (2-33)

2. Dudak ünsüzlerinin yanındaki ünlülerde yuvarlaklaşma temayülü vardır : bobam (9-30), yövme (1-132), fülübeye (13-13).

3. Hece sonundaki ç ünsüzü sızıcılışarak ş ünsüzüne dönüşmektedir. Bu hadise Güneydoğu Bulgaristan ağızlarında t ünsüzünden önce daha sık olmaktadır.

4. ğ, r, h, k ünsüzleri düşerek telâfi uzunluk meydana getirirler. Güney-Doğu Bulgaristan ağızlarında, bu sesler... iki ünlü arasında düştükleri zaman ikiz ünlü de meydana geldiği görülür. Bu ikiz ünlü bazen derleşir : iridere (1-172), basā (2-9), Āmet (8-6), ĩsik < eksik (6-128).

5. Bazı benzeşme hadiseleri yaygın ve kurallaşmıştır: nl > hn, rl > ll gibi. göçmennik (2-87), talla (6-48).

6. -ken zarf fiildeki kalınlık incelik uyumuna tâbi olarak -kan şeklinde de kullanılır : ğaçākan (5-24), açākan (4-35).

7. ile edatı ekleşerek vasıta hali eki olarak, -la, -le, -lan, -len, son sesi n veya m ünsüzü olan kelimelerden sonra -na, -ne, -nan, -nen şeklinde kullanılır : tirennen (1-5).

8. İlk hecedeki geniş ünlülerin sık sık daraldığı görülür. Güney-Doğu Bulgaristan ağızlarında bu daralma y,ğ ve dudak ünsüzleriyle komşu ünlülerde olmaktadır : koşukavakta < Koşukavakta (15-2), bubamız (11-68), uva (3-138)ingen "yengen" (3-54), İridere < Eğridere (1-172).

9. Yazı dilindeki -ınca, -ince zarf fiili yerine -dına, -dine şekillerinin kullanılması. Bu ek Doğu Trakya yerli ağızında -dıyna, -diyne şeklinde görülür.

10. Şimdiki zaman eki, hepsi de -yor ekinden çıkma bir çok düz ünlülü şekille kullanılır.

Bunun yanında diğer bölgelerde rastlamadığımız -or şimdiki zaman eki Güney-Doğu Bulgaristan ağızlarından Kırcaali ve Hasköy civarında bazı yerleşim merkezlerinde kullanılır.

Güney-Doğu Bulgaristan ağızlarında şimdiki zaman çekiminde kullanılan var, ver gibi görülen şekiller, Hazai tarafından şimdiki zaman eki olarak yorumlanmıştır. Bizce bunlar ek değil ver- yardımcı fiilinden başka bir şey değildir. -ı, -i zarf fiil eki ile bu yardımcı fiilden birleşik fiil yapılmış ve bu şekil de şimdiki zaman kipi yerine kullanılmıştır. Bu birleşik fiilin başka zaman çekimleri için de kullanıldığı müşahade edilmiştir : gidiveri (1-48), dā-dāvāmiş (dağıtıvermiş (4-82), konuşuvörüsün (7-12).

Şimdiki zaman çekiminde teklik 3. şahıs ekinden sonra görülen dar ünlü Güney-Doğu ^{ve Kuzey-Doğu} Bulgaristan ağızlarına has bir özelliktir. Bu ünlünün ekin aslı olan yorı- fiilinin izi olduğu tahmin edilmektedir.

İnceleme bölgemiz Güney-Doğu Bulgaristan ile Kuzey-Doğu Bulgaristan'ın Doğu Trakya yerli ağzından farklı ortak özellikleri şöyledir :

1. Teklik 1. şahıs eki olarak Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan -ın,-in şahıs ekine Güney-Doğu Bulgaristan ağızlarında bazen, Kuzey-Doğu Bulgaristan ağızlarından Milino Türk ağzında kurallı olarak rastlanmaktadır. (1) Razgrad Türk ağzını inceleyen Eckmann bu husustan hiç bahsetmemiştir. Razgrad Türk ağzı ile Güney-Doğu Bulgaristan Türk ağızlarında öğrenilen geçmiş zaman ekinde çokluk 1. şahıs eki olarak 2. tip şahıs eki kullanılır.

2. Eski Türkçedeki sedasız şekiller bazen korunur :
tā "daha" (2-27), keri (1-23).

3. "ki" edatı ve -ki eki kalınlık incelik uyumuna girer: burdākı (2-2), oldu kı (4-88).

Bu edatın kın, kin şekline Güney-Doğu Bulgaristan ve Milino Türk ağzında rastlanır : ni vā kın (4-89), girdi kin (15-45).

4. -arak, -erek zarf fiili, -alak, -elek şeklindedir.

5. Dudak ünsüzleriyle komşu ünlüler buna rağmen uyuma girerler. Bu hadise bazen olur : çabık (5-93), yavırım (15-96).

6. Kelime içindeki k ünsüzünün bazen süreksizliğini koruması : çokaldı (16-114), çoğu (2-21), çoğunluk (6-25).

Güney-Doğu Bulgaristan ağızları ile Doğu Trakya yerli ağzı arasında; ç > j ve ş > j sızıcılılaşması ortak özelliktir.

(1) Hüseyin Dallı, Kuzeydoğu Bulgaristan Türk Ağızları Üzerine Araştırmalar, TDK Yayınları, Ankara.

Güney-Doğu Bulgaristan ağızlarını diğer ağız bölgelerinden ayıran tipik özellikleri şunlardır :

1.1 > í değişmesi: Bu değişme çok sık olarak çokluk ekinde görülür. bulgarlar (6-4), orlara (5-127), taíla "tarla" (4-179).

2. Ünlü ile biten kelimeleri genitif ekinin -ın, -in şeklinde gelmesi ve araya y yardımcı sesini alması : sofayın (15-119), arabayın (11-23), bir babayın (12-138).

3. Bulunma hali ekinin -ki aitlik ekinden önce geldiği zaman, uzun ünlüyle kullanılması : burdākı (2-2), burdāgi (1-144), mevkidākı (12-123), Bursadākından (3-6).

4. Şahıs zamirlerinin genitif ve datif hali çekimlerinde n ünsüzü düşer. Ortaya çıkan ikiz ünlü bazen derleşir: beem (4-156), seen (15-12), bea (4-198), sea (16-99), bā (12-83), sā (4-14).

5. Çokluk 2. şahıs çekimlerinde şahıs ekinin n ünsüzü düşer. Ortaya çıkan ikiz ünlü sık sık derleşir : döndüüz (1-195), yapmıcāsız (1-79), çıkmıcāsız (4-4). Bu özellik Kırcaali civarında yaygındır. Fakat, Türkiye'deki muhacirlerin bu şekilden yazı dilindeki şekle kaydıkları gözlenmiştir.

İncelediğimiz Güney-Doğu Bulgaristan ağızlarıyla Doğu Trakya yerli ağızı ve Kuzey-Doğu Bulgaristan ağızları arasındaki ortak özellikler; her üç ağızın, Nemeth'in sınıflandırmasındaki Doğu Rumeli Gurubuna girdiğini göstermektedir. Ancak, göze çarpan bazı farklı özellikler de, Doğu Rumeli gurubu içinde bazı alt gurupların mevcut olduğunu ortaya koymaktadır.

Bizim incelediğimiz bölge de bu alt guruplardan biri olarak kabul edilebilir.Fakat,alt guruplarla ilgili kesin bir tasnif yapabilmek ve bu gurupların sınırlarını tayin edebilmek için,Batı Trakya başta olmak üzere üzerinde çalışma yapılmamış bölgelerle ilgili eksiklerin tamamlanması gerekir.Bölge ağızlarının yazı diline doğru yaklaşmaları bu çalışmaları muaccel kılmaktadır.Çünkü,bir müddet sonra bu ağızlar yazı diline iyice yaklaşacak,bir çok özelliğini yitireceklerdir.

B İ B L İ Y O Ğ R A F Y A

- Banguoğlu, Tahsin : Türk Grameri, Ankara, 1959.
- Bulgaristanda Türk Varlığı, TTK yayını, Ankara, 1985.
- Dallı, Hüseyin : Kuzeydoğu Bulgaristan Türk Ağızları
Üzerine Araştırmalar, Ankara, 1976.
- Divanü Lügat-it Türk Dizini, TDK yayını, Ankara, 1972.
- Eckmann, Janos : "Razgrad Türk Ağzı", Türk Dili ve
Tarihi Hakkında Araştırmalar, TTK ya-
yını, Ankara 1950, 1-25.
- Ercilâsun, Ahmet B. : Kars İli Ağızları Ses Bilgisi, Anka-
ra 1983.
- Ergin, Muharrem : Türk Dil Bilgisi, İstanbul 1962
- Günay, Turgut : Rize İli Ağızları, Ankara 1978.
- Hazai G. : "Rodop Türk Ağızları", VIII. Türk Dil
Kurultayında Okunan Bilimsel Bildi-
riler 1957, TDK yayını, Ankara 1960, 127-
130
- Eckmann J.-Mansuroğlu M. : "1959 Yılı Trakya Dialektolojisi
Gezisi Raporu " İstanbul Üniver-
sitesi Edebiyat Fakültesi TDED IX,
1959, 113-118
- Olçay, Selâhattin : Doğu Trakya Yerli Ağzı, Ankara 1966.

11 ref

() Bibliyografyada metod ve karşılaştırma bakımından
faydalandığımız eserler gösterilmiştir.

M E T İ N L E R

1

SÖYLEYEN : A-Mustafa Şafak,62 yaşında,1978 muhaciri

B-Meniye Şafak,60 yaşında,1978 muhaciri

DERLEME YERİ:Tekirdağ,Merkez (Işıklar,Kırcaali)

DERLENEN :Karışık konuşmalar

1 A-yetmiş sekizde geldik,orda da işaatlarda çalışırdık,öte-
de beride,evet işaatlar,işaat ustasıydık,annaşma şeyiyle geldik.

B-isteklen geldik

A-eyet isteklen geldik,annemiz yaptı,annemiz vardı burda

5 o yaptı,zorluk ta oldu de oldu olmadı de olur,tirennen
geldik hepsi baraber hepsi baraber geldik

B-ep beem kimsem galmadı,bi kadeşim galdı.on sekiz nüfus
geldik biz.u geldi buraa bi kere,misavir niyetine geldi galdı-
dı üç ay durdu istemedi burasını galdı urda gayrı tutmadı onu
10 u ayrıldı galdı o bizden.hoşuna gitmedi işte...mesebine yidi-
rememişbırakdı geldi o.u da usta işde işaat ustalıı.gelinlärin
galdı anaları bubaları,damatların galdı,üç tane dāmat getirdik
iki tane gelin getirdik,anneleri bubaları galdı ma gızanım tut-
madı bizim istēmize,tutmadı şünkü bizim üsdümüze gelinnen ço-
15 cuk,anası bābasının soyadı tutā mıtutmayınca galdı,biz geldik
kapandı.biz geldikten geri kimse gelmedi.biz en son geldik.
bizden sō gelip gitme olmadı.

A-takīke durmiye takīkehani sāniye diil,takīke diil sāniye

B-gāvur oldu unnā şindi adları isimleri dişildi.cāmileri
20 yıkdı.ne cumā namazı vā...yok yok biz vākan gılınardı,namaz
gılınardı,orucumuzü tutādık,bayram namazı cuma namazı gene unu
bi şey°demezdi ó biz geldikten Keri oldu bu meselele biz gel-

dikten kerî azdı, çoğ azdı. bütün irezillik gelinini gaynata-
sına irezil ittirdi, gızını çociine irezil bu zaman ölüm gayrı
25 sen öldür beni tã paklık. çok türlü irezilliklã oldu biz geldik-
ten kerî, iki seneden beri oldu işte

A-iki dekar bi yer veridi, iki dönüm sen demek hayvan idi-
nişsen hayvana demek yonca mönca...

B-e be sen kendinin altmış dönüm yerin vã, urdan veri vörü
30 alıvoru sen kendini teslim unı iki dönüm yer verivörü bütün çı-
karısan iki yüz bin lira tütünde yüzünü kendine alor, kardeş
olör sennenbölüvörü yarı para çalıştıin para yöyme gidēsen
bütün alıvōsun yövmeni undan bütün. ne gādan hasta da olcaKsın
zoru da vã seni götürör yömeye kendi işi onun ö. gavurun gö-
35 lesi türklē, eşei be oğlum unun semer uror sãä o çalıştırör
seni guyuyor cebine parayı... salmã istē mi burayı hamalını
buraya veri mi türkiyeye, Pütün millet Pärça barça gavur ol-
du... biz yapırdık da gēdik, hem dāmātın çöcünü hem kendi ben
büyük çöcümü torunumu işde sünnet yaptırdık da geldik buraa
40 a ba saklıdı gene saklı ama sen gibi te büle alır çantasını
ne bilcek kim diyni getirirdik eçeri gündüz alıdı parasını gi-
dēdi. yapādı sünnetini üle bi şey deyemezdi. hani haberi oldına
yine derdi.

A-yasaKdı demek

45 B-saklı saklı, ama şindi yok kalktı şindi mevlid, ne cumã
namazı

A-şindi hristiyan gibi cenāzesi menāzesi hiç hristiyan
şeyine gidiveri hepsi.

B-ne bayram namazı yok ölsen de seni yıkattırmaz gayrı

50 A-mezarlıkları düzlemişle,yeniden şey yeniden mezarlig-
lig yapalmış şindi bilmem ne yapalmış

B-kiliseye götürcek seni işte

A-vā da vā da baş kaldıramōlā,ih-tiyarlä hepsi raatsız ih-
tiyar yaşlı olannā hepsi raatsız,kiliseye salmōr onnarı da ki-
55 liseye gidemorlä.kiliseleri kapatdı kiliseleri.

B-beş senedir mektup gelmer,ben bulgaristana gitdim üç
sene önce akraba dolu,gelinnerin annaları bubaları...gadar
gelcek...yapā yapā gayri eme burdan şeytcek urdan kabul itmi-
cek vermicek urdan türkü vermeör burayı

60 A-gavur kabul etmeör gavur...kırcalı bize kırk beş takī-
kā

B-yörüleک gidēsen büle,emā belediyele gidēsen on beş ta-
kike

A-ne on beş takikesi be beş takike,evet külerinden.apış-
65 tına gökdemir dā,apıştına demek şey belediye,belediyedir şin-
di belediyēye apuştuna diyillē orda,biz kırcalıya bağıldık

hepimiz...bu gadınna toprakın tütün ekēledi,tütünnen oraşılā-
dıbaşka bi şey diil,biz gene işaatlāda çalışırdık,amele türk
hepsi türk.müendisle bulgar,müendisleri bulgarōda,e çalışan-

70 nar işçiler türklēden...bi kere çekıştik çok düüştük gāzmala
kürekle yörüdük,önnar bizim üstüme yörüdü biz unnaın üstüne
yörüdük,atıştık bi kere,guruplan demek biz vādık elli kişi
aşā ukarı,unnā da vādı otuz kırk kişi,yola çakıl döktürüdük,
çakıl şeyinden oldu te undan gāvga çıktı.unnā bize saldırdı.

75 biz unnara saldırdık,köylü dil kasabalı bulgar,kasabalı.unnā
istemōllādı demek yolu yaptırırsın demek kendi evlerine zarar

geliyo onun için istemōla.demek şindi devlet yaptırıyoru zarar
geliyōmuş,etmēmiş yaptırōr,yapacāsın diyoru.biz de yapacaaz di-
yoruz unnā yapmıcağsın,biz yapcaz unnā yapmıcaşız,öyle bi kav-
80 ğa çıkardılādı...e bizi tutādı,biz işçisiyiz biz onun çüngüm
de onun öyle yerde gene bizi tutādı,olmadı yaralama olmadı ge-
ne ayırdılā,tez ayırdı,pulislē mulislē geldi haklıyı haksızı
ayırdılā gene...taam,taam vādı ö zaman vādı ğır āları,ğırda
gezēlēdi unnā demek hırsızlık yapālādı,hırsızdı demek onun bu-
85 mun ēvlerine baskın yapālādı.gice.on iki on üç yaşında vādım.
şindi altmış iki yaşındayım.yok bize gelmedile ema tā zengin-
lere gelīlēdi,basālādı zenginleri o zaman kimse ğıra çıkamaz-
dı çünkü ğorkālādı çok.lamba mamba yakamazdın avşam oldınan
kاپıları kitlerdin.çoğ ūraşdıķ ilerden gelemedik ba,elli birde
90 gelemedik'te paşaportlā elimizde ğaldı u zaman.

B-büyük çöcūm dā askerdi u zaman gelmē istemedi ben de
onu yeni gelin gelin aldık,bırağığ da gelini burayı kapayıp
da gidebilir misin?

A-gelcēdik biz imma yol kapandı yol menderes yolları ka-
95 padı,cingenleri sürdülē türkleri vēmedi cingenleri sürdü her
şey bizim elimizde ğaldı oldii gibi gelemedig u zaman tā

B-annesi burdadı onun annesi çekti bizi burā,sādı pir iki
sene oldu öleli,her yeri koduk bāyımızı Pāçe ne yemişlerimiz
bāyımız ğaldı hiç.biz gitdik ğavur kirācı koydu evimize kiracı
100 ğoydu.saklı üle tel aldıkta hareme,evin bahçesine onun işte
üç beş kuruş telin parasını aldık bi komşudan,bi de bāyımıza
teslim ittig una sen işle deye bi ğardorabını aldık geldik bū-
da işte paramız da bu malımız da buepsi de çalıştınsa vā kesen-

de yoksa...iki sene oldu te ev yapalı kirada durduk dört sene.
105 ...getirdik,bi şeyimiz ğalmadı eşyā çok şey getidik satdık ge-
nā ekmek parası çıkādık,dāmatlā çöcükle getidi gene üle şeyler
unnara bi şey demedi gene.sen aldısan şindi üç dört tane u
zaman döndürdü.vēdi iki tane see,hepsini vēmez gene.yok cebine
unun,alıvoru kendine ğavura ğalıvoru,sen şindi dört motor al-
110 mışın sen ikisini verise see,ikisi una ğalıvoru,urdan karlı u
sen paracınla alıvorsun...hiç istā mi unnā nerde unnā babanne-
lerinin üstüne türbe yaptırcaklar sevindiklerine.çöcükā okur
hepsi de.kimisi lisede oğur iki tanesi torunnān mēmur çıktı
ıstambolda okullā ,çalışillā,büyük ğızın çöcünnen ğızı ikisi
115 de mēmur çıktı okudulā,nerde bulgaristanı anmazlā bile ğız ulan
yeddi yaşında geldi ema ötekile bayā büyük geldilā,on on üç
yaşlarında on iki yaşlarında geldilā...bi muhtarımız ğavurdu
bizim u da seni işe buyur idivörü seni felan yere salıvoru Fiş-
men yere,erkekler oraya gidör,ġarılar oraya...

120 A-yok gösterilā saa,ayırivōla demek kim nereye ğāda işliē
B-kırk ğadın şindi sen bi tālaya girēorsun orak piçmē
burda ni dēlār ne bileyim buyday piçmē işte kırğ elli kişi gi-
riverisin bu düzenne ğayrı,arқан da baġlıyan da olur,makine
yök,kimisini salıvoru gündöndü teklemē kimisini velen yere...

125 A-makine vā da te altı tekerlāri yok unın dālara dālara
yūsek yerlere yok.

B-erkekā başka yerde çalışır unnā işaatlarda erkeklere
gene pi şey demez u ğadinnā Sade durmak yok ğadinnara erkekle
gene aynı işinde ustasında...e senden alıvarı e me ölüm tāleni
130 urdan altmış dönüm vāsa verdi sūā iki dölüm 'suyan sarmısak

ekcek gāda ötekiler unun ğayrı seni eşsek gibi çalıştırı yöy-
mele,yövme verivörü sea,adamı naapā seni tutā mı 'hastasın ema
çıkacāsın,zoru da vā.ne zāman yāmir yıarsa ó zaman yatāsın din-
nenirsin,yāmir yağmadan dinnenmek yok ne bazarın var ne cumör-
135 tesin vā e eşseksin sen kölesin me,çalışıvorsun...aynı burası
gibi yalnızüle dans dans oyunu oynuyólla burda u yok bizde ,
davul zurna,kamyon dolusu şey aldıĝ et aldıĝ biz küçük çöcii
everike,kamyon ne ğıdar et aldı bak o devirde buna bütün sekiz
tane otobüs tutduk.çoĝ uzaktan aldıĝ güççük gelini.buna üle
140 demiş bulĝar a ba türksün demiş arkası üstü yatsan da yisene
bu paraları demiş bi milibüs tud al gelini demiş.biz sekiz
tane otobüz bu,azlan dolā mı unna hep paralan unnā.düününe bi
şey demezdi seen.muhtarın yanında yapōrsun niĝahl...

A-burdāĝi gibi ema imam niĝahlı gene ayrı saklı u saklıdı.

145 B-imam niĝahlı ayrı hoca niĝahlı ayrı u seni çırırvarır
urayı bütün 'alayı ĝoyuvarı salona,hani burda niĝahdan giden
ĝızlā gibi ĝoyuverir urda işennini yapı varı ĝavur,birā adām
içkiyi gezdriveri,şekeri tutuvarı,bi şapırtı bi şapşaka hadi
bakalım

150 A-içene ba ya içene be tize

B-gezdriveri,içmeyene gene zor yok sen nā içmeōrsün
demiörü gene ama salona yanına ĝoyar işte puda muhtar deylō
biz polamaçtıĝ dedik,ĝavur işte o ĝavurun yanına varoorsun iş-
te ĝavurun yanına niĝah yapıvarı seni.içmeyen içmez be ,içme-
155 yen bunun gibi yaşlılā içmez,gençlē burda da içiveri ama baĝ
iki evlēt büyütüm çok şükür āzına bi birayı ĝoymazlā,bi cigıra
ĝoymazla āzlarına,bi kāve bilmezlē...yeddi yēden bunun bacā

girildi. kaveye git buba al parayı. kaveyi Pu da bilmez çocukları da bun gibi ne içki, gitsinnē üle gumara aylak galdınan kaveleri gezsinnē otusunnā yok. evinde... yaşlılā döndüremez dilini be ölüm eme gençle burası nası sülüyo unnā da üle sülüyo. şimdi vardiin yerin bi gözü körse sen de yumcāsın 'elbet. unnā nası sen sülüyosun o da sen gibi sülemē uğraşıyollā, tabi gülüverillē bizim yanımızda komşu bile hep bize gülē sen naa üle sülüyosun burası gibi sülesene diye... beim goca gelin sülē gelōrum gidōrum, hiç bize uymadı hem de çok yakın ba küümüz üle burdan ni diyen, garaç kadā anca aramız, dilini bizi gibi sülemedi, be gızanım. e şimdi goca gelinnen güççük gelin bizim ikisi biribirine dilleri uymaz

170

A-o geliyörü, gidiyörü dē

B-geleyi geleyi de, geley gidey u üle sülē

A-gene kırcalı, iridere deriz biz iridereden beem gelin kırcalıdan yukarı u uzak aşā ukarı üç dört saat vā demek bu şeye yunanistan tarafına dūru , te onnā işte geliyeri gidiyeri

175

B-ha gülüm dē ben de kaçırıyom burda kanbile, otusana ma gülüm gene gel ma gülüm büle, hüsnü ābi sen diyrSun... burda şimdi bubasının gardaşına amıca diyillē bizde üle yok aģa inge, e şimdi dēcen şimdi burda ben anamın kardeşine dayı diyille, aģa diyorum ben, burda gene yenge diyille, ğayınvaldesine gene

180

ne ğayınvalde dēle biz de gene ğayna ğaynata , ğaynana ğaynata diil, ğayna ğaynata bizde üle diyillē, e ğaynım biz gene ğayınço deriz ğayna. bizde ğayna, ğaynata, aģa, inge, ana buba ben şimdi ğaynama geldinen hic anne deyemedim ana ana, ayna ayna, ana da dēil ayna, a ba ayna duvarda derdi şimdi ğaynamın ğız

185 ğardaşının ğızı vādı, senin an'nē diye aykırırıvardım una ğāli
katılırlādi ğülēgen burası gibi sūlüyo deye, deyemedik biz ay-
na ayna dedik ep, ayna duvarda dēlerdi....bizim bu dede var
ya 'ne anasının 'kōzūdūr, burda büyük kızım gezmē geldi misavir-
lē bulğaristana e üş çöcuk iki ōlanna bi ğız getirdi gezmē
190 orayı, sen burası gibi geleyim 'ajını burası gibi sūlēle. siz
nası ğonuşuvōrsiz deye bu ğızannara baardıydı bizim torunnara
orda, burası gibi ħaa ğonuşu varı deye Kızanna türkiyeye geldik
dilini ğarmışlā, 'kibbar kibar konuşullā ben de ğindi derim sen
çöcuklara ...cāhillik diyōr biz burasını ğörcez zannētmedik u
195 zaman deyer, baardı siz burdan ğitmesiiz, siz ne kaçan döndüüz
diye unnarı, üç senede. gezmē geldiler bulğaristana, sen sanāsın
burda olmuşlā mubārek ğızannā...biz dönemedik be hüsñü ağa biz
sūlüyemedik burası gibi, bizi ğindi dilimizden bilivērillē bu
ni ğıdan burası gibi giyinsek dilimizden bizi bulğaristanı
200 bilivērille bulğaristan mācırı, u dilini dönmemiş eme dedi ge-
çen sene ben büle piket satmā gittim çarşıya paradan nası an-
nıyosun bak dedidilini dedi döndürmemişin burā alan adam bana
dedi bak burasın parasından da annamā başlamışın dedi, isik vē-
di bee ğimdi māsus...bilemiycek diye beni tā isik dedim, bak
205 dilini döndürmemişin ama parayı nası bili vōrüsün...siyir be
ğülsünnē bize ihtiyāllara .

SÖYLEYEN : Sezai Üzmez, 48 yaşında, 1972 muhaciri

DERLEME YERİ: Tekirdağ, Merkez (Kalfalar k.)

DERLENEN : a) Bulgaristandaki devletleştirme

b) Türkiye'ye gelmesi

a

- 1 şindi bak şindi, bulgaristanda bin dokuz uz elli sekiz
senesine gadan herkeS burdāki gibi kendine çalışırdı. meselā
herkezin tālası ayrıdı, mesā çifçi olan çifçilik yapādı, çoban o-
lan çobannık, herkeS kendi işindeydi. fāğat bin dokuz uz elli
5 sekizden 'sōra 'tegeselē kuruldu, 'tegeselēde aynısı şindiki
isim diğştirilmesi gibi meselā nası şindi isimleri diğstiri-
yo vatandaşın o zāman hükümet belge basmışdı herkeS gönüllü
olarak köperatiFe kendi irādesinden memnunmuş girimiş gibilāde
vatandaşa gidermeSelā bir iki bulgar basā evini adama çırır
10 okur belgeyi belgede hakikāten gönüllü olarak ben devlete mā-
lımı veriyom 'tegeseye giriyom deye yazıyo, fāğat, 'tekesē kö-
peratiF meselā, tekese denir şirketleşme gibi ama diil asıl dev-
lete ... vatandaş tutuyo senin meselā zorla imzā attırır ya-
hut düverek bazıSına, bazının elini tutar zorlā imzā attırır
15 imzā attırdıktan sōra da belgede gene gönüllü olarak yazar
tabi. kimse nērdēn bilcek senin düüldünü süüldünü meselā bil-
mez öyle 'tegeselar kuruldu, fāğat aşā ukaru o zāman ben yirmi
yirmi bir yaşlarındaydım meselā hatta birinde biliyom, isannarı
büle arālākan bacayın içine gircektimbaktım aradım yer çünkü
20 basıyo meselā küleri erkes saklanıyosun Tabi bi gün geri gāla-
yım diye ne olur ne gelir deye sō vatandaş çoğu gene aynisi

şindiki bu isim diştirike gibi bayıra kıra mıra kaçmıştı saklanmıştı, mesele bir ay iki ay üç ay gelmemişti. öndan söra zaten tegese başladı tegeSe başladıktan söna mesele senin de-
25 lim ki goynun vā ayvanın vā öküzün vā bunnarın hepsini toplu-
yo, yalnız bi inek birağıyo bi hāneye mesele bi inek birağıyo
bulgarlara için tē önceden denenmişti u da bizim asıl türkle-
re elli sekizde artık zollan mesele öncesi onda, tē önceleri
bulgarların kendi bulgar küylerinde köpekatiF hakkatangönül-
30 lüydü unnā, kırk dörtten söra başlamış yavaş yavaş kırğ altı
kırk sekiz senelerinde bulgarlar bi zaman gidilā bunu köpe-
ratifde memnun olmayınca adam tarlası urda galdı, öküzü urda
galmışken, bulgarların ama ekseri unnā da bırakmışlādı köpe-
rativi adam başladı iki ellen çalışıp ekmeni çıkāmā fağat
35 devlet bunu üyle iyilikken denedi olmadıni görünce elli se-
Kizde aynı isim diştiri gibi zolla artık başlamıştı. öndan
sonra uzatmayalım tegese kuruldu deelim başladı undan sö-
ra artığ herkes gidēsın bugün yevmiyeye gidēsen yazılır se-
nin yevmiyen işe gidersen bugün. çünü tālan hayvanın mesele
40 topladı zāten meSa diyelim vā elli goynun aldı adam kırk beşi
gitti beş tāne bıraktı mesele bi hāneye çorap moraplık için
deye mesele vāsa deyelim bi çivd öküzün yāhud iki çivd öküzün
onları hepsini aldı, sana bıraktı bi inek mesele u da samāğ i-
çin geri galanını hepsini topālamıştı iki dölüm de toprak
45 verir mesele sana bāçe ek mesele ani başak suvan ani şunu bu-
nu ekmeğ için geri galanı artığ epsi devletin namına oluyo
sen gidēsen kendi malında çalışıyosun mesele ,yok para da

yok o zaman meselâ üle para alma olmaz meselâ başlıyorsun dē-
lim ki ilkbaharda başlıyorsun işe meselâ urda burğadır denilir
50 meselâ işçi başları var şindi u yevmiyeni yazar senin meselâ
'hanki tārīhte geliyōsun işe hanki tarihte gelmiyōsun geldiin
tārīhlārde yazar meselâ ne çıkādınsa norma vardır normaya gö-
re, iyi āma Pütün sene çalışırsın devlet sana ancak şeyverir
avans dēlim, pirim pirim de diil avans asıl meselâ dēlim ani
55 bi kısım ani yiycek gādan ölmicek gādan diyelim undan sōra
sene sonunu Peklersin sene somu geldikten sōra esap kitab olur
meselâ aynısı yılbaşından sonra bakar sen almışın deyelim ki
mīsal olarak beş bin lira āma senin emeğin tutāmış altı bin
lira bin lira tā imzāyı atāsın alısın. ben burğadirdim, işçi
60 başıydım...durum deye bi şey yok be ya ep aynı, Çüngi işçi de
olsan ö e yani bi yere bi kişi lāzım tabi yevmiyesini yazādık
īsannarın meselâ iş gösteridig unnara, tabi aynısı burda da
vā ani çifliklerde nası vārşey kāya deniyō, meselâ şu iş olcağ
bu iş olcağ...

b

65 ...vādı da deelim ki itimatlı adamları salālādı öncelē-
ri. meselâ ben tā öncelēri ilkten babamlan annemi salmışımdır
meselâ burāyā gāldilā üç ay gādan galmışlādı burda unnar ge-
ri geldilē eme ikinci sefer artık unnar burdan geldikten sō-
ra ben karar aldım buraya gelip turis kalmak için meselâ iyi a-
70 mā bende de o zaman üç tane çocuk vādı zaften iyi mā bi tane-
si fakı, iyi mā olan ufakı, rāyif meselâ fakı , turis olarak
dökümantleri hazılattım, evraklar mevraklar hepsi hazır oldu
turis gitçēm deye, u zaman tā burğadirdim meselâ çalışırdık
iyi mā adamlā meselâ soruyo diyo 'neden gitçeksın sen, gezme

75 gitçem dârdim, akrabalarım var orda gezip görçem, şöle büle fa-
gaT dâlârdi ufak göcii neye götürüyösün meselâ unu bırak dâlâr-
di, dâlerdi göcii bali fak olanı bırak derler hani neye götü-
rüyösün o ne annicek hısımını akrabasını bilcek mi şüle büle
fağat ben de deyemedim ki ben gitip te gelmicem dönmicem, de-
80 yemessin desem zâten salmıcağ. derdim yau annesi u olan oldii
için çok seviyo onu, onu bırakmak istemiyo bilmem ne, fağat ne
de olsa unnâr seziyo işi öylelikken ,iyi ama tam gelcekdik
bunnâlan beraber işlerimiz hazırda, iyi eme duyduk, göçmennik
o zaman annaşma olmuştı o zaman sabri çağlayangildi galiba
85 dışışleri bakani bi de şeydi galiba kefereninki de hankisidi
u zaman be ya, unnâ ikisi de annaşma yapmışlâdı u zaman işte
iyi ama baktım ben annaşma oldüni göçmennik olcânı annadıK-
dan sora turis gelsem cıplak gelmem lâzım bi şey getiremessin
dedik vazgeçelim de hic olmassa göçmen olarak, işe başladık
90 neyse gitçämiz deye o zaman şey yazılır, dâ yisi ispisaklâ ya-
pılırdı meselâ kimin akrabası var kim gitçek kim gitmicek de-
ye soruşturma geçmişti. iyi ama ben kendim de o zaman burğa-
dirdim tâ kendimi de yazdım meselâ. beni de vazifelendirdilē
köylēde kim türkiyeye gitçek deye yazmam için, fağat kendimi
95 de yazmışımdı o zaman ispisaa aynı ispisaa iyi ama götüdüm
teslim itmee iyi ama baktıla adamlâ kendim de varık urda ken-
di ismin benim gözümün karşısında beni çizdilâ hakkatan da
üyle oldu aynısı da üledi. iyi ama undan sora ben, çizen de ge-
ne türktü meselâ, yâ adam gitmesin deye göz doldurmak için tâ-
100 bi iyi ama undan sora ben tâbi büyük mercilere urda dedim ben
bülebüle arkadaş beni siliyo ben dedim tutuyo beni kânun mâdem

ki tutuyo ben dedim gitçem büle büle neyse münakaşadan sōra
büyükler dedilē ki,eger dedilē onun silmesinnen olmaz dediler
silse de silmese de dedilē mādem ki annaşma olmuş k̄anun tutar-
105 sa gidebilisin dedilē,undan sōra da bizi artık biraz hor bakmā
başladılā tābi nasī olsa artık gitçez dedik başladı tenkit
menkit işte yaptımız işlē iyi olmamā başladı bilmem ne undan
sōra baktım ki iş olmicak bi istivā dilekçesi vēdik,işī bırak-
tım undan sōra da iki üç sene inşaatlara gittim mesela inşaat-
110 lara gittim yevmiyelen meselā gene aldım urdan çüngi biz burğa-
dir oldiim için insannā bana bağılılıklī vādī hepijimiz türk
küyü cünkü ordan aldım yirmi kişiyi köperatiFden gāndırdım
onnarı aldım gittim,kuruculuk inşaatları var urda ama ayrı ge-
ne şey sayılıyo.biz pirepirāti dēdik ayrı bi yöneticilik var
115 orda iyi ama iki üç sene urda çalıştım,çalıştırdık işte urda
çalıştım haskovada sōra aşa yukarı altmış sekizde başlamıştı
meselā k̄anundan istivāde ettim,iyi ama tābi bāzılarını tez
saldılā bāzılarının işlerini biraz engelledilē bilmem ne.bizim
işlerimizi en sonunda yetmiş igi senesinin sonunda sıra bize
120 de geldi vizeyi alabildik yetmiş ikkide sonbahardı ordan ar-
tığın ne vārsa evimiz mevimiz mesela satıyosun,yalnız bi evin
olarak sāna āid oluyo evin yalnız bi ev,başkaları zaten dev-
letenbābam vemiş tā,imzayı verdi ya büle büle köperative gi-
riyosun,o devletleşmiş sayılıyo fağad evin,evleri almadı o
125 zaman almadı için evler senin üzerine,tapu kimin üzerineyse
kendi üzerineyse satabiliyosun,ucuz paalı artık satıyosun gi-
der ayak onun yerine şunu bunu alıyosun atık eşyā meşyā alıyo-
sun,parayı nābıcaaz,çüngü para geçitmiyo geçitmicēne göre sen

nābiyosun kendi ihtiyācını yāut ihtiyācın olsun olmasının elin-
130 daki parayı mala bağılıyosun meselā şunu deerlendirmek için su-
nı bunu aliyosun,mālını hazırladıktan sōra tutuyosun ordan iki üç
kişiye meselā deelim ki bi vāgon veriyo meselā mālını götürü-
yosun orda vāğona dolduruyosun ,tabi araniyōsun tabi ariyō da
bakıyo adam zaten malını birazının parasının kadarı da senden
135 gümrüg aliyo.nası olsa bu gidiyo deye gümrük te aliyo,bu deye
nası olsa Para burda galsindeye...istek tābi isteklen zate
isteg olmasa zate nērde gelceksin,tabi olanı bile salmamag is-
tiyo adam da.ōda bile hiç ses çıkaramayan bazıları galmıştır.
undan sōra doldūduğ vāgonā esyālarımızı yolluyosun iki üç gün
140 vākan mühüllüyo adam vāgonları sen de gurup halinde meselā üç
yüz kişi iki yüz kişi üle bi kāmun vardı iki üç yüz kişi deelim
ki şu günde bi gurup bi vāğona dolduruyō göçmen olarak bir kaç
vāgon getirip seni ēdirnede bırağıyo,ēdirnede akrabalar tābi
zaten pekliyo hālile garşilamaa geliyo.biz misāvīrānedegaldık
145 meselā iki akşam gadan misāvīrānede galiyosun urda artıg giriş
evrakları hazıllanıyō,undan sōra kim nereye istēse oraya gide-
biliyosun,biz geldik tekirdāne,tekirdānı seçtik.

SÖYLEYEN : Seyit Ahmet Şen, 60 yaşında, 1951 muhaciri

DERLEME YERİ: Tekirdağ, Merkez (Mastanlı Ada köyü)

DERLENEN : a) Kardeşinin ilticası

b) Türkiye'ye gelişi

a

1 ...ben bunnara turis olarak burdan noterden senet yaptım.
Öndan sōra 'durdū müddetçe yāni süresiz diye bi taqımları ge-
ne iki sene üç senā¹ kardaşıma yāhut babamı bakçam diyā noter-
den senet yaptı, ben süresiz olarak, süresiz olarak ben bakıcā-
5 ma dāyır, ben o zaman daa köydeydim, bakıcāma dāyır ondan sōra
bunnar şindi kardaşımdan mektup geliyu, bursadākından urdan ābi
diyo ben 'nasıl gelcem diyu ben gelcem ama feğadçocukları o-
kulda bırakıyo, çocuklarımı okulda bırakıyo ve omu ta o birin-
ci dönemde şey zamanı tātıl zamanında onun zata elindeydi pa-
10 sabort, biz haberleşiyuz yāni ne bileim haftada bi kere mek-
tub alıyuz bursadākinden, dur didi dur bakalım didi naçallık-
lan dedi beni dedi salıcak gāliba, bunnar emniyet müdürüne na-
çallık deniliyo bulgarcası eer ki bu süerde diyo añadı mı bü-
le işi hāl idimesem artıg ben burda kalırım. iç bi Şey getir-
15 miyo şüle bi çanta bile ellē getirmedilē buraya, bi çanta bile
almadı iç. ben gittim edirne de garaj'da karşılamaya gitdim ba-
na telğıraf şe yaptı o şegili karşıladım hiç ellerini üle sal-
liya sallıya annamasınnar kimse çünkü bavulunnan şunnan, şun-
nanna gelse şüpelenecekler. ben orda aldım, bizim gelin ābi de-
20 di hiç bi şe getimedik dedi bi battānyaya bile yoğ dedi sırtā-
mıza dedi. 'burda'epsi var didim burası dedim türkiye zer'bes

didim, daa tirenden inēken. sus' diyō, birağ 'diyō duycaqlar diy
kim duycaq didim burda, burası didim türkiye tamam didim artık
a ba dur bakalım didi dā neler var niler yog 'ben varkan didim
25 korkmayın siz. hepjii işlerin didim haí olunur anadı mı işallā
didim. engeller çıkar didim önümüze ama unnarı yenāriz allain
izninne e çıkadı, çıktı ama elbetde anadı mı ben bırakmağam di-
dim ne gādā da engel dedim çıkısa önüme çāre arıycam bunun di-
dim hic öte taraFı yok ölüm var dedim dönüm yog. üle' kararlı-
30 yım didim aña berēket versin ankaralara düştük üç seFer beş
seFer hayri mumcu oğluna gitdik. hayri mumcuoğlu o zaman tem-
yiz işlerine bakıyudu, ona gitdim elini öptüm ābiçim didim bur-
dan unun iyi konuştuu adamları unun kemaí evendi vardı unun
reSmini götürdüm bak bu adamlar beni tanıyu didim sen de beni
35 tanıcaksın Falan anadı m tamam. 'ō bi şey se yapamadı beni i-
çişleri bakannāna saldı, bilmem ne yaptı toz koparamadık. undan.
sōna osman meriç var bizim eski gelen bu kerim ağalarlan gelen
göçmennerden müşteşar onun elini ayānı öptüm urda şeylikte ba-
kannıkta müşteşarlıkta hiç bi se koparamadım ben içişleri ba-
40 kannında büle içerde dönüyum, hiç kimse bana öot demiyo bile
şapka elimde ne abıcaqlar didim bana be ya ben çāre arıyom
burda yaü kime şa aparsam aňadı mı ona sarılcam. altmış dokuz-
da kardaşlarımın işin ūraşıyum ya altmış dokuzda bülä mübādele
verdik. çoğ en sōna didim ōran öztirak bu işi yaParsa yabıcaq
45 artık gittim dūru ēvine ama eve geliyom tekrār gene beş on gün
duruyom anadı mı tekrar burda dinneniyom biraz, bu evde diil a-
ma köyde, yog burası nerde, dinneniyom, yā didim ben nābiçam ya
bu adamları ben kurtācam iki biki yok didim hiç kurtarcam hay-

di bakalım aliyum 'pardusayı koluma haydı ankaraya hiç ne kim-
50 se nereye gidiusun deyen var,ne birine sorarım,sormam zatā o
şekili ōran öztırağın evine gitdim ōō 'amed efendi gel baka-
lım didi sen be köydeken bi toplantıya gelmişti şini nerden
nere açıyoz işi ya,su istedi benden,ben bu süver allā ramed it-
sin ingen tam da büle yayıkta şey hayran dümüştü isan kabadayı
55 vardı,yayıқта ayran hayran bilmem siz nasıl dersiniz o şekili
su istedi benden kalabalıkta unnar daa bir iki tane daa büle
mebus vardı adaylar ama öbürlerini ben tanımiyom yalnız isan
kabadayıyı bi kere televizyun'dā görmüştüm çıkmıştı büle ordan
tabanca mabanca atmışdı,ordan daa ordan hatırlıyom ben koca
60 göbekli iri yarı orda ben emen hayran unnara verdim büle git-
miş ōran öztirak helālı hoj olsun hanımına bunu bu şekil söy-
lemiş.ben kayı küyünde bi yerde bi göçmen arkadaş bana,su is-
tedim hayran getirdi feğad bunu ne 'bileim,bilemem bu gıdā
hayran bu gıdā yaş yaşadım bu şekil tatlı ayran içmedim demiş
65 büle.ama tazedı büle çok iyi biliyom 'evine gittim,üle kabul it-
ti beni daa hemen hanım anım dedi bağ dedi şu şaas var ya dedi
hana Pi zaman sana sülemiştim ya didi bi tatlı hayran içtim
bi yer'de işte bu arkadaşlarda içtim ben didi.o üle dedi benim
sırtımdan ter çıktı,sıkıldım.dedim helālı hoş olsun didim yā
70 öyle bi şey.'ne ōle dedi.dedim kardaşım didim geldi ilticā kā-
nunu kalkmış diyulā nāpicāz didim beyim bu işi.u'altmış do-
kuzda da boştaydı.sülesene dedi senin işini yapmayıb da didi
kimin işini yabıçāz didi,orda bakannıkta dedi eer ki dedi
anadı mı o müşteşarlar didi onnar didi ...sülesin dedi onnar
75 yapmazlā didi ben süleyim yaparlar dedi,ha bakayım dedi yabmayın

inanamıyom bēyim didim.ister dedi inan istē inanma sen şini
dūru gitçeksın didi oraya seni didi polis karşılaycağ bakalım
didi oluyó mu olmuyó mu?olmazsa dedi gene gelcen dedi buraya
oldu mu hic gelme benim yanına ama olmamasına imkân yok didi.
80 gittim ba kânnıkta anadı mı karşıladılar beni hâbil tavşan
büle alçacığ boylu müşteşar dışardākı gelen evraklara o bakı-
yumuşfegad ben onu ūle iç ūle işdir diye şe apmadım emen po-
lis bi hımırtı yaptı unā buyrun didi.polis didi beklileyim mi
didi hayır didi gid sen.aldı beni içeriye kabul itdi.şindi ben
85 bakıyom anadı mı beni konuşturcak bu ama basmasın ūle o şekili
teyip meyip şeyi basmasın sesimi almasın bi şeyler sorcak tabi
bana 'öyle.sülē bakayım didi būle būle ōran öztırağı didi ner-
den tanıyusun.didim milletvekili memleketimiz'de e ordan didim
marabamız var.partici misin didi,'aslā didim.partilen didim
90 şeyim yok.peki ama dedi partici diilsin didi nerden tanıyusun
'beyim didim makāmınıza bunu annatmak didim çok būle didim ben
iyi göremiyom didim ben.geçiyü ēvin yanından bi bardak su is-
tedi didim 'verdim una didim unı çin.demēdim öteki ūbür işi
ordan didim marabamız,suukmuş su didim ondan dalayı didim yaz
95 günü tabī didim bu,ē bu şekil didim marabamız var şindi didim
bi işim düşdü sizlere.heraide dedim anadın mı unu mümkünse
didim yañıcağsınız.tamam didi adresi verir misin didi tamam
'hadi git didi.sağ olun var olun.u gādar oldu geldig burayā
tamam işimiz oldu,amā o adam ben telsizlen şindi bildirçem
100 didi.tekirdā emniyetine didi ben şindi telsizlen bildirçem
didi.dedi ilticā kânunu sorun bakalım,sen sor bakalım dedi il-
ticā kânunu dedi kimlere kalkmış dedi kimlere ilticā var didi

105 u yazıyı gönderen didi benim hâbil tavşan...ama 'karşılaşıyom
'çepellik işlê, çepellik işlerle karşılaşıyom. burayâ yeni gel-
di anadı mı bolulu emniyet müdür muâvini en önce u çıktı kar-
şıma 'ollamaz didi gelmêceksin burayâ didi bi kere saçıldı
bêyim dedim ben gelcam didim bak merdeennerinde bunun, merdeen-
de öle didim, ben bêyim dedim gelcem didim ben gelcem didim
ben işim var burda benim didim. 'gelme dedi 'bit taa büle işlen
110 didi bitmiştir bu iş didi. ben gelcem didim gene üç sever gel-
cem didim. ben 'yılmam. tamam bittiydi iş eer ki ben sana dësem
hadi git burdan e olmyu bu iş gelcik çökçeksın eve buraya ama
bu işi ben bu şekili yaptım...şindi bursada geçen gün bilâderin
düününe gitdim, daved iddi beni añadı mı eey bak altmış dokuzda
115 didim geldiniz zaman dedim uFacıktınız, okula gönderdim sizi
şoraya bak dedim şindi, am'câ amca diyo sen varsın ya diyo be-
rêket versin diyo sana hepsi bana çok şe yaparlar severler be-
ni...

b

120 ...ben asker içindëydim dört ay on gün asker içindeydim
ben şindi benim pasabort çıktı u biraz o zamannâda ne bileim
o zaman kirez beni gibiydi hani ne oluymuş işte muratlada iki
kişi pasabort almış, çorludan da almış üç tanê añadı mı burgaz-
dan da almış bi kişi hep büle, hê üleydik biz añadı mı amâ bü-
le duyuluyudu, duyuluyudu da hep büle gavurlâlan kim acıg iyi
125 hapap añadı mı bu şekili bey kardaş oluyudu bu işler, ilk çık-
tî zaman ilg çıktı zaman büle fegad herkes çekiniyudu yâni her-
kes hemen hucum itcek amâ eer ki bakalım yarın yasakladı zaman
sen türkiyeye gitçeksın hâ ge bakalım buraya, heâ evet sen de
mürâcaat ittin ama yarım yankılık mürâcaat ittin sen ilg ilg

- 130 gitdin türk konsolosuna gitceksin fülübeye yā oraya pasaportu
imzalatçağsın ondan sōra bulğar emniyetine vizeyi verceğsin
nası olcağ be ya bu iş nasıl gitceğsin añadı mı fülübeye türk
konsolosluna yāud sofyaya şeye başkonsolosa gidemesin eer ki
oralara gittiin zaman ye işin ters gitti zaman yaut añadı mı
- 135 seni göze alındıin zaman sen gitdin sürgün, sürgün yapıyullar
çolunlan çocunnan askeriye cibine bindiriyü seni sürgün yapı-
yu batakla bataklık de sazlık sinek var urda sineklik zatın o
sürgün nasıl diyim şindi şu uva, şu uva añadın mı bütün batag-
lık añadı mı sineklik büle sivrî sinek gitmiş oraya iki göz
- 140 oda yabmış sürgünner için, öda şu gadacığ bi pateka var yāni
o bataklıin içinde orda aman aman yol yok, binlerce ev var or-
da. orda iş yoksana. senin paran varsa yiycek işçek hepsini ora-
ya getiriyü sana ama paran varsa bittikten sōra tamam artık,
zātın sen orda ihyā olmasın, orda iki sene kalan u bitiyer biter
- 145 artık u. hasdalık artığ u tamam. bir ev burda bir ev özdoyura-
nın fabrikanın yanında öle gidemesin ki bordan boraya orda üle.
zeki varanın kātibi vardı, hasan o sürgündü bak urda o sürgün-
nükten geldi burayı unnara gene hak tanıdı bak o sürgün olan-
nara türkiyeye gidebilceğsin didi, amā parasını bitirmiş adam
- 150 kaldı urda gelemedi tabi para istiyü, o senden çeşit çeşit şey-
ler çıkarıyo vergiler çıkarıyo. a ba ben artığ türkiye tabalı
oldum bana beş gün izin verdi, yāni beş günün içersinde ben
bulğaristandan çıkmam lâzım, ön günnük yol çıkardı bana on gün-
nük yol çıkardı yāni yol parası, yā ben tamam artık ben ilgiyi
- 155 kesmişim artık bulğaristandan bana añadı mı bulğar kendisi vi-
ze etmiş, türk konsolosu vize itdi tamam benim burdan çıkmam lâ-

zım beş gün içerisinde ama gengelleme bu engelleme yapıyo seni
ya paran yoksa na abıcagsın te burdan kârediyu işte, zâmetler
bu şeyler daa şindiden diil be arslanım onnar tã ne zamandan...

SÖYLEYEN : Habibe Haser, 70 yaşında, 1939 mûhaciri

DERLEME YERİ: Tekirdağ, Merkez (Kırcaali, Cebiroğulları, Emirler k.

DERLENEN : a) Baskın

b) Karışık konuşmalar

a

- 1 ...babamın duşmanı vā ōda babamı ep şikāyet etmişlē onda
para vā mara vā tonna altın maltın vā bābaman başını yedilē
işte ūle, ğavur komşulāna haber vēmīş baskınını oğavur gelicēz
demīş u eve girecēz, kapıdan çıkıncāsız, bakıncāsınız kendini-
5 zi yok bilin, bakāsız bakāzız kapıdan yardıma gelisen demīş çık-
mayın demīş kendinizi bakın de ğarışmayan öte yanā demīş unnā
da şindi habelleri vā nasıl olsa kom'sū demīşanneme şindi ğa-
vur 'ğarısı, bağ ba size baskın var komşu sıkı durun demīş
baskın'vā size demīş sıkı durun demīş iyi ya bu vakıd heyiflē
10 gündüz girdilē içeri gice gelelēdi belgi geremezlēdi belki,
gündüzden girdilē içeri akılı buđulā gündüzden girdilē anam
ne apsın anam şindi iş zamānı nāpcak eçerde kapalı mı durcak
herkez işin'de gice herkes kapılā kitli, babam bordā düvenci-
likte bu tekirdaanda burda ya ben unu diyum ya sā babam düen
15 yapıya diyedimdi ben būbam borda düven yapıyor unnarı bırak-
tı işin başına unnā iki ğardaştı, bey abimin ğardaşları tütün
ekiyille ūle işin başında biraz şeyimiz vādı yazlık, unnā şin-
di avşam oliye geliyille eve şini keçilē geliyor şindi ğırda
bizim çobannarımız vardı, geliye ğırdan geçilē şindi hemen bun-
20 nā şini iş etmişlē paldır küldür adam hayvannarı sağmış keçi-
leri sağmış annem, gelinnē de dā kırdamış ikisi de keçileri
sağmış annem asmış şeye bakırı, aptes alcāmış gollānı suvamış
gelinnē de geli vēmīş unnā da ayaklānın çamurunu yıkamā ūraşı-

lākan acelē emen tā kapılā erken tā kabı kitlemē hācet yok
25 (güneş)te emen de ğavuşmayın üzerindemiş erken gelmişlē he-
men ğavur da orı keçi sarmış dibimiz komşumuz ğavurdı büle
bahçesi vā bāçesinde keçilē kapalı, ğavura demiş ki kaldır içe-
ri demiş al bakırā dōru içeri şindi o biliyer aberi vā onun
o alıp bakırını gidiye şı içeri, şindi hiç ğarışmıyoru giriye-
30 lē şindi kapıdan biri giriye içeri dışarda ikisi de giriye
içeri kapıları sarıyllā ikisi Peş Peş kişiymiş unnā, ğardaşla-
rım yoğ evde, ikisi de hemen paldır küldür paldır küldür kapı-
yı hemen, bizim altlı üslüdü evlēmiz küv evi iki kadlı altında
hayvannā kapādık kış oldinenni öküzlē, hemen paldır küldür çakı-
35 yllē hemen kapıyı açıyllā, yā kimi açākan ne bilcen kimdidi
belki ebiri sana, húst tepişmeyin, tebişmeyin ğadaşlarım da
geliyemiş dışādan ğırdan işten geliya, akşamıyın hemen anne-
mi hemen alıyllā ellerini gollarını arkasına bāliyillē otut-
turuyullā ğadaşım da geliyer şindi ötten, gelinnē oldū ğalmış
40 gelinnē oldū gibi ğalmışlā tikili ğadaşım da öteden geliyār
şindi 'bakıyer yabancı ğavur vā kapıda ē be döniversene geri
bē ağar başlıdı ğardaş bē ār başlıdı o döniversene geri be
ākıl sen döniversene göydün yabancı ğavuru, u gelmiş içeri
öbürü dönmüş ğocamanı büyügi...

45 (Ġavurda silāh var mıymış?)

boşmuş o dışāda duran, belki vādır emmā u dışāda kapıcı,
o eve girende vā içeri girende, u dışādakında belki bilmiyom
orasını emen öbü ğadaşımın elini elden ele alıveyillē hemen
ayakkapları çıkāma biri ayānda ğalmış biri bile gitmiş hemen
50 ğoltuna girik eçeriattırıyllā içeri unu büyüğ olan 'bakıyer ki

yörü diyillē sen de yörü ben çobanım diyer ben diyer ordan di-
yilim diye şii bu,şindi ben de urdanım dese unu da alcaqlā içe-
ri tutçaqlā ben deye ben çobanım diyeri bu maalleyin diyeri
evden diilin diyeri hemen u geri gaççıye şindi,unu da alıyillā
55 içeri umun da ellerini gollarına bāliyillā arkasına,unu da otut-
turuyo annemin yanına garısını da otetturıylā yanına gızanı
veriyillē gūcaña Kızı vā iki yaşında gızanı veriyillē ikisi
dī yan yana oturuyā bñle üçü undan sō gidiyillā bunnā arama
gātık üç yerde evimiz vā gidiylā sāya sole evlerin hepsini ge-
60 ziylē şindi yok ni buldūlāsa bulmuşlā iste biraz bulmuşlā em-
me olsun unnādedi gibi diil sōra gelmişle içeri çocuk çıkā
bābanın paralarını e bubamın parası yok demiş çıkā nēde bāba-
nın paralarını çigā bağ ep paraları çıkar nere annema da şin-
di adam,ğadı dili āzı bālanmış annem tutulmuş gadın kişi ni
65 gonusacak anam hiç gonusamamış şini gardaşına tıkatmışle çıkā
bābanın paralarını diye,yoğ demiş bābamın paraları demiş man-
kada demiş ne gıda Para vā şu kıdā demiş müsāde idēseniz ya-
rın getirin demiş e biz demişle kıyat para istemiyoruz tene-
kelen lira istiyoz demişle,tenekelen lira yok demiş gene öte
70 git beri git undan soabırakmış gene gitmiş içēlerin her yeri-
ni gariştirmā gene aldī sandıqları sebetleri dōkmüşle yok ge-
liyer gādı gene içeri,nenni çıkarıyoz paraları yok paralar
çıkārin nene e yok anam hiç gonusamamış zaten gardaşına diyil-
lē ö çini öldürüyoruz seni vāsa çıkā bābanın parasını canını
75 acırsan,şindi gādaşım inge bi demiş şindi 'garısı ingeme şin-
di gidiyoruz ā boşā nāpāriz a gidiyoruz a şindi ep biri bñi
teselli verilēmiş işalla gidellē unnā diye fısıltıylan üle

gene Şe yok gōŐŐ vā gene fısıltaıylan, 'e yok yok dedine çōkki-
vōrūye dizine bi birine bi birine ikisinin de kavasına gelmiŐ
80 bi tā atıyarı ũgūnū de seriye, ikisini de seriye yere ũç silāh-
ta ikisini de serivēriye yere bu kıdar oluyor, ikisini de gene
ũç tāne atmıŐ hā ũç tāne atmıŐ ikisine dādāvāmiŐ kafaları 'nī
biyinlerinden çıkmış yoksa o anda hebze iēēle bũtũn Kan olmuş
her yerlē ikisi de ōlũgōrũ lapır lapır gaēıyılıā undan Şa
85 haber veriyillē beim gardaŐım haber veriye u eve haber veriyō-
ru ũndan Sōra gavullā çıkıyılıā artık komşu gavullā çıkıyılıā
gātık ni oldu ni oldu habelleri vardomuzların çıkıyılıā gātık
silāh sesi var diye ni oldu kı ne oldu kı diyillē yāhũ Şini
Őiire geliyilē Şindi habelleri vā Őiyle geliyilē bakmā ni
90 vākın deye ōndan zō geliye bi çabıcığ apıŐtinamız vādı bizim
apıştına dēlerdi gavulların ŐetTī yer emen ordan bi haber ge-
liye çabıcāk hemen kapıları falan kitliyilā yok sokmiyillā
kimseyi doktor gelmedinen sokmiyillā kimseyi iēeri e o avşam
yatıyılıā unnā gādı o avşam yatıyılıā sabālen iyet geliyorũ
95 doktor geliyir minni geliyor işte arlıyillā gādıg gidiyer un-
nā timallādılā unnarı gitti unnā, sōrā baŐladılā aramā Şindi
genē gōrũnen gēdi de başladı aramā gavuru, gavuru bulamiyillā
Şindi biliyilē eme tā varamıyillā başına unun elinde silāh
ne u ōldũrmũŐ hemen gitmiş bahēesine gōmmũŐ, gōmēken de gōren
100 vā silāhı, gōren sũlemıŐ silānı oraya gōmdũ demiş, ōldũrdũnũ du-
yunca Şindi her yere nam mēdi ōldũrmũŐ ōldũrmũŐ aptullā diye
ōldũrmũŐlē diye ũndan Şa aradılā sādā solda aramıŐlā hepsi-
ni de garī nere gitmiş nere gelmiş izleye izleye sũzũle sũzũle
yavaş yavaş yavaş yavaş anlamıŐlā undadını sokulamazlāmiŐ ya-

105 nına korkālarımıř çok fenamış u korkālarımıř undan kimse umun
yanına gelemezmiş yavāř yavaş sen hanı ľaf vādır ğızannara
iřtē dedī gibī gel se kardaşım sen sea bi Şey yok bu işin
senden istiyillā bu iři ifādeye iki sōz sūle sana bi Őey yok
iki sōz sūle sen sea bi Őey yok gel ben yoktum de haberim
110 yok de bi Şey de sen işte u ğidā istiyillā seni başka senden
bi Şey istemiyillē gel yalvarırız sea kaç ğün iki uę ğün yal-
varmıřlā gelmemiş sokulamamış

(Dağa mı çıkmış o?)

yok be ğızanım yok yine başka maallede u kaşabaya yakın o
115 oturuyo bulundū yer dāda diyil gene kařaba etravında yakın
kūlerde hemen kařabaya hemen řindi yācı gibi yakın kuyūnde
bizim kaşabamızın ũndan sora geldī ğün teslim oluyo alıylā
ele ğatık yavāř yavaş sea bi Şey yok sea bi Şe amansın sen-
sin alıyulā ele usulan'cak bāliyillā bilekçeyi ōndan sō
120 gōtūrüyūllēnere gōtūceklē kařabayı mı gōtūdūlē mapūsaneye mi
gōtūdūlē kařıylā ğatık undan sō'dū gitsin dū gitsin ele
geçirdinengādıĝ harmanı her yer Őikāyetī undan her kez undan
řikāyetçi her kūve heb baskın her avřam baskın hem de yakında
evlenmiş de yeni ğarısı vāmiř yenni gelin, gelişişin de bile
125 eve girmezmiř, adaĝ adamıř řunun öldürdū ğünü ğoreyim deya ba-
bısı, babısı vāmiř 'babısı evli yeni evlimiş o eve girmezmiş
babası onu her avşam baskına yollāmiř ũle akşi ğavurdu o, çok
fenadı o tūrklere yapıyoru ğavura yapamaş, ğavura yapā mı? yapa-
maz kendi milleti tūrklēn zenginlēni bulduruyoru gidiyoru bi-
130 risini alıyo ele řu kūde diyi řu kōyde diyer kim vā zengin?
diyoru undan o alıyo undan haberi bařka kūve gidiyeri řu

küde kim vā zengin diyoru üle haber alıyor u domuz ne gāvur o
nēse veriyillē mākeme açıyillā mimmem nāPıyillā bu şindi dü-
müşle dümüşle bunu sülememiş 'keltepenne başlamışlā gātık sök-
135 me dınnaqları ēpsini sökmüşlā gātık kendi oldū gibi sülemiş
sanki berāber şetmiş gibi oldū gibi felān yerden şu gıdā aldım
feşman yerden bu gıdā aldım eşyā aldım şu gıdā para aldım ne-
re godun?felān yere kasabaya māzaya godum.hepsini sülettiri-
yillē oldū gibi.atıyillā mapu'sā ha mākeme de mākeme i'dām
140 i'dām şindi mākemede şeytildi dinnenildi şayıdı dinnenildi
şindi başka şayıt yok zaten gızdan öbüllēni de buldurdulā
öbür arkadaşlarını buldurdulā unnarda ilgeçli bi guva yok
u dedine şindi unnā da süliyoru bu yaptı dēye unnā şini unnā
bi şe yok cezā yok idam,bakıyillā işte urbayı dıştiriyörü
145 eçeri gidiyi dışarı çıkıyı tıraş oluyoru ben diyilim diyer-
leyi inkār ediyō'rū gādık laf vādır ayı ecal geldim mi cemi
avlusū sıçamış deyin gibi sokmuyo kimseyiyanına kimseyi sog-
mazmış,bārımış,tekmelēmiş kaçmalāmış yanına varanları ey
ādıg ākim diye idam idam diyörü felān vağd felān gicediyā
150 aptullaındiyoru hankı saatte öldürdüse diyörü u anda ascāsınız
diyoru ya āvşammayın yatsı arasında öldürmüş tam āvşamme yat-
sı arasında veriyillē bi cingeneye biraS... verdilēse cingene
u anda zōllā attırmış başına ipi,kaçā cingene gualāmış oraya
Kaçamış buraya kaçamış zōle ipi attırmişlā hemen asmaşlā git-
155 ti undan soa gitti millek kurtuldu hā bubası sōra bizim bābası
bi çocūmu beem astardılā diye bası bizi bābam eline düşsün
öldürcek,babamili üle duşman belledi sōra u işten ayına mı vā-
mamış gādı beş on gün sōre her nise bu idam yasağ olmuş cezā

- yapcaklāmiş idam yasağ olmuş iyi anda saatına geldi gitti ge-
berdi işte aldı hēkez intikāminemma bizim cannāmız da yandı.
160 biz yandık anası babası sāmıuş unun annesi bābası sā sōrā bize
ne ğadā ğızdı babamili öldürçēdi, bābam buraya anı ği geldi
bubası da kazabaya ħalğdı, bizim bubam da işte duramadı duşman
belledi ğadıĝ undan duramadılā ğadıĝ buraya geldilē āniden
165 işte üle öldürcek öldürtçek ...babam çok durmadı ğadıĝ yaz
yaz yarısında oldu tam yazın ellisinde oldū u maķā kışa dūru
bubamların hazır oldu dūyen işleri bora geldi bubam haber ver-
mē bora tekrar geldi babam oraya bōrdan geldi gene aldı alcā-
nı yaptı yapçānı e tütūnnē vā ekilmişlē vā yer'dē topladılā
170 unnarı hazıllık yaptılā kışa dōru hepsinde paspal yapadıĝ
tütūnün her şenin ğurusunu şeyttilē unnā unu teslim ittilē bu-
raya hazıllık burda bi istidā verdilē biz türkiyeyi istiyoruz
gitçēz başımıza şey geldi deye buradan da gidiye şey geliyor
gene istek geliyor Ki Serbes mācır gelsin diyōrū iyle geldi
175 bābam buraya ğatıktirenne geldi hem zerbes tirennen hōkūmet-
ten bi şey alamadı serbes vēmedi bābama bi şe üle şe nüus
hakķı vēmedi işte burda u yerleşti ğadıĝ yirmi sene tā ömrū
vāmıuş, bābamin parası vā biraz getirmiş ben bimeñ ni ğadā bane
mi getirmiş, ev yaptırdı, talā bile aldı kırğ elli dönüm talā
180 bile aldı ev yaptırdı e ben ni ğarışçam ben bunnarın şeyine
ğardaşım vā çocuklarını da getirdi gene gelin gelini getirdi
boraya çocuklarını getirdi iki tāne ğızanı vā ğadaşımın bi
çocuk bi ğız gelinne unnarı da getirdi buraya unnā da girdilē
hepsi şeyin içine bubamın paşaportuna ben ayrıyım ben şūngi
185 evliyim evli olunca ben ğarışamadım bi şe istemē...

b

(Kocan gelmedi mi seninleberaber?)

gelmedi bennen gelcēn dedi sōna vazgeçti u beni yollama-
dı, ben de galmıcan dedim.

(Niye gelmedi kocan?)

190

e ne bileyin işte u kendi bilcek gādı, evel gelcēdi söz
vēdi, sōradan vazgeçti. un da annesi babası orda yalnız gelmedi
orda işi iyi unun çok davalları vā bimmem ni vā, undan soa da
öldü o, çabıcık öldü u bī şey geçirdi bi, hava yāyır bi gürül-
'tū yıldırım vuruyor tam gidēken hayvannānı almā gidemiş da-

195

vallılarına çetçek diye daşkın olcağdiye yıldırım o anda yatırı-
varıyo seriveriyoru ölüp gidiyer, kısmet diil ha geberdi ben
geldim. çocū vemedik getirdik işte buraya alayım diye ūraştı
eme hükümet de bee düşürdü çocuk diye bea düşürdü üle olduk
hana geldimiz üle oldu. unnā öldüler hepsi de gāfıķ gayna gay-

200

nata hepsi öldü. sādı unnar hepsi sādı. unnara da nilē olmuş
sōradan nilē olmuş biz geldinen, 'hēy gavullā nelē dü'müş ne-
leri dümüş gavullā unnāda da dümüş ölmesine zebē olmuş gay-
natayında bizim gayınta da u gıda dümüşlē gī beygir üstünden
attırmaşlā yere düvēken attırmaşlā yere beygir bi şāh kalkmış

205

elinden maldarı alālım diye mal mülk çok elleri mālını alcāz
teslim ol dēlermiş, mallar bizim gādırık sizden bi şeyiniz yok
gavur unnarı şindi unnā da veme istemezmiş, küylü de dēmiş ki
evel dēmiş sen undan al biz hazırız küylü komşular, u orusunun
zenginidi, udu u küyün zengini, u vēmem ben demiş vēmem vēmem

210

kıçınnamış hep, bir gün unu da tutuylā mī beygillen kaşabaya
gidēken ne dayaklā atıyillā aman demiş sizin olsun...

SÖYLEYEN :Hüsnü Haser, 81 yaşında, 1938 muhaciri

DERLEME YERİ: Tekirdağ, Merkez (Kırcaali, Cebiroğulları, Kışlaarası k.

DERLENEN : a) Baskın

b) Düğün

c) Kan Kalesinin Fethi

ä) Bulgaristandan gelişi

e) Karışık konular

a

- 1 evde basıldı, eşkiya hırda eşkiyalar kırdan senin canını
almak istiyoru paranı almak istiyoru, bana kırdan bāriye tes-
lim ol, olmam diyom ben dedim ki ben senin kapına vāsam bu
vakıтта sen teslim olur musun, bana 'olmam dedi , e olmam da ne
5 diye kārıyusun bana zulüm yapıyosun dedim , sizi birer birer
yirin dedim bana zulüm yabmayın dedim davar alırsan orda arı
güvani alırsan orda ben kendi hayātımı sana teslim edemem ben
hayātımı teslim ettikten sōra ben ölmügüm ben senin gene yarı-
nızı yirim sizin gene teslim olman, 'ver şu üşek sandını be
10 sandıkta bi şey yok üşek ya hay iki üşek vā 'ver şu üşek
sandını ba rakırt makineyen içine vā üç döt üşek a ve üç
död üşeklen olur mu be ya, ondan sōa aşādan imdad geldi kom-
sulādan geldi , kaçmış amıcam kaçmış, kaçmış amıcamın göcū kaç-
mış o unnara habar vermā aşādan baskın vā bizim gidiyoru
15 bizim gardaş ölları gidiyo diye baskın aşādan geldi 'korkma
'kork'ma, avcı arkadışıdı benim 'korkma yi'dim, ö kardaşım hoş
geldin iyi bağ canını māfaza et pusanı iyi tüt māfaza idin
kendinizi unnā da yanaşmış kapıya büle 'civu başladı kırdan
gürşun yāmaya kırdan geliyo bana imdād eşkiya 'vup lambalā
20 südürüü kaçtı ben de düştüm aşā indim aşā bakalım damın i-

çinde kalmış mı diye bakdım ben de aşadan arkadan ben de salladım arkadan bir ki tane ama 'nêrde kar yaye tipi,tipiden aşâ üşsekleri atmışlâ unnâ kaçakan uü düşürmüşlâ üstünden ne cep-pane varsa düşürmüşlê kaçakan,yâ bi sene tâ durdum orda kaldırdım şe karakol kaldırdım ben candarma kaldırdım pulis kaldırdım bulğardan pulis kaldırdım bi sene tâ durdum orda ...

25

...te üle geldim bura kaçak,ğavura galdı,yola iki üç kişi kardaşım amıcam işte bikaç kişi dörd kişi kaçak çekildik buraya verdik kaçakçılara bi kaç bin para kaçakçılara çekildik gılavuzlâ vâ kılavuz gılavuz var meselâ her şeyin bî yolun gılavuzu vâ bende u vakıd yedi nüfuzdumbi tek kendim galdım işte,eâ suukladı boraya geldikten soa suukladı tutulduâ suuga hepsi öldü,borda ben de köselyazda durdum,borda tekirdanda durdum borda burgaz külâinde durdum her yerde durdum ben hêpsi birer birê örlara köselyazda timarladım,burayâ tegirdâna timarladım öldülê burgaz külêne timarladım hepsi birê birê öldülê ben kaldım undan sô tek bi piyâde,undan sô dört sene anadolu işlênde gezdim ben berdüş gibi dörd Sene gezdim,orda ben arıcılık davarcılık meselâ tütüncülüklen geçiniyuduğ biz orda iyi bal olurdu kekik bal olurdu beyaz kekik baldı...

30

35

40

...gocakarı'eah kocakarı bizim çocuk âmed an kızını alacağı ne abacâz,e alalim bu malları ne yabacâz bu sayalar bu mallar bu hayvannar ne yabacâz biz bunnarı alalım ama sen âmed an kızını alacaksın ama sen bu âmed an kıızı çok paalı çıkar sana yetmiş beş külü şarap yüz külü rakı almayınca sen bu düünü yapamasın dediler bana biz alaçâz hacı yonuz olun düünü gibi olcağ bu düün e nolcağ bizim yorganımız ermiyoru kısa ban'ga

45

düün yaparız danğa e göcağarı bu para da yetmedi arpalı sat
göcağarı bu para da yetmedi kara inē sat, ya gelin geldinen
50 ne yicek, 'tarana yisin, tutun dāvulları getirin bakalım kesin
guzuları alın mezeleri lamba lümbe lamba lümbe yablık iplik
getirdik ho'cā ēy ne var bi gelin getidik gel dūvā yapalım
şuna, nesini dūvā yapcān unā üç gündür yablık sen unun duāsını
kestin guzuları iştin şarapları şaşırđı iştin rakılları şaşır-
55 dın lakırdılları nesine duā yapcān unā ur bi tekme nere gider-
se gitsin senin mayan nasıl tutulduysa unun da mayası üle tu-
tulsün, ē aklı az kendi kurnaz millet dünyāda kişinin ittigi
yanına kar galır mu arayıp da sanmasın ki başın belān bulmaz
dünyāda üç iyilik hakkındazāyi boş kalmaz biri iyilik biri
60 ılım biri nām bir yeyidin din başına üç dület konar biri akıl
biri gençlik biri perişān

- c -

...oraya u gelmiş oraya fetetmē gitmiş Kan kalesini fetet-
mē gitmiş u gan Kalessini fedetmē gitmiş una göstemişlē cevher-
leri mallarını hayatlarını kendi Şelālerini hepsēne gösteme baş-
65 lamışlē ben de demiş hazreti alī ben buraya geldim demiş ben
Size demiş bir zararlıym diyilim demiş size ben borayā demiş
tālīmkar harp harp yapmağ için fennī bir ālatlar sūleycem si-
ze ben size geldim, sen āzreti muammedi tanır mısın ben hazre-
ti muhammeti tanırım ā'mā , ben hazreti muhammedi tanırım, haz-
70 reti muhammedi biz kesmā kellesinī yolladık bi adam gelecek şin-
di pēlivan sen pēlivan gelecek boraya a'ma do bakalım gelecek mi?
ha bakalım de bakalım durukan ber kaç ben hazreti muhammedin
kellāsını getir'dim dedi geldi pēlivan atın üstünde geldi hiy-
besinden çıKadı bu hazreti muhammedin kellāsı dedi ben bunu

75 güç belâylan kestim, bunu hurma ağacına çıkarırken hurdum kellâ-
sini al'dım, hâzreti âliyin kellâsi bu deyî, hazreti âlinin kel-
lâsi bu deyîl ben hazreti muhammedi gödüyüm var, ben sizi ben
sizi hepinizi birē birē alırım sorarım size allahın 'emrini
sizi hepinize birē birā sorarım size allahın emirini siz tañ-
80 rının birliine iman getirin yoğsa sizi birē birā yirim tañri-
nın birliine iman getirin sizi birē birā yirim çabık tañrının
birliine iman getirin, yög biz getiremeyiz bizim dinimiz 'ayrı
biz getiremeyiz, pelivan bu adamı çabık borda Küreş bu adamın
kellâsına yî, hazreti aliyi yiceglâ şindi hazreti aliyi pel-
85 vanlarını çarıyır peşvanların hepsini toplanın borayē bu adamı
uçurun bu adam kindii belli deyîl bu adamı uçurun heäh! u bey-
giri u vakıTçaardı u beygirin üstünü atladı te hazreti ali
dedikleri benin te karşındayım ha bakalım yiyin ha yiyin ba-
kalım beygir ilerdi tekmeylen kıçmaylan geri ileri kalkın
90 ileri kıhyç sâ sol yirim sizi birē birē allahın birliine iman
getirin yirim sizi bitiririm 'ah feryat başladı baarmā gan
kalesi fetoluyoru ah feryat başladı barmā yirim sizi iyallah
tañrının birliine iman getirin çabık birē birē yirim sizi baş-
ladı sâ sol kan gidiyer kan fışkırıye etrava, yā ali ha göre-
95 yim seni arkadan da imdād geldi aliye başka imdād geldi aliye
de imdad geldi ta arkadan allāhü ekber allāhü ekber fetoluyor
kale, fetoluyo kale, kaleyi fetettile...

çaKal mayKo...durdum, teskerēyi ver silān teskeresini
ver, silāhın teskeresini ver diyör ben teskere yok evde kıslata
100 evde kaldı ver puşkata nema puşkata, çeneyi aqtım davranma
dabranmā dabranmā yirim seni dabranmā ya ben seni yirim ya sen

- beni silahıma Tokunma senin canını alırım yosa canını alırım
dokunma silahıma tut pati,patekanın yolunu çabık,çabık canını
alırım senin çabık çabık ileri beni diyom gidiyö,ciciye düştü
105 nemoyci diyir,demicen demicen bi şey demice demice,agent silah
aliyö o dağcıyı tutçak,agent u alcağ senin silahını götücek
agent ceza yapçak,ben vermedim teslim olmadım versem alcağ si-
lağı çartçak seni ertesi günü,çartçak seni yazcağ senin ura-
ya ismini cismini ve bakam bu gıda para ceza...
- 110 vardı dört beş eşek vadi,parti eşya çocuklarda yürüyöru
kimisi eşeklede kimisi yürüyöru,bulgaristan ^{kırcaaliden} gıktıg boraya
edirneye duru geliyoz,yö asker çıkmadı,kaçakçı kulauz götürüyü
kulauz götürüyö,kulauz getirdi,eşek kaybolduğ ne vakıd başla-
dım tup tup itme,geri döneyin diye uraştım dönemedim,geri dön-
115 sem hurcakla nabayan dönemedim geri aman dedim,kardaşlarım
dedile dönme geri öldürüle,sana düşman bu gavullä,dönme geri
dedile böyle böyle işte böe çocukla yol boyunda suukladı hepsi
gitti bire bire,maFolduk gitti bi kız kalmıştı unu da evlat-
lık vermiştim,bi kız kaldı bi evlatlık vermiştim unu manisaya
120 doktora,götürmüşle vemişle unu bi doktora,doktora altı yaşın-
daydı zaten vermiştim o kız orda büyüdü orda şindi üç tane
çöcü oldu orda onun şindi gitme canım istiyu oraya gene do-
laşma beş altı sene oldu yedi sene mi oldu oraya gitmedim
görmedim unnarı gene bi ki görsem deyem canım bi istiyeri
125 geldi bi sene ama bi kaç gün kaldıla kittile bi kere görüştü-
le bi kere geldile elli sene elli altmış seneden,ben gittim
bi kaç defa gittimdi orlara ama gene şindi yedi sene va gitsem
diyom gene bi ta ölmeden görsem diyom bi ta gonuşsam unnan

yaş gādi umut yok bende gādi ben kendimden umidi kesiyom ama
130 allahtan umit kesilmez baş'kā, fegad ben artık yaş seksen bir
bundan sōra artık bekumit bi şey demiyom artık...

kaçırđıg ordan o küyden getirdim, dādan 'yetim gızı aldım
yetim fakir aldım, o da zavallı işte o da borda öldü timalladım
onu burgaz külānda doktora götürdüm, āma doktor para etmedi 'kī
135 unnan çāre ilāçlā milāçlā para etmedi gī tutuldu bi kereg ço-
cuklan ikisi yattılā mattılā orda ikü üç ay gīdā undan sōnaya
öldülē, dādan getirdim unu aldı pindirdilē hayvana pindirdilē
beygire pindirdilē getirdilē, ben düün müün yabmadım, çalgıdan
hoşlaşmıyom zaten ondan soā bī kaç sene süründüg orda beş on
140 yirmi sene gīdā yaşā'dık orda, yirmi sene yaşadıktan sōra bul-
gallā bize yan baktı, yan baktıkları işin tutunamaycāz orda
baktıg, bir kaç tane de külerde bir kaç zenginleri bastılā
paralarımı aldılā canlarımı da aldılā, búbam sā diyildi öldü
annem de öldü búbam da analıg vādı bi, analım vādı kendi annem
145 öldü...zor zaman için sūlahları biz çıkarıdıg vardı bizde ve
birē ikişē silāh bulunurdu ama zor zaman için nābıcan çıkarı-
sın silāhını, benim ocak başında gömülüdü silāhım, silāhı başın
gelineye gīdā çıkādım ocak başında çıkādım gömülü silāgı baş-
ladım mücādeleye, hōkūmetin haberi olsun senin silā mı tutā
150 elinde derhal alır hem den cezalandırı hem alır...üşşekleri
satin kaçak maçak alıyosun, kırcalı bazallāda unnarın satancı
adamları vā satıyoā üşşekleri, kaçak alırdık sokāsın bi testi
cebine...altın zerbesti canım nerde istēsen alırsın o artıgın
zerbesti u vakıt hōkūmet zerbesti başınadı, bulgar hōkūmeti o
155 vakıt başına buyrūdu, ne vakıd biz geldikten sōra urus aldı onu

undan s̄onacıma u da u zamanını kaybetti türkler de hepsi de...

SÖYLEYEN :Abdullah Keskin,70 yaşında,1929 muhaciri

DERLEME YERİ:Tekirdağ,Merkez,KAYI k. (Mastanlı,Salifler k.)

DERLENEN :a)Türkiyeye gelişi

b)Bulgaristan'a turist olarak gidişi

3

1 abduallah keskin,sör bi şeyler cevap verebilisem vereyim
biz serbes göçmen,evet,kendi istämizle,kendi istämizle geldik
böraya,amatopraklarımızı sattık da geldik amā sattığ işte ucuz
yoğ paasına bulgarlar aldı,türkler almās,serbes ama hankı türk
5 alsın hepsi satmā uraşıyo zaten kim alcağ senin yerini ,'çiFçi-
lik yapıyudum,buyday,arpa,yulaF,tütün,bostan,fasülē,misir bunca-
rı ekiyoduk işte...ilk mektebin ismi orda şey mektebi iptidā-
yiye derlerdi ilk okula,iptidāyi mektebin üçüncü sınıfına ka-
dar okudum ben,türg okulu,türkçeydi ama,üçüncü sınıvda bi de
10 bulgar üretmeni verdiler,haftada bi kaç saat da bulgarca oku-
dum,okumasını bilirim yazmasını bilirim...eşkiyalar bā bizden
buraya gelmezden evvel vardı eşkiyalar,onnar senin bildiğin eş-
kiyalardan deyil bunnarceski asker kaçaklarıymış çokları eşki-
ya olmuş,gice senin evini basar,seni zorlar,işte hırsızlık gi-
15 bi bi şey,hayvan,para vermedi mī hakāret iderler,ölüme gadar
giderdi vermessen,tabi biliyöller,ügreniyörler,en çoğü zengin-
neri basarlardı zaten,fakırde ne var ki ne basıcağ.zenginleri
basıyollardı.ama u zaman urası bizim e hükümet bulgarındı ama
bulgar çoğ azdı bizim oldumuz yerde,yanı çokları türktü hatdā
20 burası türktü tabi halkı türk... halkı türk e bütün muhtarı
dā şusu dā memuru dā türktü çokları.bulgarlar yerleşmişti ama
daha henüz adamakıllı yerleşmemiş vaziyetde bi iki sene olmuş

bulgaristan olalı orası yahut da üle ya eFendim on sekiz yirmi
bi kaç senelig olmuştı bulgar ama halkı türktü bizim oldumuz
25 yerin, bulgar çoğ azdı. çoğunluk türk. balkan harbında bizim yeri-
mizi bulgar almış bizden Pin dokuz uz on ikide. bulgar harba üi-
yöllē burda, biz balkan harbi diyöruz. on iki bin dokkuz uz on
iki yılına kadar bizim orası türkiyeymiş on iki yılında bul-
garlar alıyular bizim yerimizi bulgaristan oluyo. üle de oldu
30 evet şindi bizim yerimizden şindi bulgarya ama, bulgaristan ama
bizim yerimize yeni bulgaristan derlerdi balkan harbindan söra
çıkma bizim elimizden ö bizim yerimiz, bulgaristanın kalan yer-
leri eskiden bulgaristan ordan gelenlere burası kabul ediyüdü
bizim çevreden gelenleri kabul etmiyüdü kaçak gelenleri ama üle
35 büllā pasaPortla gelenlere bi şe yoktu. işte güyyā bizim orası
bi anlaşmada belki bizim geri verilir bizim gibilerin bi laf-
lar şayaalar vardıhatayı yaptıkları gibi, ama u şayialar vardı
orda bizim üle duyardık ne bilelim artık bizler diğer yanını
bilmeyiz sözde onun içinmiş dedilerdi ama söna bunnar kalktı
40 bu iş.

- b -

altmış sekizde gittim, o zaman durum başka türlü olmuş ben
annayamadım durumu zatan on dört gün kaldım ben orda 'tekese
'tekeşe diye bi şey diyöller, artıg o muhtarlık şeyine mi gelir
annamına mı gelir yani bütün küyün amiri u işte, 'tekese müdürü
45 tegese deye bi şey var kumunisti momunizi benim gittiimde tabi
külerde kimsenin malıFilan kalmamış yalnız bir inē yahud iki
koyunu vasa var yoksa başka bi şe yok üle demin hayvan idin-
cēm felan yok senin talla benim tarla yok düz, u 'tekesenin u
küyün erāzisi u tekese memuru ne derse bu gün şu işe gidilecek

50 tamam yarın filan yolcak ekilcek biçilcek bilmem ne olacak bütün
kü u'tekese mēmurunun elinde mal da ote yanın iş te hükümetin
çıkacağı ulan mal da hükümetin yalnız benim gittim yerde tütün-
cülük vardı unu başka türlü yapmış milletin elinden malı alın-
mış meselâ tarla mırta yok tütün cülük yapılacak şu köyde
55 gelmiş bana aptullâ Keskin kaç nüfuzlu beş nüfuz beş nüfus
mesela bana beş dekar yer vermiş tarla hazıllanmış, ekime ha-
zıllanmış ekilecek gayrı, hükümet sürmüş bir sürmüş iki sürmüş
hazıllanmış tarlayı ekime hazıllanmış bu sever sen beş nüfussun
sana beş dekar yer veriyu bunu ekicēsin yāni şeytçāsin kazacā-
60 sın elde etçēsin mazun māhsulü. ekme fidanını da veriyōru sana
sen yalnız ekicēsin kazacāsin yolacāsin kurutçāsin bem ne işte
zaman geliyü, senin tütününi satın almā geliyüller senin tütü-
nün on lera mesela kilisu veriyü musun, vermiyü musun? verib
vermemekte gene serbessin verisen yapayolla maamelesini tütü-
65 nün parasını alcağsın ama yalnız yüzde otuz beşi hükümetin yüz
liranın otuz beş lerası hükümetin, niçin otuz beşi hükümetin
tarla hükümetin, sürme hükümetin añadın mı? onun şeyini tuumunu
veren hükümet. yüzde otuz beşini çıkardıktan sōra sana kalanını
veriyōmüs orda muabPette bulundum ben üle annatılar sōra beş
70 dekar yerden sen de beş nüfuzsun saa da vermişler beş dekar
bana da vermişler beş dekar iyi ama benim beş dekardan çıkmış
sekiz üz kilü tütün seninki kalmış beş yüz kilüda niye bağ bu
arkadaşın sekiz üz kilü çıkmış da senin beş yüzde neden kalmış
sen iyi çalışmamışın. yani orda olan muabPetleri annadıyum este
75 hıktı bigtı Felan daa 'fazla çıkarısan duğu alamanyaya bide
gezi sana verēller. üdü l deye ne dersen deşte ha, alamanya ge-

zisi bedava turislik yapçaksın işte, hayır mesela kim fazla mal çıkarısa. iyi ama ben dedim ki hakikata haklıdır dedim benimki sekiz yüz çıkmış u neden beş yüz çıkmış, iyi çalışmamış. ama diil
80 dediler üle diyil dediler. niye onun altı dekar dediler. sekiz üz kilü almış ama onun altı dekar dediler. beşer dekar diyösüz e be yau. üle ya ben şini ben deycam tabi mädem ki o adam desi yä benim beş amma onun altı ve dese ya u bilmiyu mu umu biliyor ama süleyemiyur dediler süleyemezmiş hiç kimse de süleyememiş u adamın yeri fazla deye ...şindi enişte verimsizlik başka şindi biz verimli verimli konuşmadık ta aynı tarladan bölüyo büle işte parsel parsel bölüyo çünkü orda tarlaya sınır yog gi bi baştan girmiş meranın bi baştan ölçüb ölçüb veriyu zaten sınırları kaldırmış unnarın annattıklarını diyorum ben
85 yani iltimaz da...bizim orda hisımlar akrabalar tanıyan türkler türğ ulannar işte ille bizi kurtarmanın çaresine bakın ne abacâz dilekçe yapın bizi burdan aldırma uraşın bilmem ni yapın. maabbetleri bunnar...burdan dilek istek isteg yapın bizi de kurtulalım burdan. yaptık yaPtig ami biraz geç kalmışık söna
90 kapandı bu isteklâ u da kabul edilmedi. burası kabul etmedi. ankaraya götürdük dilekçeleri hattâ şu arkadaş götürdü bizim hepimizin beraber bizanadın mı işte geç davranmışığ biraz ondanewvel yapılannara geldi ep...şindi benim orda bi tizemin çocukları vardı, ben unnara misâfir oldum kurban bayramı yakındı, tizemin çocuy gitmiş eski bulgaryadan iki tane koyun almış hani şey yapıyoru bu ticâred için. mesela istambuldan alır da gelip bura satar daa ucuzdur urda burda paalıdır. almış ordan iki tane koyun getircek burda satıcağ, bereket kurban bay-

100

ramı yakınmış, ihbār etmişler demişler, filancı iki tane koyun
105 aldı satıyú. bi tane alcāsın serbes. sen bi taneden fazla almı-
cāsın. bu altmış sekizde altmış segiz senesinde. hemen gelmişlä
bunu sen demişler büle büle iki tane almışın. iki tane aldım
demiş. e demişler bu yasağ kanunen. ben demiş birisini abeyme
aldım bunun kurban bunnar demiş birisini kendime kurban aldım
110 birisini de abeyme gidiyullā abeysine soruyullar tamam diyu
benim için aldı diyu haberi yokmuş ama işte annamış işi heral-
de ki üle kurtarıyu kendini, ama ihbār idilirse ihbār idilmese
bi şey yok. ticāret yapamıyu işte hükümet yapıyu ticāreti...
altmış sekizde gittiimin şeyi. annadıyom ben sana o zamankı vazıye-
115 ti. ondan evellī undan sōna artıg ne oldu bilmem orasını u za-
mankı vaziyet, o zamannar bi fenālig yoktu. başka cihetten ama
ülā sen bulgar ben türk felan yoğ üle bi şey yoğtu, hiç bi şe
yoktu o zaman benim gördüüm. gördüüm kadarını sülüyorum. hiç üle
bir bi yerden bi şe duymadıydım. yanı hepsi sanki bī millet
120 gibiymiş gibidiler gördüüm beni. hele turiste çok şey vardı.
şini bi gün gidicām küve gidicām orda bizim gibi üle ge buraya
taksi yaud ben filan yere gitçām, senin şeyinnen diyil meselā
ben burda bi küve gidicām orda şeyler var gişeler gidiyusun
gişeye ben filān yere gidicām, emen sana bi numara veriyollār
125 alıyusun numarayı bekliyusun gayrı o numaralı taksi acaba ner-
de orda vesayitbol olmadı için üle garajda taksiler yok aynı
bu kilimetre hesabı taksimetreler var ne yazarsa u alıyu ne
bi kuruş isik ne bi guruş fazla. fazla alsan da olmi isig al-
san da olmi, neyse bi gün gidicāz, o gün de kırcalının pazarı
130 kırcalıdan küve gidicāz 'pazar' kalabalık bizim gitçāmız küve

çamur var, yağmur var taksi vermediler. neresi yakın küyler iyi
küler varsa oraya verirlermiş. dediler, vermediler biz şimdi
ne abıcaz para geçmiyu şimdi taksi vermediler, münübis yok kü-
lere taksi. münübis varhanı bizim belediye otoboslari gibi ya-
135 kın külere çok yakın külere şehir içinde, başka yerlerde münü-
bis görmedim. kaç kişi alırsa, kaç kişi alısa piniyo. şāsına var
var ama koca memlekette ya üç tane var ya beş tane var u gadar
şāsa. unnar başka türlü adamlarmış unnar. onnar 'koyu kumunismiş
'gömücü kumunist'miş duyduma göre. 'vermişler bi kişinin emrine
140 bi kaç kişinin emrine başka yoğ üle. üle ben taksi alcām diyemez
alamaz. şimdi u küve taksi vermediler sōna bizim akrabalar de-
mişler ki bizim turistimiz var. çārın bura turisti gelsin demiş
şindi ben çok dē gişe ilerde ben burda kalıyım, a va nolcağ e
'dediler dayı sen sen du biz alırız biz taksiyi şeyderiz sen
145 gelmä yorma kendini. neyse demişlā turistimiz var bizim, gelsin
turist demiş şüle duvar gibi yaklaştım annadı ğavur bulğar be-
nim añadın mı şeyttimi geldimi. turisti dedi bana turisti, turis-
ti dedim. ne diyem ondan sōra verdiler taksiyi başka türlü imkân
yok para mıra geçmiyor. unnarı da ben götürdüm demektir ben
150 olmasam unnar da gidecekler... okullar şey aynı türklere bul-
ğarlara tanınanħağ her millete tanınmış sen üretmen olcām de
mişin olmuşun ama türk ol bulğar ol ama türk çöcü okut bulğar
çöcü okut ne okudursan okut üretmen üretmendir. okullar açık
yalñız kitaplarını gördüm türkçe yazılı ama dil bulğarcaya
155 şeye türk dilinden biraz sabığ yazılmış kitaplar başka türlü
biraz, gene türkçe ama ne senin dilin ne benim dilim ha bulğar-
caya kaçmış biraz yazılışlā türkçe, zatan türkçe ders az kalmış
orda benim gittiimde yanı havtada iki saat miydi üç saat mı

160 bi şey kalmışta türkçe ders.bulgarca turg üretmenleri zadān bul-
garca okuduyu.e epsi bulgarca ürenmişler zaten.türkler de bul-
garca okuduyu,bulgarlar türkçe okuduyu ne bilem ben üle anna-
dım.

SÖYLEYEN : Bekir Yayan, 83 yaşında, 1928 muhaciri

DERLEME YERİ: Tekirdağ-Merkez (Hasköy)

DERLENEN : Türkiyeye gelişi

1 bulgariyadan kaçak geldik üç yüz elli kişi beygillen e-
seklen hiç 'pi şey alamadık. üç kere binarasardan geri gönder-
diler bizi zollâ, bizim burasının isannarı, asker dil be ya ehâ-
li işte burdan müdür bilmem ne binarasara geldik, tērs geri üç
5 kere edirneye götürdüle bizi kış kıyamet gar, kasımı beyā geç-
mişti, kaçtık gene urdan gitmedik gene gene kaçtık bikenara...
yāu bizim urası diyirler ne iştēmē gezdiriyüsüz urdan bulgar-
yadan buraya diyiller. bizim ora diyörler emma şindi gene neler
oldu. çok şükür kurtulduk. şindi hepsini gavur yaptılā, sünet üç üz
10 çöcü süned ittirme dāvet itmişler hepsini kesmişler çöcüklerin
atmışlā şeye zelllemişlē çöcükleri ölmüş çöcüklē vallā mektip
geldi şindi ve ya sen ne konuşuvorusun be konuşuvörüsün sen
bi te. u ihtiyarlar rāzı gelmeSe yapmayın diiştirmeyin bizim
atlamızı Feīan demiş pıçaqlan Furulāmiş boymuna öldürmüşlē sek-
15 sen kişiyi bi endē gömmüşlē seksen kişi bi küyden ihtiyarlar
bizim ihtiyallā. gençler tamam arāzı geliyo unnā ne apsan he-
rifler yāu öldürceklē... yirmi sekizde yirmi segizde geldik bir
ay binarasarda u nüvus müdürüne bāçe gazdık çöcümüzlen çolū-
muzlan vallā çöcüklerimizlen gari gızan, 'yapmayın yollamayın
20 bizi deye... bile aldık bir ay bāçe gazdık yā bi parça ekme
şöyle para mara almadık hiç. boşaltmayın diyöllər bizim olcağ a-
ma olmadı ba evlādım baksana ne yaptılā şindi öldürdülē bütün
herkezi gavur hepsini gavur yaptılā hiç bi tane turg adı yok.

sindi yakında bu başladı.biz urdaykan bi şe yok,ben yetmiş dört-
25 te gittim uraya hiç pi şey yoktu ama benim gibi ihtiyailla dedi
bu günü aracaz bi gün olacak ta dedile biliyimiş herifle ya ün
sene sora te bu geldi başlana heriflerin ne gadar türk vardı
uda sen bi görseñ 'ohö,zenginnē hic ayrılamadı mallāndan gel-
medi unnā.fakir takımı ne yapalım gāştıg üç yüz elli beş yüz
30 kişi.çok mācir geldi...ne deyrim bir ay nüus müdürüne,üç kere
gāştık edirneye gönderdile bizi gene gāştık.gece gāçoruz udan
çöcüklen çoluklan.bir ay bāçe gazdık binarasarda nüus müdürüne
bereket versin nüuslarımızı verdi bizi.kırk adamı altı yüz kā-
dı veremezler kapamışlar ben geldim hepsini u avşam mācir gel-
35 dim binarasara hepsini çıkādım gittim hükümet şaştı galdıval-
layi emma iki yüz hāne küyü sattım hepsini gāvullara.'bittāne
bulgarca bilen yok benden başka beni bubam çırak vermiş u ga-
vurlara yakın...öküz gütme,ürendim urda uFak çöcük be ya.bul-
garca benden başka 'hic bilen yok iki yüz tāne bi ev galmama-
40 sıya gāvullara sattım alandan elli kıyāt satandan elli kıyāt
bin lire tērlerdı u zaman 'çok para çuvala koydum beni geliken
göreydi u isannar vallāhi hiç gāydiler bozdurur ya bilmiyo he-
riflē ki.mācir geliken edirneyeçiktım bi çuval ekmeg aldım un-
nara bilmem ne felān fıstık pana çok bā üç yere ev yaptım.
45 urda galdık,zerbes bıraktılā nuvusları aldınan biz baktıg u
ara taşlıg bütün binarasar kalktıK,malgaraya gittim ben.ura-
ya da ev yaptım.urda da biribilēni sapladı pezeveklē,pulluk-
lan on iki tāne öküz koşādık,ağaçtan pulluk var sürēken biribi-
lēni sapladı yanlāna bile gitmedim bekir aga gollānı tuttu de-
50 di.urda da bıraktık.eskan tāla vermişti urda buzālıkları 'sök-

tük 'sürdük bilmem ne yaptık.'Pi sene durduğ urda.yedi sene durduğ urda da bi şey alamadık hükümát tála vermişti Pınarsardan malğaraya gittim uraya iskân olduk hükümat bize vėdi tála bize ėvi,satın aldığ arsaları,yaptığ evi kendimiz para var ve ya,sonıçğalı evleri,elli kıyáde ev verilí mi be 'sammannık yaptım 'elli kıyade 'ev yaptım guyu da gazdım kapı dibine 'elli kıyáde verdim urumanya macirlána,anası dedi çöcüklerin dün'yada durmam burda benim gızannarımı düvüvöriler burda ganlılar,'kätiller bilmem neler vallahi görseñ sen güle güle bayılıñın neler geldi başımdan benim ordan buraya geldim şindi aldım burdan dört dönüm tála verdi biri bana 'doksan liryeye arsa ama kimse yok kenarda şurda sattım unnarı yüzer liryaya sattım metb'sunu ün beş yirmi tane ey yaptardım verdim məcirlere bizim məcirlere işte.hic meraba deye'selám veren adam yok pi tane.goca nene de öldü,'dört tane öldü benim,'dört tane gari aldım öldüler hepsi kaldık yalnız şini,yalnızça şindi hem bak hükümátten de álem maş alır bak ihtiyar maşısı bilmem ne 'kırk para alırsam allā karetsin.herkes alır halbukü üç tane çöcü var mēmur mēmur gidip ordan para alıvorullar pezeveklē hep bayāpara veriyur hem de sekiz bin lira on bin lira üç ayda bir ben bir metelik almayor işte alaydım istiyisem alırdım 'dört dönüm tálam var hep gene 'malım mülküm u be yā unu da icara micara verivörüm işte.bereket versin geçinivörüm üzüm arayan beni bulur,tála işleyen,suvan arayan...

SÖYLEYEN :İsmi tespit edilemedi,63 yaşında,1930 muhaciri

DERLEME YERİ:Tekirdağ,Çorlu,Pınarbaşı k. (Harmanlı)

DERLENEN :Türkiyeye gelişi

- 1 ben kırcaaliden yedi yaşında geldim buraya,bin dokuz
yüz 'otuz senesinde biz serbez eskan geldik buraya,babaları-
mız dedelerimiz burasını bî hacı âmed isminde birisinin vâsı-
tasıyla bu çiflî satın almış'lar,bulgarıstındayken bâbaları-
5 mızdan 'parasını tahsil itmiş taksitle,burasını gelmiş ilk
eveîâ satın'almış 'öndan sōna hacı âmet bu küyün komşularını
ordan buraya daved itmiş kimisi yirmi yédide kimisi yirmi se-
kizde,otuzda otuz beşe kadar hep buraya issedar olan komşular
buraya gelmişler oturmuşlar,burada hiç köy filân yoktu bizim
10 geldimizde bu köyü buraya yeni kurduk,bî delillik yapmış yāni
bu hacı âmed ağa bize,bî delillik yapmış almış bu çiflî undan
sōna davet etmiş buraya ordan paşa'portlū olarak buraya gel-
mişiz,istidālen bî şeylen diyil o zāman serbez geliniyor bu-
15 raya,o zaman türkiye,türkleri bulgarıstandan istiyor,eski bul-
garya olannarı istiyor.biz yeni bulgarya kızmındaymışız biz
serbez iskan olarak geliyoz buraya.buraya geldik mi biz hökü-
metten hükümetten 'Pi şey istemiyoruzbiz hükümetden bî şey is-
temiycēz,kendi paramızlan çiflig aldık kendi yerimize oturu-
cāz diye gelmişig buraya biz de hükümetden bî şe müracāt 'it-
20 memişikkendi paramızlan aldımız için bura'ya gelip oturmuşuz.
komşular kendi beyninde isse kimisine Pütün isse kimisine ya-
rim isse,kim ne kadar para verdise parāyı verdīne göre isseyi
şāya olarak çiflî taksim itmişler.babalarımız dedelerimiz alt-

mıſar dağar Pütün isse otuzar dağar yarımſar isse olarak tarıa
25 taksim itmıſ, buzālık olarak oturmiſig buraya herkez evini ken-
disi yapmıſ burda undan sōna buzālıđtan ağtığ iſlemeye baſla-
dığ böyle bi küy āsıl oldu buraya iſte

(Aranızda yabancı var mı?)

30 hep kırcaali harmannı kazaları bu küyün üçte birisi o
aſāda oturdumuz kāvenin oldü yer u māle küyün dörtte birisi
urasi harmannı kazālilar olannar harmannı kazālilar, bu üç ma-
ale hepsi kırcalının kazānın köylerinden yāni birden fazla
belki onom beſ tāne küyden gelme hāne var buraya kimi'si bi
küyden on hāne kimisi beſ āne kimisi üç hāne, 'hatta en çok
35 bu köyde 'boğacıklı küyünden olannarın kalabalık...

SÖYLEYEN: Muharrem ? ,80 yaşında,1930 muhaciri

DERLEME YERİ: Tekirdağ, Çorlu, Pınarbaşı k. (Kırcaali, Kirezli)

DERLENEN : a) Türkiye'ye gelişi

b) Çeşitli komular

1 benim gulaklā iyice duymuyo, bizim küyümüze saldırılmadı
hiç, kirezli, bizim küyümüze eşkiya gelip te saldırmadı, fakir
diyil ama gelmedi işte gelmedi. bizim küyümüzde unnarın eli
var haral' de bilmem urasını, isa Pelivan vardı bizim, isa Peli-
5 vanın nāmından bize gelmedi hiç. o hırsızlarla biraz eşli var-
mış heralde onun şeyi için bizim küyümüze saldıran olmadı gel-
medi bizim küye. onnara ep saldırdılā saldırdılā çok çokuna
saldırdı...

serbeS geldik biz serbes, arabayı doldurduğ içine bindik
10 ha bire de bire, te bu da beraber. bu gızan u zaman çocuk, ufa-
cıcık, şu gıcık çocuk. hePimiz barabar on üç günde bu küve gir-
dik. urda zatan alındı bizim, urda para verildi, urda tā biz pa-
rayı verdik. geldik burā takşidin birine ikinci takşiti de bur-
da üdedim ben. benim babam ğaldı urda, ağam ğaldı urda ben gel-
15 dim yalnız. unnar ğaldı urda işte gelmedi u zaman bi şey yok-
'tu bi şey demezdi ğiral. bilmiyorum hij duymadım intikam aldā-
'nı duymadım hiç

(Orda ne iş yapıyordunuz?)

rençber, mısır, fasulya, yulaf, arpa buğday ne bileyim hepsi
20 var işte, tütün azdır bizde üle çok diyildir. bizde tütün ileçber-
lī u ğidar meñsur diyildir. para yapmazdır. bizim büyüğ olur şey-
ler yapraklar büyüğ olduundan para yapmas. bü'le 'arda buyu
kerpeleg boyu unnarın tütünneri biras para yapar.

babam barabar geldi buraya evi yaptık,u kışın babam gitti
25 benim dayılar gitti.hacı āmet izet hoca barabar gene gittiler.
'güve gayıno bunnā,gerisi geriye gittiler.otuz altıda mı gel-
di bubam otuz dörtte mi bilemecem şindi.annamla annemlen bara-
bar gene geldiler burda üç ay galdılar,undan sōna tekrar gene
döndüler,gitti bulgarıstana bi tā gelemedi.elli birde gene
30 geldi,elli birde misinniye eskan oldu ā'gam,bo'bam.annem urda
ölmüş,kırk dörtte ölmüş anam,anam kaldı orda.misinniye eskan
oldular,unnara hükümet her şey verdi,bize zatan bi şey vermē-
di,hej bi şe vermedi.bizi burdan gaardılā,dedelerli ali var-
dır,u şey için,mufus için 'gittik.yokmufusa giden,muvusa va-
35 rırız,sizin işiniz bitti siz yokarı çıkın,yüzbaşıya gideriz
şandarma yüzbaşısına aliyle oturduğ da Şüle,dedik be ali ni a-
Palım biz şaşardık dedik,aşā ineriz yokarı git,yokarı çıkarız
aşā in.çıkta bize yüzbaşı u zaman.o zamankı yüzbaşı ben Sizi
dedi şindi bi hūdūt hārici yapa'yım da görün dedi.nēse hesa-
40 bını yaptırdık,duralağ,govalalağ bizim 'dāyı dedimiz hacı git-
ti anğaradan emiri çıkattırdı,bilmem ne aptı geldi burda yaz-
dılā çizdilē hemen mufusları verdiler bize,altı sene mufus-
suz gezdim bu memlekette altı sene.yirmi beş,yirmi altı urda
yaptım askerlik,bizi çalıştırdı,bize silāh filan vermedi,
45 kazmalen küreklen çalıştırdı bizi...

SÖYLEYEN :Mustafa Kanik,85 yaşında,1929 muhaciri

DERLEME YERİ:Tekirdağ,Çorlu-Pınarbaşı k. (Kırcaali,Borcuklu)

DERLENEN :Çeşitli konuşmalar

1 bana sor bakalım,ne annatayım,ben mustafaskanik,borcuklu
künden,bastılā bizim küyü,herivin gūsüne ateş yakılā para gı-
kattıralım deye,cāmide topladılā,cāmiye topladılā bastırdılā
unun evine gittilē bunun evine gittilē,bulamayınca kīdā en
5 geri öbür adam öldü o üstüne ateş yaktılar a,nerā karşı koy-
caksın ba unnā galaba,galaba tabī.biz hic bi şey yapmadık,
kimse bi şe yapamadı,eşkiya,eşkiya tabi.

(Eşkiyayı vursan devlet bir şey der miydi?)

deller,demezlē mi? deller tabī,unnā hap barāber,unnān şe-
10 yi eli olmadınan senin küve gelip basabililē mi,baSamazlā de-
mek epsinin eli barabar,hepsinin eli vā tabi epsi bilivērile
hepsini,tabī bilirlē

ben yirmi dokuzda geldim,zerbes geldim,paşaportlan gel-
dim,tirennen geldim.araba maraba getimedim.eşyaları burgazda
15 istesyonda indirdik,urdan buraya arabalan getirdik

(Bulgaristandaki eşyalarınızı satabildin mi?)

sattık hepsini,hebSini sattık,hepsini aldık,parasini de
aldık.u zaman askerlik yaptım,bedel verdim.burā geldinen benim
tezkireye bahtılā beni almadılā bi kere.yaptıma dāyır kıyat
20 var elimde bedel verdīme.askere gittim,bir kaç gün,bir afta
gidā askerlik yaptım,undan sōra bedel verdim saldılā beni u
tezkireyi de verdilē elime.burā gelince tezkireyi gösterdim
beni askere almadılā.asker oldum,urbayı giydim.istēsen gid

25 askerlik yap.istēsen bedeli verdi mi hadi verin tezkereyi 've-
riidi saa.

tütün gocaman olur ekmezlē bizde,ekmezlēdi tütün fazla
ekmezlēdi.

(Daha sonra Bulgaristana gittin mi?)

30 gitmedim gāri gitmedim hiç,hiç kimse galmadı benden.biz
hepimiz geldik,hepimiz toplandıq geldik biz,yirmi dokuzda gel-
dim ben.

(Bulgaristanda olanları duydunuz mu,ordakileri aradınız mı?)

35 he duyuvörüz şindi unnarı,hepsini duyuvörüz.akāretleri
makāretleri tabi biz de televizyondan dinleyevēriz hep,aramay-
rız,niçin urda kimsemiz yok,ununçtan ki biz de ilgilenmeyriz
hiç,urda ismımız akrabamız yok Ki...

SÖYLEYEN :Mümin Akçam,60 yaşında,1951 muhaciri

DERLEME YERİ:Lüleburgaz,Merkez (Kırcaali,Kuşalılar,Kiraztarla)

DERLENEN :Çeşitli konular

1 bulgar bu kışın biliyusunuz ne oldūnu orda, isim dalga-
larına dūmūş benim bacanā öldürdüler orda, düve düve öldürmüş-
le. konSoloza gitmiş, konzoloza gitmiş türk konzolozlūna bizi bī
haber ver ankaraya. bizim işimiz ne gibi oluyō, bizi haberdar
5 et deyē .yolda otobizde gidēken ta önüne çıkmışlar otobizde
beş altı kopil buna 'basiyulā odunu 'eve geliyo üç günde öldü
hükümet taraFından görevlendirilmiş acan acan öldürdülē gitti
galdı dört beş tane gızan orda.

10 benim amıcam ordadır, çocukları beş altı tane ,dört tane
cocū vā, dördü orda e 'kayınçolar dört tane 'kayınço var iki
de Kardeşları var altı tane hanımın bizim Kardeşları orda
eskiden teleFon açıylādı, teleFonu da kapadılar şindi. bir iki
senedir televon konuşması da yok. māsarada tamāmen türklerin
oldū yer māsarada yani ablukada. attā almanyadan geleni yol-
15 ları bile adam koymuşlā böle. yüz iki üç yüz metrede bir, türk-
lā çıkıp ta yola almanyadan türklerle gelirken konuşmasınā
deyē, yā annuy musun beynelmilel yol var ya alman yolu burdan
almanyaya giden yollar. bizim dāmat rāhmetlik oldu bi hafta
oldu dokuz on gün oldu öleli bu yazın gāldi burdaydı bizi de-
20 di yā yoldan bile sapıtmıylā dedi, yāni konuşmā türklerle de-
di, türklerle konuşmā yoldan bile zapıtmıylā dedi, hāmen yüz
metrede bir arabaya hemen sür, su dōkmē bile sapıtmıylā bizi de-
di. yāni su dōkmē. eşiçēm geldi ba, arabayın içine eşe dermiş

yāu, hanzır.

25 kircalıyan oldı yer türkler hakıgi türk, oldı gibi şindi
gene git dersin burası gene türkiye, türkiye oldı gibi türklē^ē
ama māsara altında esir altında çüğü, hem de üle türkler var
ki, avruPa türgi yāni avruPa türki yāni böle sahtelik yalancı-
lık yok. bunun gibi işte türkler bizim gızı'lalmaya gıdar git-
30 miş türkiye burası. yunanıstan, uğuslavya, romanya bunnā burda
üç tāne devlet önümüzde burda türk, türk toprān içinde yāni
ama türkler büle ezilmiş galmış bayraksız altında ümitsiz
gelen de bi çizme uruyo gēden de. ben askerlī orda yaptım, as-
kerlī yaptım ben düve düve gızma sapınnan düdüler bizi, buraya
35 yirmi altı yaşında geldim ben, bin dokuz uz kırk yedide asker-
dim kırğ sekizde askerdim, elli birde de bōraya geldim.

(Askerde size silāh veriyorlar mıydı?)

yok silāh olur mu'yā?sana veri mi Sana silā, 'gızma, 'bar-
yoz 'dū de dū taşları, yolları, yā sana tüfek veri mi yā, hem de
40 üle bi şey Ki, hem de üle bi şey gi, üle bize askerlik yaptırdı
kisana büün yirmi dört metreküp toprak veriyor, yirmi dört met-
reküp toprak ne gıdar yerbiliyu musun? yirmi dört metreküp top-
rag bi kişiye süreceksin bunu üç çüz metre yere çıgaramaSan
bi de süngülü avşamen başına evendim gıce sabā gıdar iş yap-
45 tırıyı sana acımadan düve düve bi de Sopa atıyu sana...

ben gıçağ geldim, babam iskan verdi buraya, ben geriden
gıçağ geldim, bāndan beş ay sōna geldim. kardaşımın birini de
urdular yolda, geliken urdular. dā bulgarıstandan geçmedēn.
türkiye gelmek istiyuz biz, türkiye geliken yolda orda paşa-
50 botları çıkarıkan kayıncısı vurdu omu, buraya gelmiş eskiden

buraya gelmiş, burda yeni mandıra vā sūtlūcenin urda, orda altı ay gıdan durmuş teKrar geri dönmüş, burdan kaçmış geri ondan sōra işte. onun kızını bizim çocuk aldı. bi de bizim türkiye gelmek istiüz. paşabotları çıkāmak istiyuruz. ben paşabotlarla

55 ūraşıyum Fülūbedeki türk konzolozlūna paşapotları imzālatmā o da kırcalıya gitmiş eşyāları yerleştirmē vagona, ordan geliken yolda urmuşlā

(Kızkardeşini yollamak istemediği için mi vurmuş onu?)

onu çin evet onu çin, biz buraya gelmeg istiyoruz o gene salmağ istemiyor. e dedik ya būda durmuş altı ay bu sūtlūcede şu mandıra vā āmetbeyin içerde, sen güççük mandırayı bilirsin oralāda dummuşlā önce. otuz beşte falan gelmiş burlara... ordan gene kaçmış geri, ne ...yidi belli diyil, cāsus mudur nedir? türkiye bunnarı elde edemiyo naSı oluyo bilmem. satılmış

65 onnar, be satılıyu bulgar geliyo burdan... üç beş ay gidiyo orda gurus görüyo. teKrar geliyo buraya, buralı olup ta giden vā bu gibi şey vā. ben de işte bi tānesini baktım. 'halamın çocū bubamın gizgardaşının çocū, ama bābaları ayrı bilmem bī sūlāleden bi garişiklik, garişikmiş yāni, bir de ben bu altmış altıda gittim bulgarıstana, baa 'āman dayı bi istidā yap, gezmē gittim orayā. neyse buraya geldim. ana be ben dedim bunu burā istida yapıçām dedim bu çocuya buraya ben dedim yā, çok yalvarıyu bana. tuttum ona gayınçoylayın barabar bir istā yaptım. him gayınçoya yaptım gelsin deye, hem ona yaptım, dilekçe yani istek

70 istek yaptım onnara orda. val'lā benim 'kayınço gelemedi, o geldi. gittim onu burdan karşıladım edirne de kamyon tuttum münübüs gittim buraya ta burda bu odayı yapıvādim ona būda, üç ay galdı bende, üç ayden sōra ben dedi burdan şere gidiyum dedi, ak-

80 rābalāma gidiyum dedi,meer mandırada amcası var bēn gene amca-
sı diyildim onun bir şey olarak,vatandaş olarak,yāni bi īsan
kutāmā istedim,hem de götüdüm kırklareline ilticā ettirdim bu-
raya.ğanı bozuk,'bozmuş yāni bēzulmuş.getirdim buraya ilticā
85 ettirdik bi argadaşla gittik bir gün kırklareli vālisinin im-
niyete üç ay doldu,üç ay dolcāna bi gün iki gün vādı bēn iş
farkında diyilim.unnā heralde burdan garıylan gonusmuşlā Falan
bir akşam da demiş o Çocuğ,ali isminde,demiş ben sizi demiş
kurtarcam burdan falan demiş çocā,bizim hanım şüpelemiş ondan
ali dedi böyle büle diyor dedi,bēn dedim nasıl olur dediim yā
biz didim ilticā ettirmē ūraşıyuz buraya,yengen de iş bulmā
90 deye ōraşıya çalışsın deye falan 'ā ben işe gitTim,işāda git-
dim u ertesi gün burdan gitmiş mandıraya toplamış eşyāları git-
miş mandıraya sütlüçenin oraya ,orda amcası vā bunun,amcasının
gocū da şey yapıyo onun kamyomu var bulğarıstandan gidip şindi
getiriyō kireç mireç ordan meSā çumonta momonta orda tükllā
95 alış veriş yapıyo,bura gitmiş mandıraya gidince ertesi gün
duydum ben bizim çocuklā çumonto götürüyo: orda bi arkadaş vā
u kāvede beni görünce gülmē başladı u arkadaş feyzi isminde
bi Çocuğ gülmē başladı,oturduğ maSaya bea bakıP bağlb gülüyo
ben ne gülüsün ba argadaş sen ne vā bē gine gene gülüyorū çö
100 gine gülüyo,hani 'masa arkadaşımız sevdim bi arkadaş ne gülü-
Sün be Fēzi sen,e sen bilmıy musun?ben ne bileyim be ya,ne
var annat bana meSeleyi be ya.o misāvir gene altı ay hep bur-
da kāveye gidip geliyuz hep barabar ō da benimnen barabar.a
be dedi senin ali būn dedi kapıkuledeydi ben dedi şindi gel-
105 dim dedi bulğarıstandan kayacakden dedi çumonta getirdim.kapı-
kulede gördüm öte geçTi.be 'deme dedi vallā geçti dedi e sen

- bilmiyü müzün?e ben ne bileyim dedim vallā amcasına gitti ya
o gene burdan, amcasının kamyonuna piniyo ordan 'kapıguleden
geçiyö, ğarısınnan bārabar kendi çocū var yanından ğarısı da
110 unnā 'dedim benden ğaçtı, mandıraya gitmiş amcasına orda o gün
piniyo kamyonu dōru ğapıkuleye, o arkadaş da bizim orda görüyü umu
tesādūf, bizim kāvede görüşüyuz ya, o da çumonto götürüyö kam-
yondan inmiş olaraĝ şeyde paşabotların zalatırğanıras gelmiş
orda, a ba demiş sen nereye gidiyüsün ali. ben demiş günüm dol-
115 du demiş gidiyom. gitti, kendi 'ĝarısını bırakmış bi bulĝar 'ka-
rısı almış ordan oĝoslavyaya ĝaçmış şey yapmış, fıransada ĝin-
di. ordan da ĝaçmış. fıransada bi istidā yapmış bizim izmirde
amıamın çocū var izmirde o gine istidā yapmış o buraya gel-
sin dēye, ben de ürendim onun istidā yaptın ĝindi ĝidip gel-
120 miyüz kestim gidip gelmeyi neden o adama istidā yaptı dēye.
...buraya geleliyo, buraya gelse ben zati türĝiyeye zoĝnam onu
evelallā türkiyeye bi ĝolayını bulayım soĝmacam yāni, benim
elimde bi şey olsun zoĝmacam. Soĝup ta nabayım undan bi türki-
yeye hayır yoĝ ĝi. cāsus 'zate zade cāzuz, ben undan almışım
125 merāmı. ordan gene buraya geleliyo, benim bu 'tirakyaaya yāut
istambola beni tanıcaĝ dēye, izmire gelmē ūraşiyumuş. amca çö-
cünü da zoĝmuyom buraya, seni de istemiyom didim. 'onu da soĝ-
muyom buraya. düün şeyi yazdıla düün, kızını ĝocaya vermiş de
düün tebri yazmış. ne dününü isterim dedim ne seni tanıırım
130 buraya da istemem gelme seni. ben 'aç durdum orda gene buraya
türkiyeye geldim. milliyetçi bi kimseyim ben milliyetçiyim ben
anniyumusun? benim orda aslım dedim. dedem yirmi sene u köyde
mühtarlık yaptı bulĝaristanda, babam on beş yirmi sene yaptı.

135 ondan sora biz gene buraya gadan gactik, kuyun asiydik biz ur-
da gene ben buraya turgiyeye gacmak istedim. kuyun en asiydim
en iyisiydim, raatimiz iyidi. gene biraktim onun olsun dedim se-
nin olsun gene gactim buraya. askerden gacmak istedim gacama-
dim yakaladila beni. bes altisi gacti, iste sora biz de niyed et-
tik gacma, tuttular bir kac arkadası hurdular onumde. kacamadim
140 bole ordan. niyet ettim ta yasim on yedi on sekizdi ordan gacmak
istedim gacamadim fak yastan bende bu sey girmis bi icime
istemiyodum kacicam hic care yok, ya oldurcekle ya da kacicam.
'somunda gene kismetmis gene geldim.

SÖYLEYEN : A-Salih M.Güngördü,70 yaşında,1950 muhaciri
B-Kadir Şeremet-62 yaşında,1935 muhaciri
C-Ramadan Terzi,74 yaşında,1932 muhaciri
DERLEME YERİ :Kırklareli,Lüleburgaz,Sakızköy (Eğridere)
DERLENEN :Çeşitli konular

1 A-bugün gidiceksin anadolunun diline benzemez bizim dili-
miz,bizim şu kırcalının iridere,kırcalının dili türkiyenin ne-
redeyse ıstambol dilini hemen hemen çoğ bir nâdir fark bulur
ıstambolun demek ki lisânınnan,komuşmasınnan çok bir az fark
5 bulur.rahatla büle annaşabilir,çünkü annaşma her tarafınna
annaşamassın.bak şindi get kırcalı başka,delorman tarafını
oraya git orasının gene başkadır.demek çok bir ayrılıkları
vardır,dil bakımından,gene türkçedir gene annaşılır,an'naya-
madin tabakalar da bulunayer içersinde,hâ biraz şey konuşur
10 kaba konuşur,ama bizinkiler neredeyse türkçenin hemen hemen
ekseriyet bölümünü alır bizim kırcalılar ekseriyet hakiki türk-
çenin ekseriyet bölümünü alır bizim kırcalı.'elli senesinde
geldim,mubâdil felân yokdur bizde yok yok mubâdil zâten olma-
dı bizim memlekette neden dersin,ırâmetli cennet mekân olsun
15 atatürk bu toprakları ille ben alırım deye bizleri buraya mu-
Sâde etmedi zâten gelmemize.biz üçüncü mâcir paşaportunnan
gelebildik,buraya göçmen paşaportunnan,enönüden allah râzı
olsun kırtardık işte paçayı kardeşçim onun için derim ki bü-
tün bizim yöremiz şurdan tutçâsın edirnededen yukarı esâsında
20 ararsan bak iridere kazası mastannı sancâ,dur,gümülçine sancâ
edirne vilâyetiyiz biz edirneye bälîyiz biz tâ eskiden,şindi

bulğarda ğalmış başka.türkler zamānında,edirne vilāyetiyiz yā
biz...çingene der orada ...kodu mu,çingene dedi zaman ben un-
naran en nazik yerine 'holan 'pis çingene rus çingenesi derim
25 volğa nehrinin boyunda sepetçilikle vakt geçiyidiniz olan
alçak herifler derim türklerin arasına girdiniz de medeniyete
girdiniz derim tırakkadağ kesilir avradınıbulğar dildir
onnā bolğardır,ama bulğar ismini şeytmışler.volğa nehrinin
boyunda yaşayan bir millettir bunnar,oradan ruslar bunnarı
30 temizleyür içerisinden 'atıyer'osmanlı topraklarına,azcık
onnān destēnnen koparıyor bunu 'ha baçalım de baçalım kos-
koca bi ülke yaptı işte kendine ne oldu ğindi bīr bũğũ ğki
milyon kardeşimizi da yarısını kırdı,hic ne mektub ne habar
artığ bitti bizim küyü tankırlan çinemişle zaten ğavur...
35 B-ğindi bis tē,biz de ortaasyadan,horasandan yedi yũs
senelik māzimiz vardı.bulğaristanın kırcaali kaşabasına ĩri-
dereye balkanlara ğuraya buraya,rodop dālarına yedi yũs sene
ev'vel atalarımış,oraya ben gezmē gittim zaman da öyle dediler.
yedi yũs senelig ařā yukarı altı yũz elli senelik māzimiz var.
40 balkan harfında on iki yaşında kalıyor babacım,dedem iki göz-
lerinden öpmüş,hay'di edirneye çatalcaya ğadar gidiyiller
tekrar gene dönüyüllē edirne sarayıçinde dedem,şeyid oluyo.
...ũğ ay kırklarelinde hapis yatıyer babam,kırk gün edir-
nede yatıyo seneyirmi sekiz,cumuriyet kurulmuş,türkiyede fes
45 pũskũl yasak,'buradan fesi pũskũlü bulğaristan türklerine ro-
dop dālarına oradan gelirken de barut getiriye türkiyeye aynı
sũriye kaçakçılı ğibi,dayım demiş ki,enişte demiş bana biraz
ğirab alıvā,bizim kırcalılar biraz boncuğudur.bana şu ğadar

boncuk alivā, girab alivā. iyi ama istambuldan babam unutmuş
50 bunu kırklarelinde alırken babamın kaçak getirdi türk çocuk-
ları gizli istikbārat kırklareli kandırmış babamı şē o arka-
daşı seni polis yabıcāz emniyete alcāz, türkiyeye bulgaris-
tan arasında kaçakçılık yapan sizi getireni bize göster. in-
sanız ya kanarız babam pazardandiyeri bi şeyler alıyorum di-
55 yörü baktım geldi yanıma ō rāşid āga hoş geldin be ya öden
mi geliyusun? hāyır be demiş yamırta topluyorum burda, yalan
gidiceg öte gitcek babam ayrılmış yanından bi kişi dā varmış.
ayrılmış yanında bi kişi dā varmış. ne konuşuyosunuz demiş.
bi şey yok demiş hemşeri bizim konuşuyoruz. sen şu nuvusunu
60 versene demiş. ne nuvusu demiş sen kimsin kim oliysin? annadım
ama deyēr babam iş işten geçti artıg diyō. şōle yapıvardi di-
yörü emniyettenim dedi. ay'dē kırklareli emniyetine, türkiyenin
nüyusu bi tarafa bulgaristan vışne karnesi bi tarafa, sustalı
barabelli, lağant. āmad efendi demiş aradımız adamı bulduk tam
65 iki devlet arasında demiş cāsus hafiya, hafiya dedinen korktum
deyōr babam, efendim demiş ben ne cāsus ne afiye ben demiş mal-
larım var şey handa beygirim var demiş, nē beygiri mi var? ka-
çağçı, haydi bakām hana diyōru, beygiri diyer süledi hancı diyer
malları sülemesin diye bakıyerim diye. mallar diyer altında per-
70 kenin altında. cumuriyetin kuruldunın, yirmi üçte mi kuruldu cu-
muriyet, yirmi dörtte mi, yirmi üç be ya. yirmi sekizde yirmi
yedide benim annattım o zaman o tarihte oluyor hadiseler, mal-
ları sülemesin diye hancının gözine bakıyōrüm diyōrū. demiş
beygiri ahırda demiş malları da burda parkenin altında açı-
75 vādılar bir hō, fes püskül girep. kelepçe haydē içeri. karakış

mahallesi kırklareli filan numaralı evde, e sen 'be ölüm bu
nüvusu nerden aldın? ne bileyim diyer verdi birisi diyörü or-
da. hāydi bakam babamı da alayeller dōru o eve kırklareli karakaş
maallesi urda filan sokağ .baba bu çocuğ senin mi? āyır be
80 bende çocuğ yok ki. ölüm nerden aldın bunu? ne bileyim ben di-
yer buralarında nişannarı vardı verdā birisi diyer bilmiyorum
diyi. ben dāmiş yemē gidiyörüm dāmiş sen görüvē hesābını. şindi
bā bi gizilciğ sopası verin. çıkādılā bi deni söyle bakalım
kimden aldın nüvusu. sana vēdim elli lira, sana da vēdim elli le-
85 ra siz vēdinizdi deyim olur mu demiş? be bilmiyorum kim ver-
dini be. rāmetli babamın annattini annadıyum ben. velāsıl kelām
olur mu be ölüm iftirā etmek iftirā ediydin bi de. nüus kādı-
nı bana getidiler karşıma. yok bunnā işçi adam onun nişannarı
vardı, verenlerin .o zaman biraz kânunlarımızda da vardı o şey
90 nōlur yāni o. bağ bi kere efendim diyer, avukat tütüyörü babam
...türkiyeden çıkaracak yaramayan malı diyerü parayı türkiye-
de bırakcağ, türkiyede geçmeyen malı dışarı çıkaracak gümrünü
ödeycek diyörü. babam bir ay sōra diyer çıkardım malları. taban-
caları filan almışlar şöyle āydi bakalım gene malları beygirin
95 üstüne beygirin birini bulgarlā hudütten geçēken vurmuşlar,
kemālē gidiyır, ē kemālē gidiyemiz be dostum. sen çul vercēsın
sen şunu vercēsın. bir kaç sefer hudüt boyunda geçēken asarmış
oraya paltoyu bi çitirān üstüne kendi de oraya mavzerlen ge-
çermiş. bi seferine bulgaristandan kaçak çocukları getiriye ya
100 buraya biri de bunun kaynatası, babamın kaçakçı arkadaşısı .sen
kollarını bālar mısın be? bālarım be. ben demiş cigara vercem
una cigara yakarken delikanlānın birisi de geliyu kollarını

arkaya, elinden martini alıyullā kuyuya bulgarı kuyuya atı-
yullar, bu bu yaptı bir kaç sever diyar gittidiyer.

- 105 hālis mūhlis su katılmadık temiz türkler bizim oralarda
atatürkün rāhmetli, bir pilanı vardı, orasını alma ihtimāli var-
dı, rāhmetli atatürk dedi 'kī biz buraya geldinen siz ordan bu-
raya gelirsiniz, biz kimi bulcāz siz bulgarıstandan türkiyeye
göç ederseniz o rodop dāları, bom boş dāları biz guru dāları
110 ne yabacāz orda. orada aşā yukarı çoğ gözünün gördi yer türk
ben altmış beşde gittim gezdim.

- A-bak bak sesle bin döküz üz otuz döküz sene, sali Paşa
manavraya çıktı, ben de düencilik yapeyrim, kızannık, bulgarıs-
tanın kızannık kızannın şe kasabaşının küvlerinden, bak ne
115 annattıracam sana bunu not it kī, bak sesle, sene bin döküz üz
otuz döküz sali paşa manavrada burada bi de baktık bu kiliseler-
de çannardüver arkadaşım, parçalanacağı u kiliselerin çannarı büle tar-
tarladan bayım sayım göz yaşınnan kimse ālıyo, ērdiler neymiş
be, köz yaşınnan beyaz torbeyigapan, ismilen miraz mustava paşe
120 türk hudutu, türk hudutu, sali paşa manavrada biraş girme yapmış
şurada anneyamısın? ne varsa bütün asker türk hudütüne yuuldu,
ama eski erāzidāki olan türklere hic bir şey demek yok, yalnız
kırcali bak hasküyden bu tarava, o mevkidāki galan türkləri
böyle on iki yaşından tut da yetmiş seksen yaşına kadar tuna
125 boyuna tel örgü içersine arkadaşım, belen, neden hana bunu rehina
aldıkları gibi bu türkləri rehine olarak oraya tel örgü içeri-
sine

B-eger türkiye burdan 'vurmuş olsaydı onları hepsini ke-
secekti

- 130 A-çukülları bağ,çukülları kazmışlar,çuküller kazık,makine-
liler kuruk hazır vaziyette eger Kim,buradan yukarı gitse eli
ayağı tutanı erkek tabakeyi süpürüyeri,temizleycek,hanı kab-
rıtaki olan mesele gibi yok idecek büle erkek tabakeyi eli-
ni kaldırıp ta buna karşı çıkacak kalmeyer bizim memlekettä
- 135 sonra bunu bunnar şindi giderir ne yapsın,onnar pıçağ altına
gidēyer bu seferi kırıcaklar orda ,bu kıral boris sādı kıral
o zamannar,karısı der ki,bunun italyan u katılık,boris te ka-
tılık ya,kesemessin deyeri,öldüremessin diyeri,bir babayınçü-
cū sayılır bir ülkenin içersindäki diyeri bu seFere kırala
- 140 karısı,kesemezsin öldüremessin onnarı ,sen bunnarı öldüreceg
olduktan sonra diyer ben babama gidecäm,sönraa türkiyelen de
annaşmaya varıyeller ne deyeller ki unnar kapalı hayvan va-
gonnarında türkler,arkadaş hele bizim memlekette...bu seFere
ne olsun,topluyeller eli ayā tutanı o kışlalara asken süngülü
- 145 her tarafında dörderli ikişerli büle artıg bir ucu 'iriderede
otuz kilumetre yer bir ucu kırcalıda kardeşim bunnar gider
artıg,yok olmā gidiyar,ölüme göz yaşlarınnan çoluğ çocuk çı-
kar yol boylarına u bakıllalan su çıkarıylar yiyecek,hulügülüs
etmelen u askerler,bulğar askerleri o bakılları yürüştürüller
- 150 atālar hana şe halinde,duşman tamāmen,kırcalıya geliyeller,te-
peller hayvan vağonnarının içersina hiç haberi yok kimsänin
burasının da haberi yok.bizim o zamankı konsolozlarımızın da
haberi yok seni neye koydular be vatandaş oraya,bunnarı senin
adamın yok mu sana bildiri yapmeyer mi,bereket kaçayer bunna-
- 155 rın içersinden de ankaraya bildiriye haperi üç kişi ta bu
büle hudüdü geçib te ankaraya bildiriye undan söra şe deyer
bulğar ben bu iş için yapmadım dedi ben İtiyat topladım onnarı
holan kāfir ölu kāvir doksan yaşında adam İtiyat olur mu on
iki yaşında çöcük İtiyat olur mu?kışla yapıyeller,askerİ kışla
- 160 İridereye,tuğla yanayeri,duman tütüyere ,küreklen kardeşçim

büle o topladıklarını ,o kışlanın tuğlalarını küreklen koyey-
ler sırtına büle duman o sırtına koydı zamanda duman tüteyere
adamin yanıyer ciğerlermişti,dört asker kaldıreyer bir taş
isterse,bu çöcün sırtına dört asker bir taş kaldırırrsa bu çö-
165 çuk götürü mü ha ... barsā çıkıyer yukarı nā,bunnar neler ol-
du bereket allah rāzı olsun sali paşa manavrayı çevirdiler
burdan ondan sōna saldılar.

B-manavrada iki saat gıdar içeri giriyör sali omurtak gi-
riyörü,ankara geri çevirmese sali omurtak diyör ki öteye haber
170 veriyo,ben diyörü hareket etdim yirmi dört saatte soFyaya bay-
rā dikicem,dikemesem deraı kellemi alın diyör ema orada türk-
leri düşünerekden sali paşayı da çevirdiler geri.milyonlarca
türkü öldürecekler bulgar,türkün top patlatdı anda.

C-annemlen helallaştım babama gıtdım,baba ben türkiyeye
175 gidiyorum dedim zaman sen gıdar ... sıçannar gidemiyoru sen
nereye gideceksin dedi ben ordan hemen çekildim 'ha orası 'ha
burası tuncaya kadar geldim tuncada,yüzme bilmiyorum,yüzme bil-
medim gibi gezindim gezindim bi şey yok,köprüde löbetçiler var.
bu sefer çocukkan kuzu güderken arpa demetlerinin üzerinde
180 gölde gezerken u aklımazgeldi,çalıdan demetleri çilktim,bāla-
dım ikisini birbirine soyundum,elbiseleri kayışlan bāladım
buazıma gece tuncayı büle geçtim.undan sōra ha orası ha bura-
sı geldik şey dereköy istikāmetine geldim orada tudvaqlar yol
yapıyolardı,ordan kaybalara döndüm,kaybalarda tam akşam nama-
185 zı üzereherkes kāvelerde yāhud yoqlar yāni,yemek yemek itdi
zaman çıktım büle küyün kenarına baktım kulelerde iki tarafda
löbetçilerdişiyoru,bulgarın askeri hemen ordan ha bakalım De-

küy,dört nal yaptım,hadi bakalım geçtim.ne bizim askeri gördüm
ne bulgarın askerini sabā ezanında malçoçlara çıktım.malçoç-
190 larda teslim oldum karakola.orda bir akşam yatdım,sabāleyin
jandarmayla keşillē geldik.keşillikte dört gün durdum.keşil-
likte o zaman bana müdür dedi ki,ben dedi senin kâtlarını im-
zalamam dedi dört gün toprak çekiceksin muhtarın arabasınnan
dedi,bir afa da bu inşatta çalışıcagsın dedi.çalışmassan kâ-
195 nun benim elimde bulgaristana da çeviririm dedi yāni.sōra sa-
bāleyinjandarma karakolu hemen yazdılar benim evrakları bi
jandarma verdi benim yanıma hadi bakalım,kırklareline yolladı
gâldik polis kapıdaymış,jandarmayı aldılar içeri ben durdum ka-
pıda ,bu sefer ölüm gel dedi vāli bana girdim içeri.ölüm geç-
200 miş olsun.sāğolun dedim.ölüm dedi ne dedi sana müdür.keşillikte
dört gün toprak çekeceğsin,bir afa bu işatta çalışıcaksın,
çalışmassan kânun benim elimde gerisi geriye de çeviririm dedi.
undan sōra orda çkaldık,yemek yimē getirdiler.polis yemek yi-
dikten sōra,zōna geldim.müdürü getirmiş oraya müdüre dā seslen-
205 meden bana dedi bu adamı tanıyu musun?tanıyorum dedim.kim bu?
müdür,keşillik müdürü seni dedi gerisi geriye çevircek olan
kabadayı bu dī mi dedi.undan sōra alın bunu dedi aşağıya dedi.
ölüm senin paran var mı?dedi yok dedim çıkardı bana on lera
para verdi o zamanın parasınnan,polis beş lira verdi hadi ölüm
210 dedi Serbessin gayrı dedi gidebilirsin.ordan geldim buraya,
çıraklık yaptım,boralarda sōra ıstambula iş aramā gitdim,üs-
küdarda kâvecilim de vardır.oradan döndüm gene gerisi geriye
geldik āretlik buradaymış,burda evlendim yāni.

SÖYLEYEN :Kâşif Bozkuş,76 yaşında,1932 muhaciri

DERLEME YERİ :K ırklareli,Pınarhisar,Yancıklar k.

DERLENEN :Karışık konuşmalar

1 ...unnā elli birde gelennē unnā başka gene bizden soa geldi
di unnā.ben unnardan evvel,oTuz ikide geldim ben kaçak geldim.
elli birde mendires ne vağıd işin başına geçdi,ō zaman biraz
mācır geldi elli birde.ondan sōra kapandı o kapılar.

5 (İstida ile mi geldi onlar?)

hā istā yaptırmáy,gelen geldi,gelmeyen galdı üle.

(Başka gelenler de olmuş mu?)

valla orazını bilmeom yavrum,şindi ne yalan söyleyim yā-
ni elli birde geldi bizim kendi konuşularımız da geldi,istāle
10 geldi.şindi ben dā sōna hastāneden yaptım bi helvacı kıyayı
sen ne dēsen de.yāni iniştem vardı,inişteme yap'dım.iniştem
gelmicēm demiş.başka akrabamız vā o akrabaya dem,al bu isti-
dāyı 'bastı mı gideriz üle.gidiyoruz fülübeye,Fülübede kanyon-
narın 'kondurulun yanında şeyleri vāmış.dedi türkiyeden kimin
15 istidāası varsa versin beri dedi.nēSe verioru ondan zoa filan
gün demi gelin istālānızı arayın.o istālarla geliveri şindi
izmirde

(Sen geldiğin zaman sana yer verdiler mi?)

20 verdiler,kū yerinde,'hükümet taravından verildi biz geli-
ken edirne de esas istidā verdig hic bi şe istemīcēm,zerbes ka-
bul.bi şey istiyeni geri çevirdilē u zaman,hā ununīği bi şe
istemīcene imzā verdik,ama sōra 'hökümet gene kānununca yo-
lunca gene beşē dönüm yer verdi nūus başına.

(Oradaki akrabalarınıza mektup yazıyor musun?)

25 mektüb deñil teğrar gittim bile gitdim bile, yetmiş igide
evet küñme gittim, gızğardaşımın çocukları var üç tane onları
nişannadılar, durumları ğardaş o zaman iyidi, bu diişme vilan
yoktu o zaman'okuyana dokturluk ta veriydi, memurluk da verilē-
di ama şindi bu diişti,

30 kaçak geldim, hiç bi şe olmadı. bizi aldı bi ğilauz, bul-
ğar ğilavuzu aldı, undan sō yoldan yoldan, gice yalnız. u bekle-
melere yāni gidiyoruz az ilenin burdabağam, ileniriz o gidē
oraya ne yapōr, yapor, hadi yōrūn der 'kalkın, lamba yanōr o za-
man alattirik yok, lamba yanay eğerde kimse yok gelin geçin.
35 o yüzerek geldi meriç vā orada āma biz köPrüden geçtik, köb-
rūden. ellişē lira verdig ğilauz parası kopil, kopiş getiren bi-
zi , idem üçün,

(Yanınıza eşya aldınız mı?)

40 eşyā mı? kim ne getirebilise, katilla, beygille getiren ge-
tirōr. o zaman atatürk sādı, yāni orāsını alırız gibiledē onu
çin geleni geri çevirdi, āma sōra annaşıldı ādik şeytmiceg ama
gelen ğaldi gelmēn de ğaldi. ne vağid menderes geçti, ta u za-
man biraz muhacir çekti. ben yirmi iki yaşında geldim buraya

(Orda ne iş yapıyordun?)

45 çifçilik, buyday ekeriz, fasūlye ekeriz, misir ekeriz, bun-
narda tütūn olur. bizde de olur ama biraz kıymeti yok. otuz hā-
ne geldik buraya, otuz hāne'kimisi bureye gitti, kimizi burğa-
za gitdi, kimsi de ıstambola gitti. ābille küñ var agam var or-
da öldü emi çocukları var. şūda hasküyüne yakın, heP kırcalı,
50 hePkırcalı hābille kü, kırcalı dōllük var orda, dōllük süsüz

döllük,hābillər küyünde aġam var sōra bizim onnā ora kendi pa-
rasınna erāzi aldı,kendi Parasınna erāzi aldı,üçbin dekar yer
aldı yedi bin lireye,alaman arbında,yedi bin lireye alaman ar-
bında,şindi bātuzları var bilmem neleri her şeyi var.gideSen
55 isminē bile vereyim şükürü hoca dēler yāni.

...şindi onnā dā bizden oġarı ġalır biraz,onnā dā ġaba ġo-
nuşur tā bu yanda,tabi ōda ōda ġeliş ūle,gene bi muhitteyiz
biz ema biraz unnā dā etēne ġalır,onnā dā şeyce ġonuşullā tā
yobaz yāni.

60 ...şindi bilmiorū yavrum kaya var ōda,kayada bizim oġul-
luk vardır.ama şindi şeydādir o,ūda ġörlūdādir o.kaya da dālı-
dırhep bizim taraflı unnā.

... saġız külü kadir bizim balci kadir derler una,onnā biz-
den dā öte koşukavaklılā unnā koşugavaklı,yunan hudūduna ya-
65 kındır unnā,Faknabınā unnā dā bizden dālı dā uġaru onnā biz
kırcalıya bāliyızdır,kırcaya dā yakınız biz onnā da oraya bāli
emi eridereye bāli unnā,ha iridereye.

SÖYLEYEN : Mehmet Aksakal, 81 yaşında, 1927 muhaciri

DERLEME YERİ: Kırklareli, Pınarhisar, Sütlüce (Kırcaali, Gabra k.)

DERLENEN : a) Türkiye'ye gelişi

b) Karışık konuşma

3

1 ben yirmi yedide geldim, kaçak geldik. bulgar kılavuzumuz vardı, huduta kadar getirdi bizi, tabi para karşılı. aldı parayı hudutta geçirdi bizi döndü geri. o zaman sıkı diyildi, şindiki gibi diyildi o zaman bi boşluk vardı. şindi aynı zaman-
5 da biS haltmış yetmiş nüvus geldik, hayvannarımızla barabar at vardı, aFedersin eşek vardı tabi məcirlar eşyaları var az çok öle geldik. buraya kaçak geldik yakalanmadan... artık unnarın işi o annaşabiliyular, annaşmışlar kılavuz ötede toplu'yö türkleri geçiriyu hudutu haydi güle güle o kadar. yoktu bizde
10 yoktu eşkiya meşkiya 'dā yoktu bizde hayır biz vata'na kaştık, toprāmıza kaştık kendi toprāmıza kendi bayrāmızın altına kaştık te görüyusun şindi neler oluyo te, ingilterenin bi şeyi girmiş oraya gazteci mi diysunuz neyse bilmiyorumbçok kesmişler türkleri meselā isim diyişiklinden onnari kesmişler öldürmüş-
15 ler sürgün yapmışlar hapis yapmışlā çeşit çeşit hal'ler bunnar.

-b-

(Gelirken yerinizi sattınız mı?)

hayır ayır tapularımız hālā evlerimizin tapusu tarlalarımızın 'tapusu sandıklarda duru'yo, ordaki arāzimiz diyil 'dē hayvannarı bile kapalı bıraktık ta kaştık biz ordan yāni çakmasın gavurıar diye oraya yerli gavurıar, ambarlar dolu kaldı
20 ekin ahırlar hayvannar hepsi ahırda kaldı tabi komşular 'yağma etti unnarı sōra bizim hayvannarı bilmem neleri gene komşular aldı biz buraya geldik iki ayaklı bi tavūmuz bile yoktuçalış

25 çalış hep mücādele hic bi şey vermedi bize devlet,hic bi şey
bir iyne vermedi.bāzılarına verdi ama onları o kendisi istedi
devlet,elli bir macarı otuz altı macarı,otuz altı da var,emi-
rallı var,emirallı otuz altıdır,evini yaptırdı,erāzi ver'di
'altmışta elli birde ,altmışta var onna da getirdi unnara bul-
garıstandan meselā unnara verdi ev verdi yer verdi meselā ne
30 sanatın varsa onu yaptırdı,fakat bize vermedi hiç.biz kendi
paramızlan bu güne gadar mücādele ettik...

tütün az oluyodu avet tütün ekiyolar zatan tütün ekiyo-
lar ya fağad ne de olsa az orda tütün yok,hayvanna mayvanna
tabī hayvannan da işleniyor bir,ikincisi erāzi dālık zātan dü-
rüs erazi ... bizden aşā erāzi var,bizden yukarı erāzi yok bu
35 kominiga dedim yerde erāzi hiç yok aşā yukarı hayvancılık ne
istersin yap serbes o zaman yoktu bi şey...

(1951'de Bulgarlar çingene sokmak istemişler Türkiye'ye)

romanya da unu yaptı zatan ya atatürk bi kere aldandım
40 dedi 'rāmatli atatürk te o otuz altı macırları var ya otuz
altıda romanyadan getirdi bütün aşā yukarı yüzde seksem beşi
doksanı çingene çıktı tabī,unnara şu evrenciktā bu benim bi
tanıdım yāni,tarla ev verdi ev yaptı,hepsini sattıdı,çingene
evde durur 'mu,tarla işler 'mi?hepsini sattılar,batırdılar
45 çektiler gittiler sāya sola darma duman oldular...

yeni bulgarıstan bizim,almıyolardı,tamam etmiyolardı bi-
zim orasını türk hükümeti kabul etmiyodu,'hattā hudutlarda tu-
tulursa meselā bizim gibi Kāfile gelen tutulursa geri çeviri-
yolardı,niçin meselā rāmatli atatürk ordan bi hak taleb edecek
50 burası benim anadı mı,fagat zaman daraldı beceremediler

SÖYLEYEN: (A) Fatma Öztürk, 60 yaşında, 1978 muhaciri, (B) Kızı,

28 yaşında, 1978 muhaciri

DERLEME YERİ: Edirne, Havsa, Merkez (Kırcaali, Cebel)

DERLENEN : a) Bulgaristandaki hatıraları

8

1 A- şindi baĝ unnaın ali şeyde oturuyulladı unnā mastannıya
geldilēkoşukuvakta ōra oturuyulladı, iyi ama bunnā şindi hazır
oldulā ğöcünin biri dokturdu, hepsinī şindi ğöcük ğālība evlē-
ni satmışlā, her bi baĝajın hazır itmişlē, iyi ama doldu deye
5 gelemediler buraya ğaldılā kirada şindi mastannıda iyi ama
gitmişlē sormuşlā biz demişlē, bak demişlē ev yapcāz ev alcāz
bu bñle bizim işimiz olmaz, dur siz durun bak bu zaman oldu
dokuz senelē, dokuz mu be ğızannā? dokuz oleak, dokuz geşti...
ha u zaman geldik şindi akrabamız vā işte istambolda oturuyol-
10 lā 'ondan sō beem de ğardaşlāmin ikisi İstambulda biri ğaraca-
beyde orāda ğızım da vā, u da yakında ev yaptı ùle diyeri, fatma-
cı diyeri, ğonuşurduk diyer seen dedin gibi şindi yok ğonuşma
da yok diyer, hemen çat kesiverile şindi ğonuşamayruz hiç diye,
te bu şeyde ğaldılā unnā da ne ev aldılā ne ev yaptılā kirada
15 oturuvoillā mastannıda şindi... bunun bak şindi bir aycāzı ğal-
dı, demek diplomasını alcādı iki ay mıdı bi ay mıdı? buna biz
dünya ğadara para ödedik, demeg almaĝ için

20 B- ani bulĝar parasını bilersen bin leva ne demektir ki
bin leva, yatılı okuldadı, yatılı okulda olduĝu için bin leva
ödedik biz buna iki ay yarım kaldı, yatılı okuldadı ya yarım
kaldı tamamladı için, buraya ğel'dik bi ğün evel gidelim diye
bakıyez ay allahıtan bak ne bilelim ki bñle üç parça mahalleden

bi tek biz çıktığ ,ani bi de türk yok diye hani o galannarı
nerde bi tek biz çıktık üç parça maalleden
25 (1978'de isim değiştirme başlamış mıydı?)

yoktu ama pomaklāda vārdı,yalnız bizim nüfuslāmızda da
o zaman işte yeni nüfus çıkartıyuruz ya yaşı dolan hani,türk
müyüz?ne oldūmuz yazılı diyildi.hemen yerinde bi çizig,ani
bundan biz şüpe ediydik ki zamanna ne olcānı o yüzden hep
30 istiydik atalım biz gene kendimizi buraya...oraya bizi bi
sever götürdülē öğretmenlēmiz hep annattırdıla ani

A-üretmennē mi götürdüle be askerken gitmedin mi?askerden
askerlig yaptı o

B-askere de alıyulādı bizi tabī askerlik yaptık işte za-
35 manında ani kafasından yaralanmış olsa nası sarcān,bacaından
yaralanmış olsa nası sarcān?ikinci senesine gene alıyı,on be-
şer gün yahut birer ay hani ikinci senesinde ben gitmedim ev-
lidim evli oldūm için almadılar,e zaman da işte silā gullanma-
sını üretmişlē,hani çoğu gālā büle ani sakat gelmişlē salmış-
40 lar birdenbire dişleri dökülmüş,kaç tānesi yaralanmıştı büle

A-...eskiden tā şeydi ya şindi bizi ölüm iptā aldı 'hay-
vannāmızı,ğoyunu 'inek 'öküz hepsini topladı sōra tālelārı da
aldı,şindi biz büle bak bak büle aķ şey yaşınamazdıķ,büle 'al-
dı hepsini e ni de olsa zor geliveri u zaman tālelārı da aldı
45 e galdı bi canımız,şindi büle ekin biçmē gittik şeylēr bir ta-
lālar temel memel yok herkes toplandı git,şindi geldilē gene
türklēdenama ğumanda gene undan çıkıvarır,alaca şey giymicā-
sınızdedilē üle çiçekli olmicāķ dūs büle pantolon giycāz,e
adamlā bizim işde biz de ne yaparız ondan sō,dedilē Pi gün

50 gızannā un yok pindik eşeklere bi bölük ğarı sırtımızda ferece
ce 'yok biz şindi bak bōna ben ferece giymişir ne giyersin di-
yen vā ne bi şey, bunnarı undan sō giymecēsiniz iyi Kittig un
almā mastanniye gidiveriz, mastannıdan un aldık iyi ama bi gün
ben şindi ferece sırtında gine yaşmak şeyimde e bunnā dedim
55 türk e, fatme yinge dedilē bea şindiçikā dedilē 'ferececi 'ca-
nım dedim ben Ferececi niye çıkācan, çıkāmadım be, e bi Kere iki
kere dedim en sōra çıkādım ocain başına ğodum ne apçān aldılā
ondan sōcıma ferececi beem büle eriklē vā'yırttıla parça par-
ça yaptılā attılā eraya eriklēn dallāna, en sōra e bi kere iki
60 kere ğayrı fereceyi mereceyi attık, en sōra düz bize vēdi pan-
tul üstüne çeket, unnarı giydik işte şindi biz alışkınız ya
ferece yaşmak unnarı ğayrı hadi gençlē bunnā şeyetmez de biz
yaşlı bize zor geldi çok u zaman demek āladım, ey dedim bi ğa-
vur olsa dedim bunu dedim yapmaz didim...türklēden ama ğuman-
65 da gene undan 'çıkıvārı, hem de kendi olannāmız...ondan sō mōh-
tarımız vā ...diyeriz biz demek ondan sō ben dedim ğayrı dedim
bağ elli elli beş yaşındayım dedim altmış yaşındayım şindi
'biz dedim'bize 'şinden sō dedim büle fistan gibi şey yakışmaz
be hasen dedim biz dedim giymeseg olmaz mı yavrım?dedim, ken-
70 dini bülüce bilen dedi giyceğ dedi emir büle dedi, eh ne apalım?
dedik 'üle 'üle, şindi gideriz bi şeye 'koperesya deriz şeylere
biz, 'koperesya gideriz egerimbüle şalvar vāsa başında da ak
yaşmak vāsa vēmez bi şeillā...açığ olmacak gene baş örtüsü ol-
cak'tā şarpa çiçekli ū şey olcak bi de beyaz olmacak, üle çi-
75 çekli urba olmacak sırtında ferece olmacak, ğoğ zor geldi bize
ama ha'dē gene tütün 'tesisinde hep çallştık

B-ama kenarda 'köşelerde gene hani ğavullaan görmedi yerde
gene eskiler gi'yerdi

80

A-e ben de bilmem (Bulgarca)şu ğız geldi hani e ıFak ğız
bōra geldi onu ğırcalıya bi kere diş çıkattırmā götürdüm iyi
ama beā diyer bulgarca süle diyer o da ğız biliveri ama ufak
tā sıkıllıvarır sülemeyor işte, ğızanım süle diyerim, bak űiyerim
85 sabahtan beri bōra dikiliveririz diyeriz sırada 'ondan sō yok
türk halbuki gene orda oturan ama ona eral'de üle emir verile
ondan sō, ona da gözçü vā ,gözçü vā arkada, ha gözçü vā arkada
türkçe süledā mi, e o gün dişini çıkattırmadan geldig eve, eh
dedim Allah dedim bizi dedim geldin, kurtarsın buradan, bũűnki
çektim dedim 'bũ'tün gün dedim bacaklama ğarasu indi dedim
ayag durdum durdum dedim ğızanın dişini çıkattırmadınan geldim
90 'eve e ille de bulgarca sülecemişim türkçe neyā sülemişim ben
zati başaramam'ki ben banyolara gidēdim ekmeg alcam derdim
parmamı gösteridim kaç alcādısam ikise iki üçse üç, dört bil-
miyerüm, sangı bunnā biliveri ama ben bilmiyerim

(Size toprak verir miydi devlet?)

95

şindi, ama'çapnı yer dedik veridi gene iki dönüm yer mi
vecek, bi dönüm yer mi vēcak, iptādan çok sıkıdı ama annadı işi
her bi hayvanı topladı iyi ama baķtı kũ hayvansız olur mu?
vēdi gene birē inek gene ğoyun moyun sōradan gene idindik
kendimiz

100

B-bi de tütüncülük, asıl çoĝu türkler tütüncülük yapıyudu
ĝavurlāda pek pek yoktu tütüncülüĝ yapan u şindi hazır hama-
lını salmak ister mi buraya

A-şindi tütün işlēdik, tütünü iyi çıkarısan fazla, sā fazla-

105 sını da veridi,parayı da tamāmınen veridi,u norma derdi,u normayı dolduramassa hiç borçlu galırdı.ē 'çeşni isan vā çöcü vā çalışamayoru,'içerde işçisi yok tütünü az çıkarısa vemezdi para iyi de olmasa şeye çıkarıdı,ama iyi çalışırsan parayı veridi,öyle temiz yapāsan

(Hocalar çocuklara din dersi verir miydi?)

110 'eskiden veridi gelirdi şindi ne diyerim,ırmazannā şindi bağ ırmazan geliyor önümüzde hocalā gelirdi bütün sende gılādı bu ara yarın başkasında,uraya gidemezledi orayı gelir dolaşılādı bakalım namaz gıllıvāllā mı odada

115 B-terāfiyi akşam anı büle köyün erkekleri bi gün bi gece birine toplanılādı,bi gece birine,hani hep bi yere toplansalar bakālā bi şe edeyler diye,hep gizli gizli orda burda gırlādı

120 A-demek e şey gibi hırsızlık gibi,cāmileda cumā namazı bağ gene cumāda ezan okunurdu şindi bak sofyayın cāmileri varmış sözgelışı oralāda da büle hep cāmileda cuma namazı 'gılınırdı,şindi unanın hepsi kalkmış

B-bizim köyümüzde tek bi tane vardı pomaklā çoğu hep büle türklere kaçılā gizları ni'yā e işte bu gavur isminden korkuya bi tanesi intāra kalkışmıştı bile

125 A-u gelin demek neden beem adını diğştiriverille çöcüklerin,şindi söz gelışı sen almışın bi pomak iyi ama seen adını çevirmiyörü garısınının gizannanın adını çevirir.şindi gayra bütün dünyāya duyurdulā bunnāneyini bizim bağlī saliyin bubasınının gardaşınının çöcü vardı te u çöcük gibi fidan gibi onu öldürmüşle,kaç tane öldürmüşle çok çok...

beim yaşıım altmış ben u zaman yok be yavrum unnarı bilmi-
yörüm, ben yalnız unu bile kıt mit alaman geldi bütün nasıl bu
kuşlā gibi uçaklāla alamanın geldini biliverim ben, da alamanın
geldi biraz durdu u zaman çıktık tı ufak'tım u zaman ben
135 de büle şey yapcāmış diye dālig bölgelere gāçtık hayvanımızla
şeyimizden, yalnız ihtiyellā galdı u zaman demek ki 'hayvan
güdedim ben işte üle testesinnen para, buba dēdim guzu istedi-
le benden verdim alamannā vēdim, 'ondan sō kucak 'gayrı unnān
dilinden biz niy annacāz para verilē derdi çok parası boldu
140 unun u gāda biliverin onu, para veröllē testesinnen para ve-
röllē bize diyer bu guzu ver diyeri para vercēm see diyeri
şindi bizim nenelē büyük şeye girmişler içeri kapıları kitle-
dik biz, biz hayvana şey yapçaklā diye gāçtık büle dālig böl-
gelere hic bi şey dememişle ihtiyellara gine ekmek istemişle
145 hic bi jey dememişle hiç, u zaman urus mu girdi kin hiç gice
büle şeyleri yakmazdıg ali biz büle şavukluk yā lamba alañ-
tirik yokdu u zaman lamba yakādık şavukluk hiç yapmazdıg de-
mek unu gene u gāda farkına varım, hebimiz bir araya toplanır-
dık ama niden diyni gene bilmiyom ufak gızandım tā u zaman ben
150 şeytmezdik, gāndili yakmazdık gerçekten bak şavuk vēmizdik pen-
cereleri büle tıkadık şindi bi üle galaba tiyildi maallemiz
epimiz bi odaya büle toplanırdık uge sabalādık ama neden bile-
miyorum, alaman geldi zaman 'mı?

şindi bak biz gızanım şindik yavrum gene öndan'socıma
155 ırmazanı tutādık, namazımızı gılādık bak unca tütün işlēdig ama
tālalāde 'bi gün 'bir gece ben ırmazanımızı bırakmış adam
diiliz ekin biçēdik orak ıscaklānda ırmazanı tutādım şindi

160 u ekinē tāladan alcan da diye gelir namazımızı gılādıg eknēmi-
zi yirdik gidēdik gene ekin biçmē ama gānımız doyuvarınanı
yapamadıg ay şavına bişcēz ya diye bak 'bi kere biz bırakmış
adam diiliz ne namazımı 'zī, ırmazanımızī u 'ıscaklāda ekin 'orak-
lan biçiveriz bak şindi bu ara şeylen biçiverile ekinleri orak-
lan biçēdik ya şindi 'makineylen şindi gılaylık ani biz 'teke-
zeze girdikten sō u zamana gāda heb oraklan biştik

165 B-bak işte biz misafirlē gittimizde kaynanamlān evinde
bırakmadı bizi gündüz orda oturduk gece otele taşındık on beş
gün 'turis olarak gittik burdan, ep otele taşındık bırakma^{dı} ki
eve, yatırmıyo işte çocūmuzı bıraktık yalnız onnān yanına biz
her gece taşındık otele ani bñle açığ açık nası deyim şinni
170 gezēkine kasabada bizim bazı tanıdıklāmız vā karşılaşıyuz
ani rahat konuşamıyduk ep gene insan çekiniyu bak şindi e biz
kōyde kalsaydık, cumartesi pazar gūnnēnde bıraktı ama onu da
zor işte, ani büyük cezā olcağ ordakilēne tabi bize bi şey olma-
cak ama onnara...

SÖYLEYEN : Salih, 60 yaşında, 1978 muhaciri

DERLEME YERİ: Edirne, Havsa, Merkez (Haskova, Akpınar, Guvvat k.)

DERLENEN : Karışık konuşmalar

- 1 yaşım been altmış, haskovanın ağbınar, u küde isteglen
geldik buraya , yau, elli birde biz hepzi ni bağaşları mağaşları
yaptık paşaboT çıkattık konsuluzlā vādık bilmem nelē yaptık
bizim vilāyette galdı şeylēmiz paşabordu aldık vēmedi hemen
5 yaşag oldu burdan kapıgulede burası yaşag itti iki taravlı
yaşag oldu türkiyele bulgarıstan yasak ittilē bu işi çingene
geçirivediniz didiler bilmem ne didiler biz galdıg u zaman bak
ben üç gādaştım, üçümüz de epimiz geliyidik bura 'bubam hepsi
u zuman sağdılā geliyidik ama şindik u zumattıdan bu zumana
10 bu işi devamlattırdık ep ūraştım onun arkasında ben koştım
kırklarelin gavakla maallesinden getittiren adam beni 'getit-
tirdi adam allāh rāzı olsun, 'getittirmezden sōnaca bu biz bu-
ra geldinen mevāt itmiş ikisi de iki göcagarı bunnā zatān bi-
ri ihtiyar u da ihtiyar ikisi de ölmüşlē geldik borā burda
15 havsada galdım ben hiç bi yere gitmedim bōra yerleştım şindi
borda yaşamā ūraşıvāriz benim borda vā bi çöcük burda bi çö-
cüg var biri galdı ōra gelemedi ne gıdā ūraştım çoğ ūraştım
bi gızla bi çöcüg galdılā orda, çöcük 'dā ama çöcüg da şindi
benden ayrıldı, ayrı oldı gibi salmadı bulgar ilk çeyi çöcū
20 zalmadı, çoğ çoğ ūraştım ne gıda masārif yaptım 'döktüm bilmem
ne yaptım 'olmadı eveli bunu da koycāz dedilē sōni ki koyma-
dıla bñlelikgen galdı çöcükā anam da orā hepsi orda be ya
'hepsi gardaşlā ōra hepsi ora yau yeni annaşma olsa ben nā
gıda uraşıveri kaç kere bora anğaraya dilekçe yaptım bilmem

25 ne yaptım münkânı yoğ bu işin bülelikken galdı çöcüm memleget-
te galdılā 'anam da galdı şey de galdı hepsi galdı gardaşlā da
galdı çöcük ta galdı giz da galdı

komunuzma geldi vakıta ben on segiz on doguz yaşların-
dadım, e aklım çoğ eriyö aklım ermez olur mu ya elli birde ben
30 kendim garıştırdım sofyaya gittim fülübeye gittim konSolozlā
bizim sönca bu şey taravından bi göçmen birisi vādı benim o
çöcük kaldı vağıt oraya gittim sofyaya dedi bağ bordan dedi
bu adam yapan adam dilekçeyi saa dedi eger dedi münkânı
vāza yapsın bi dilekçe bu gidar dedi adam işte çıkıp ta bi-
35 zim bacanağ geldidi burā 'altmışta geldi bunnā gidip fabrika-
yı bırakıp ta gidememiş angarayā dışışlā bakannından bi kiad
alSında yollasın ek yapçadı u zaman adam u vakıt ta gelcēdi
çöcük an'ma unu da yapmadılā ben telgirava telgirav üstüne
telgirava telgirav üstüne 'olmadı olmadı işte, istek te yap-
40 tım 'niller yapmadım hepsini yaptım gene olmadı sonucumā u
adamin yaptı ... araştırdım nasıl olmuş çöcükle yānışlıklar
diye yazmışlā birini başkasını yazmış içine bacanağ been ölüm
galdı unnā geldi benim istekle geldilē biz durmayon 'yarttır-
dik kendiimizi ama gene olmadı kısmet deel nasip nedense olma-
45 dı bi söyle ben kaç devādır yapıvarın ep

(Geldiğiniz zaman devlet size bir şey verdi mi?)

yoğ be devletten bi şey istemeysun devlet yardım vemedi
bi şey vemedi bize devlet (1951 yılında gelenlere) unnara ver-
di unnara vemiş, bōra biz şindi demek 'amıca istenne geldik
50 amıca getittimesi bizim işimiz 'hökümat bi şeler yabmadı bize
bi şelē vemedi

(Daha sonra Bulgaristana gittin mi?)

iki Kere vādım üçē aydan altı ay durdum

(Sana zorluk çıkardılar mı?)

55 . yok yapmadılā hiç yapmadı u zaman araları iyidi aralānda
u zaman büle jeylē yok bu soncadan bokluk çıkādı bunnā sōra-
dan tā ben ora soru bilem 'soramadılā gāvur soru bile sorama-
dı biliveri beni ākım da biliveri şeyimi de biliveri gāvur
bana bi şeylē yapamadı bi şey sormadı hiç bilivöri ben benden
60 bi şey alamıcağ, boraya eski adamlā gidennēden, unnādan gāvro-
yuvoru bizden gāvrayamaz bizim mācillādan bizden gidennēden
bize soru soramadı niden dēzen biz bilgi vēmeiz una unun bü-
tün bilivörüz biz şeyini unun içi bize bilgi veremez şindi
elli senesinde gelennē başka 'otuzda gelennē başka onnā git-
65 ti mi unnarı gandırivorulā işte unnarı bi şēlē yapıvollā
orālāda bize zatım teklif yapmōru sen türkiye nasımış nası
geçimin soramas Satın bize dün gelmişig ōran onun için soramaz
bize, ya bilmiyörüm bağ unnarın belki içinde üle adam da vādır
ama bana soramaslā ben zadın u yerde biraz gāşşı gidēdim un-
70 nara, ben ōra 'partiye girmedim unnān dedine yıkılmadım unun i-
çī benden gözü bendenşey benden üle emniyetten görsem de hoş
geldin hoş geldin u gidā gider bana soru soramas benden bilgi
alamaz bi gere unun için soramas

ya u zamannāda u ben everdım vağıt çöcükleri dūyün müyün
75 yapādık ama sıkıntı zamannāmız da geşti ōra üle sıkıntı zaman-
nāmızda geşti üle de oldu bulgaristanda git bi sene iyise beş
sene Fenadır, vatanın gibi gene yoktur, ama kim ni dēSe desin
bana geçmez sāde vatanın gibi yok geldik burā allā bin bere-

ket v̄esin işte 'ekiveriz ya orda sen çalışsan da senin hakkını
80 vermez türksün d̄e, te bi şeyl̄e senin için yapabilir annayabil-
din mi urda çoğ̄ ūraştım ben ama olmadı be, çocukleri getim̄e
çoğ̄ ūraştım ben ama olmadı ben teşke kalaydım ōra çöcükle ge-
leydi ben kendi kendini kurtarıdım ōra ben de misāvirl̄e gelc̄e-
dim bura galcādım çöcük geldi bi gere beim bura āyilesinnen
85 barabar geldi torunnā vā üç t̄ane torun salmas̄ gavur akıllı
sülemişler bubası ura deye salāmı unnā salsın çöcükla gızı
salmörum ben Satım salmam unnarı

(İçinizde h̄ain var mıydı?)

hic olmaz olur olur 'mu be ya olur be ya bak şindi şu
90 havsa deyelim on bin n̄ūs deyelim yol gelişi bizim deyelim
iki bin n̄ūs var k̄üde üç bin n̄ūsumuz deyelim üç bin n̄ūzun
içinde hepsi çıkā, sana basar parayı senin arkada gezdirir ol-
maz mı olur bu işl̄e unnādan da olsa çıkabil̄i paraya kapılıb
çıkār amā bizim küyümüzde gene yoktu ūle şey b̄üle açannıḡ
95 yapmazlādı t̄abi b̄azı kişile vādı unnarı bastırır

(Evlerinizde bayrak var mıydı?)

'yök unu yaptırılmazlā bize ḡatiyen, 'yök be canım cāmilen
ūle mekteb vādı bizim büyük mekteb aylan ıldız vādı unu bilem
ḡazittırdı kayalan 'fenā zamannā geçti deyerüm saa ne zaman
100 sürgün yapti vakıтта, epsini ḡazittırdı bi şey bırakmadı ne
ıldız ay ayı da ḡazittırdı ıldızı da ḡazittırdı e 'orta yerin-
de ayın oldi gibi o da gidiveri barabar, ni zaman sürgün zaman-
narı geldi ben o yetiştim zamannāda pi kaç kişiyi sürgün yap-
tılar bizim k̄üden, erkes biliye bizi bile yapıcaklādı ama bi
105 tarafdān bubam biraz şeyd̄e gevirdi işi keşke yapaylāmış t̄a yi

gelcēm̄işim bora türkiyeye,unnā u zaman durdulā bi sene iki sene ğidā sürgün,sürgünden türkiyeye yolladılā unnarı...

110 ...borası te havsada yēlisi havsayın yēlisi ğacallādan vādır on beş hāne ,başka geri ğalanı hepsi gelme bunnarın yunanıstandan,sırbıyadan,bulğarıstandan,urumanyadan bunnar hebi-zi ōran gelme,yoğoslavyadan gelme başka borların yerlisi bu ğidā aşā yukarı ğindi bulğarıstanda iki Puçuk milyon ğidā türk vā fazladır iki Puçuktan da fazladır,Satın da bunun ğaylesi unun için diyil be ya ğaylesi bunun türkler çokaldı içi

115 yaptırdı bunnarı ğayle bu satın başka bi şey yok

...u zaman yunanıstanı düdü vakıt,kıbrısı düdü vakıt biz ordadık hep o zamannboray u zaman bilgi vemezmiş u ğidā bizim türkiye anadı mı kendi ehālisine koymazmış ama unnā oraya hep açıktı televizyönü de ıradyolā açıktı ōra ni zaman bizim üle

120 o hadise oldı vakıt türklē nerde kamyon yol üstünde,yol üstünde durdurdulā üç dört tene otobus gitti soFyaya demeg biz yardıma gidicēz kıbrıza deye türkiyeye bulğarıstandakı türklē anadı mı kamyonā oldı yere durdu demek ki Sen süversin dı mi? türk süverisin hayda ba , ayda ba yok dedilē yā haydamayız

125 pittı,bunu 'ordan da pıraz türktü u ğavur,ğavur kalkıŝcağlā ayā deye ordan da boğu yidi undan sōra ters baktıla türklere ğayrı üle ğardaşım üle oldu bizim ğalmamızın zebebi hep şeylig oldu bağ bulğarıstanda o elli birde bir türk ğalmıcādı unnar hepSi gelcēdi burā ama iki annaşamamazlık yapıtlā bora ğavur getiri-

130 vōdünüz ğingene geliveri acan soğuvarır deye şe yapıtlā ama unnarı üle yapmıcādı kili bu unnā bor a geldilē mi bascādı bi türkiyeyin içine bi ğamp yapcādı benim bildim Küyde ğingene

vāsa bilicem bulgar cingenesi,türk çingenesi diyil unnā bul-
gar cingenesi unnān koydū boraya gelennē bulgar cingenesi
135 türk çingenesi olza gene ālem a demek ādi adamla hepsi...

...ellibirde biz çok ūraştık be,ne ūraştık bē ıçak su bilem
konSolozla gittimin ıçak su bile attı ğavur bizim üstümüze
ğaynak su be...

140 ...türkiye bizim gec uyandı ne zaman tā pomaklān adlānı
diyistirikēn bu meseleyi çikāmāklıktı u ama ,pomaklā çoğ ūraş-
tı,asker mi öldürmediler,bi ğıs sade on sekiz tāne asker öldürdü.

SÖZLÜK

A

arpalık (5-48)	:küçük tarla,arpa ekilen yer
avşam (4-18)	:akşam
avşam Meyin (4-151)	:akşamleyin
ayna (1-183)	:anne
ay şavı (15-160)	:ay ışığı

B

babı (4-126)	:Bulgar kadınına verilen ad
baa (4-198), baa, bee	:bana
beem (4-156), been, beim	:benim
Belen (L2-125)	:Bulgaristanda bir sürgün yeri
Bınarasar (7-2)	:Pınarhisar
bilekçe (4-119)	:kelepçe
buzālık (7-50)	:ekili olmayan arazi, mera
büün (11-41)	:bugün

Ç

çapnı (15-95)	:
çepellik iş (3-104)	:karışık, bulaşık iş
Çeşni (15-105)	:çeşit
çilk- (12-180)	:

D

dedine (4-78)	:deyince
diyini (1-41)	:ed. diye
duralağ (9-40)	:durarak
dúvâ (5-52)	:dua

E

ebiri (4-36)	:öbürü
eskân (7-50)	:iskân
ever- (1-138)	:evlendirmek

F

fak (11-41)	:ufak,küçük
ferece (15-54)	:kadınların giydiği bir tip elbise

G

ğadan (2-67)	:kadar
ğadık (4-146),ğatık,	
ğadı,ğadırık	:artık
ğayna (4-199)	:kaynana
gızan (15-89)	:çocuk
govalalak (9-40)	:kovalayarak

H

hankı (6-4)	:hangi
hareme (1-100)	:evin avlusu
hayran (3-54)	:ayran
hulügülüs et-(12-148)	:bağırıp çağırmak

I

ıldız (16-98)	:yıldız
ırāzı (7-16)	:razi
ısçak (16-137)	:sıcak

i

ileçberlik (9-20)	:rençberlik
inge (4-75)	:yenge
İrezillik (1-25)	:rezillik
İridere (1-172)	:Egridere
İsan(11-80)	:insan
İsan (3-54)	:İhsan
İsik (1-203)	:eksik
ista (13-6)	:istida,istek,dilekçe

işalla (4-77) :inşallah
iyet (4-94) :heyet

K

kellā (5-74) :kelle
keri (1-23) :sonra,geri
kıçınna- (4-210) :geri kaçmak
kıçma (5-89) :atın tekmesi,çifte
kıyat (10-9) :kâğıt
kindij (5-81) :kim olduğu,kimliği
koperasya (15-71) :(Bulgarca) kooperatif
kopil (13-36) :çocuk
külü (5-45) :kilo

M

meñşur(9-21) :meşhur
mesā (2-3) :meselâ :

N

naçallık (3-11) :Bulgar Emniyet Müdürlüğü
nüus (7-30) :nüfus

O

oldinenni (4-34) :olunca

P

paklık (1-25) :temiz,iyi
pusa (5-17) :siper

S

saa (16-99), sea, see, saa,
sā :sana
seen (15-12) :senin
sō(4-58), sō, soa :sonra

suukla- (5-32) :üşütmek,hasta olmak
süer (3-13) :sefer,defa

Ş

şavuk (15-150) :aydınlık
şini (3-52),şii :şimdi

T

tāla (7-61) :tarla
tekese (6-44) :Bulgaristan köylerindeki komü-
nist kooperatif
timarla- (5-35) :ölüyü gömmek,defnetmek

U

Uğuslavya (11-30) :Yugoslavya
ununçtan (10-35) :onun için
urba (4-144) :elbise
Urumanya (7-57) :Romanya
Urus (5-155) :Rus

Ü

üşek (5-9),üşşek :fişek

Y

yāmır (1-133) :yağmur
yaşın- (15-43) :başı örtmek
yaşmak (15-54) :baş örtüsü
yörüleک (1-62) :yürüyerek
yöyme (1-32) :gündelik,yevmiye
yüseк (1-126) :yüksek